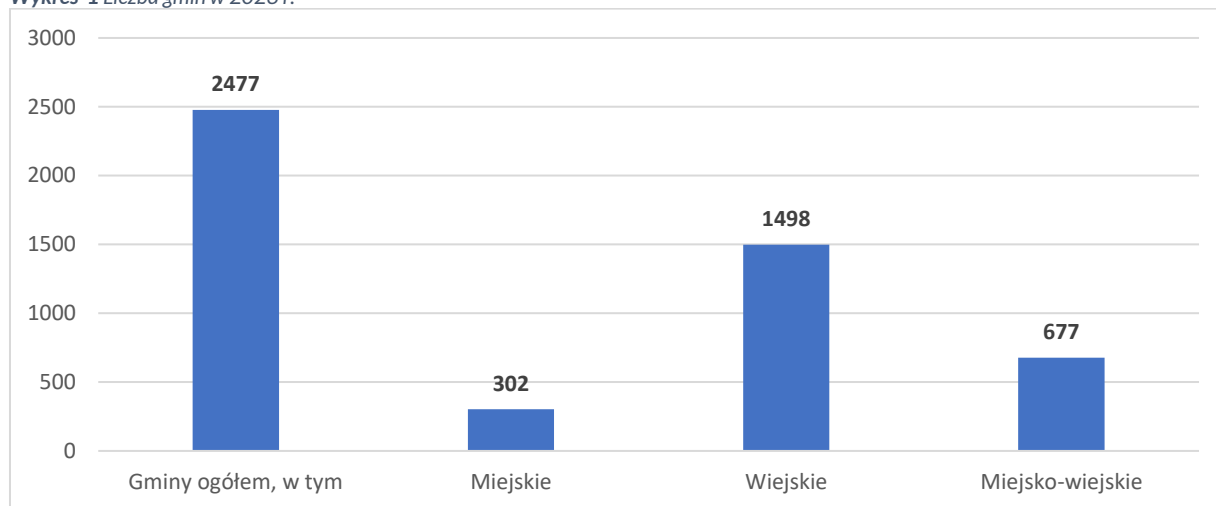

Załącznik nr 2 Polityka społeczna wobec osób starszych na szczeblu regionalnym

Według stanu na 2023 r.¹ podział administracyjny Polski obejmował: **16 województw, w tym 314 powiatów, 66 miast na prawach powiatu oraz 2 477 gmin**. W porównaniu do 2022 r. w grupie 2 477 gmin spadek liczby mieszkańców nastąpił w 1 877 jednostkach (75,8% gmin). W 17 gminach liczba mieszkańców nie uległa zmianie, w pozostałych 583 jednostkach wystąpił wzrost liczby mieszkańców.

Wykres 1 Liczba gmin w 2023 r.

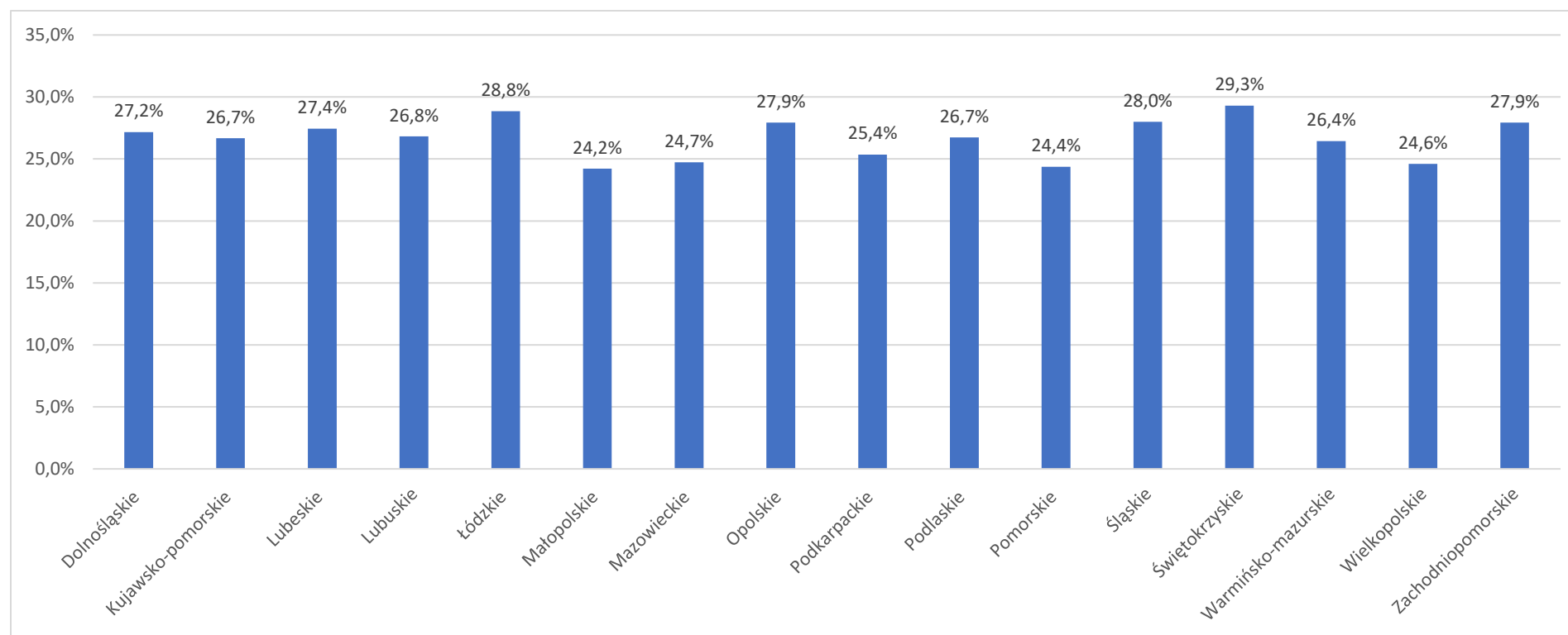

Źródło: dane z Głównego Urzędu Statystycznego

Starzenie się społeczeństwa obserwowane jest z różnym natężeniem w poszczególnych województwach. W 2023 r. najwyższym odsetkiem osób w wieku 60 lat i więcej charakteryzowało się woj. świętokrzyskie (29,3%) i woj. łódzkie (28,8%), natomiast najniższym – małopolskie (z udziałem wynoszącym 24,2%). Zjawisko to obrazuje poniższy wykres.

¹ Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym – stan na dzień 31 grudnia 2023 r.

Wykres 2 Udział osób w wieku 60 lat i więcej w populacji poszczególnych województw (w %)

Źródło: Wyniki bieżących bilansów ludności, GUS

Spis treści

1.1	Województwo dolnośląskie.....	4
1.2	Województwo kujawsko-pomorskie.....	12
1.3	Województwo lubelskie	18
1.4	Województwo lubuskie	24
1.5	Województwo łódzkie	29
1.6	Województwo małopolskie	36
1.7	Województwo mazowieckie.....	42
1.8	Województwo opolskie	46
1.9	Województwo podkarpackie	51
1.10	Województwo podlaskie.....	55
1.11	Województwo pomorskie	62
1.12	Województwo śląskie	68
1.13	Województwo świętokrzyskie.....	76
1.14	Województwo warmińsko-mazurskie	82
1.15	Województwo wielkopolskie	89
1.16	Województwo zachodniopomorskie.....	95
	Spis tabel	103

1.1 Województwo dolnośląskie

Tabela 1 Karta województwa dolnośląskiego za 2023 r.²

tabela 1. Karta województwa dolnośląskiego za 2023 r.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	169	
	Liczba powiatów	26 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	19 947 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	2897737	2888033	2879271
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	775163	777533	782366
60–64 lata	201063	189218	177765
65–69	207037	205650	204681
70–74	166646	173679	177604
75–79	76809	88210	102493
80–84	61055	58165	56270
85 lat i więcej	62553	62611	63553
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 71,4	Noworodek płci męskiej – 72,9	Noworodek płci męskiej – 74,3
	Noworodek płci żeńskiej – 79,5	Noworodek płci żeńskiej – 80,7	Noworodek płci żeńskiej – 81,8
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,1	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,3	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,4
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,5	Kobieta w wieku 60 lat – 23,3	Kobieta w wieku 60 lat – 24,3
Współczynnik feminizacji	108	108	108
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	30,3	31,3	32,4
Współczynnik zgonów	13,9	12,5	11,2
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 409	
	w tym w wieku 60-89 lat	133	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 366	
	w tym w wieku 60-89 lat	130	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	940	
	w tym w wieku 60-89 lat	624	
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	60,0	

² 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

	w tym w wieku 60-89 lat	17,6
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	58,2
	w tym w wieku 60-89 lat	17,2
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	451
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	451
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	404
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	28
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	53
	w tym w wieku 60-64 lata	4,2
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	512,4
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	39,1
	Renty rodzinne	90,9
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	28,9
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	6,1
	Renty rodzinne	1,5

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie dolnośląskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2739,90 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 53,2% i 30,0%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1849,29 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 24,7% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 19,2%, a na zdrowie - 5,2%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 56,5% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 37,8%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 5,7%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,36. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 82,7 m².

Dokumenty i strategie

- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030
- Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej (DSIS)

Działania na rzecz osób starszych

Samorząd Województwa Dolnośląskiego kontynuował działania na rzecz seniorów.

1. W ramach funkcjonowania Rady Seniorów Województwa Dolnośląskiego realizowano następujące przedsięwzięcia:

- przedstawienie informacji o środkach przeznaczonych przez Samorząd Województwa Dolnośląskiego na realizację zadań z zakresu wsparcia osób starszych;
- włączenie Rady Seniorów Województwa Dolnośląskiego do opracowania nowego statutu Rady Seniorów Województwa Dolnośląskiego;
- ustalenie dla członków Rady Seniorów zasad zwrotu kosztów podróży na posiedzenia;
- wsparcie organizacyjne Rady Seniorów oraz powołanych Zespołów Zadaniowych;
- prowadzenie zakładki Rady Seniorów Województwa Dolnośląskiego na stronie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego;
- prowadzenie fanpage Rady Seniorów Województwa Dolnośląskiego na Facebook'u.

Zarząd Województwa Dolnośląskiego ogłosił:

1. Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych dotyczących prowadzenia działań aktywizujących dolnośląskich seniorów w 2023 r. W ramach konkursu zlecone były zadania polegające na:
 - prowadzeniu działań zapewniających wsparcie psychologiczne i środowiskowe seniorów, w tym wsparcie seniorów w sytuacjach kryzysowych, jako formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu;
 - wzmacnianiu różnych form aktywności i kompetencji seniorów, w tym również działań mających na celu przeciwdziałanie defaworyzacji oraz działań międzypokoleniowych;
 - działaniach edukacyjnych mających na celu wykształcenie zachowań i postaw prozdrowotnych seniorów, promocję aktywnego i zdrowego stylu życia;
 - zdobyciu oraz podnoszeniu kompetencji cyfrowych, zwiększaniu wiedzy w zakresie bezpiecznego poruszania się i komunikacji w sieci, w tym korzystaniu z usług e-administracji.
2. Otwarty konkurs ofert z zakresu asystentury osób starszych w 2023 r. W ramach konkursu zlecone były zadania polegające na udostępnieniu usług asystenckich tj. wsparcie seniorów w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego niezbędnych do aktywnego funkcjonowania społecznego (np. wsparcie w przemieszczaniu się m.in. do lekarza, punktów usługowych i innych miejsc publicznych oraz asysta w tych miejscach, spędzanie czasu wolnego, w tym wsparcie podczas zajęć kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych, turystycznych itp.) oraz opieki wytchnieniowej tj. czasowa usługa opiekuńcza nad osobą niesamodzielną, świadczone w zastępstwie za opiekuna faktycznego w związku z zaistniałym zdarzeniem losowym, potrzebą załatwienia spraw dnia codziennego lub odpoczynkiem opiekuna faktycznego, pomoc w drobnych pracach domowych.

Usługi asystenta w szczególności polegały na pomocy uczestnikom zadania w aktywizacji Seniora w miejscu jego zamieszkania (np. przy wspólnej rozmowie, wspólnym czytaniu, przygotowywaniu posiłku itd.); wyjściu na spacer, powrocie oraz dojazdach w wybrane przez uczestnika zadania miejsce (np. dom, placówki kulturalne, świątynie, placówki służby zdrowia); wyjściu na zajęcia rehabilitacyjne; zakupach z aktywnym udziałem uczestnika przy ich realizacji, załatwianiu spraw urzędowych,

nawiązywaniu kontaktu/współpracy z różnego rodzaju instytucjami i organizacjami; korzystaniu z dóbr kultury (muzeum, teatr, kino, galerie sztuki etc.).

3. Otwarty konkurs ofert na realizację zadania publicznego pn. „Mobilna Akademia Nestora” w 2023 r.

W ramach konkursu zlecone były zadania polegające na opracowaniu koncepcji, organizacji, a także przeprowadzeniu Mobilnej Akademii Nestora w 2023 r. poprzez organizację wykładów/prelekcji z przedstawicielami świata nauki m.in. w obszarach: nauk humanistycznych (np. historia, literatura, literaturoznawstwo, historia sztuki, geografia, archeologia, kulturoznawstwo, filozofia); nauk ścisłych (np. astronomia, informatyka, fizyka, matematyka); nauk medycznych (np. profilaktyka zdrowotna, zdrowie publiczne, psychologia, kardiologia, zagadnienia medyczne chorób wieku senioralnego, w tym chorób otępiennych); nauk społecznych (np. socjologia, politologia, psychologia, prawo, etnografia, nauki o bezpieczeństwie); nauk przyrodniczych (np. ochrona środowiska, ekologia, biologia, weterynaria, dobrostan zwierząt, ogrodnictwo i ochrona roślin, żywienie człowieka); nauk ekonomicznych (np. ekonomia, finanse, bankowość, zarządzanie).

Ponadto:

4. Udzielono i przekazano pomoc finansową z budżetu Województwa Dolnośląskiego 33 Jednostkom Samorządu Terytorialnego w ramach Programu Wsparcia Rad Seniorów na Dolnym Śląsku. Celem Programu było podnoszenie kompetencji członków rad seniorów, wymiana dobrych praktyk między radami seniorów, uświadamianie potrzeb partycypacji osób starszych w życiu obywatelskim, określenie potrzeb rad seniorów w zakresie wsparcia działalności w środowisku lokalnym, budowanie i rozwój polityki senioralnej na Dolnym Śląsku, integracja i aktywizacja osób starszych, a także zapobieganie ich wykluczaniu oraz udzielenie gminom, powiatom z terenu województwa dolnośląskiego pomocy finansowej przeznaczonej na realizację własnych zadań bieżących gmin/powiatów, będących inicjatywą rad seniorów.
5. Udzielono 41 dotacji, których celem była m.in. integracja i aktywizacja dolnośląskich seniorów, wzmacnianie ich kompetencji, wsparcie psychologiczne i informatyczne.
6. Udzielono 15 dotacji celowych z przeznaczeniem na wsparcie seniorów działających w Uniwersytetach Trzeciego Wieku przy dolnośląskich publicznych uczelniach wyższych.
7. Współorganizacja wraz z TOYOTĄ konferencji w fabryce TOYOTA pt. „Współpraca między pracownikami a pracodawcą, jako czynnik determinujący inkluzywności stanowisk pracy”. Podczas konferencji została omówiona sytuacja osób starszych na dolnośląskim rynku pracy, zarządzanie wiekiem, jako czynnik ochrony zdrowia starszych pracowników oraz stosowane praktyki w zakładach pracy z perspektywy pracownika, a także została zaprezentowana ewolucja na rynku pracy, a także inkluzywność w opiece profilaktycznej nad pracownikami. Pracownicy TOYOTY - fabryki w Wałbrzychu zaprezentowali uczestnikom usprawnienia i udogodnienia na stanowiskach pracy.
8. W związku nowelizacją ustawy o samorządzie województwa regulującą między innymi funkcjonowanie wojewódzkich rad seniorów, Zarząd Województwa Dolnośląskiego Uchwałą nr 7308/VI/23 z dnia 9 sierpnia 2023 r. skierował do konsultacji społecznych projekt „Statutu Rady Seniorów Województwa Dolnośląskiego”.
9. Zorganizowano i przeprowadzono cykl forów Rad Senioralnych. O odbyły się one w czterech subregionach: jeleniogórskim, legnickim, wałbrzyskim oraz wrocławskim. Ich celem była wymiana wiedzy i doświadczeń Rad Seniorów w ramach subregionu, w zakresie prowadzonych działań na rzecz osób starszych, wymiana dobrych praktyk, integracji lokalnych Rad Seniorów, a także określenie potrzeb Rad Seniorów w zakresie wsparcia działalności w środowisku lokalnym. Wydarzenia dotyczyły zwiększenia świadomości seniora w aspekcie kreowania swojego życia oraz

świadomości społecznej w zakresie wiedzy dot. „zdrowego starzenia się” oraz tematyka społecznej partycypacji, jako narzędzia w dialogu z samorządem. Podczas Forum Rad Seniorów z Dolnego Śląska przedstawiły dobre praktyki, czyli jak współpracowali z lokalnymi samorządami i partnerami społecznymi, a także o współpracy międzypokoleniowej.

10. Zorganizowano i przeprowadzono III Dolnośląskie Forum Rad Seniorów, którego celem była wymiana wiedzy i doświadczeń Rad Seniorów z Dolnego Śląska w zakresie prowadzonych działań na rzecz osób starszych, wymiana dobrych praktyk, integracja dolnośląskich Rad Seniorów, czy szeroko rozumiane uświadamianie potrzeb partycypacji osób starszych w życiu obywatelskim oraz określenie potrzeb Rad Seniorów w zakresie wsparcia działalności w środowisku lokalnym. Podczas wystąpień oraz warsztatów w trakcie Forum poruszono tematykę szans i zagrożeń jakie niesie dla człowieka sztuczna inteligencja, dobrostanu osób starszych, współpracy samorządów z radami seniorów oraz motywacji do aktywnego działania seniorów. Wydarzenie odbyło się w Subregionie Wrocławskim, w którym udział wzięło ponad 240 osób.
11. Wręczono Nagrody Marszałka Województwa Dolnośląskiego im. Krystyny Lasek „Społecznik Roku”. Celem Konkursu było promowanie działań najlepszych dolnośląskich organizacji pozarządowych działających na rzecz seniorów, najlepszych rad seniorów działających na Dolnym Śląsku oraz osób fizycznych działających na rzecz osób starszych, a także promowanie inicjatyw społecznych, tworzenie pozytywnego wizerunku organizacji pozarządowych, rad senioralnych i osób fizycznych działających na rzecz seniorów oraz podkreślanie rangi podejmowanych przez nie działań;
12. Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej w 2023 r. kontynuował realizację Wojewódzkiego Programu „NESTOR”, którego celem jest aktywizacja osób starszych oraz zwiększenie ich roli w życiu społecznym.

Organizacja biletów wstępu dla Dolnośląskich Seniorów w ramach Wojewódzkiego programu „Nestor” na organizację wydarzeń kulturalnych w sezonie 2024 r. Łączna ilość biletów wynosi - 1641. Poniżej instytucje, z którymi zostały zawarte umowy to:

- Narodowe Forum Muzyki we Wrocławiu - 519 sztuk;
- Teatr Polski we Wrocławiu – 110 voucherów;
- Teatr Dramatyczny im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu – 100 voucherów;
- Teatr im H. Modrzejewskiej w Legnicy - 100 voucherów;
- Filharmonia Dolnośląska w Jeleniej Górze – 100 biletów;
- Dolnośląskie Centrum Filmowe we Wrocławiu – 512 biletów;
- Stowarzyszenie „Artyści Na Bruku” – 200 voucherów.

13. Prowadzenie na stronie internetowej DOPS bazy podmiotów i organizacji działających na rzecz seniorów w obszarach form wsparcia opiekuńczego, zdrowotnego, rehabilitacyjnego, prawnego, psychologicznego, rekreacyjnego i kulturalnego wg układu powiatowego i gminnego.

14. Przeprowadzenie cyklu 10 szkoleń specjalistycznych wraz z materiałami dydaktycznymi dla nieformalnych opiekunów niesamodzielných osób starszych (osób świadczących rodzinne usługi opiekuńcze) pt. „Jak opiekować się osobą starszą w domu? – aspekt praktyczny”. W szkoleniu wzięło udział łącznie 185 osób. Szkolenie było bardzo dobrze odbierane przez uczestników.

[Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy](#)

Powiat Wrocławski

„Poprawa bezpieczeństwa seniorów – Koperty Życia” – projekt socjalny zrealizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we Wrocławiu we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Mietkowie. Koperta Życia to karta informacyjna, na której zapisuje się aktualne informacje dotyczące zdrowia (grupa krwi, przebyte choroby, uczulenia, przyjmowane leki), czy kontakt do bliskiej osoby, którą

należy powiadomić w nagłych sytuacjach. Kopertę życia przechowuje się w lodówce, a informację o tym umieszcza się na drzwiach mieszkania.

Powiat Wołowski

W 2023 r. kontynuowany był 2,5 letni projekt międzypokoleniowy pt. „Rada Dialogu Międzypokoleniowego w Powiecie Wołowskim”, w ramach którego zorganizowane zostały 3 debaty społeczne: Mam głos – jak go wykorzystać, Ekologia – moda czy konieczność we współczesnym świecie oraz prawa i obowiązki obywatelskie. Do organizacji debat włączone zostały szkoły ponadpodstawowe z terenu powiatu, środowiska młodzieżowe i senioralne. Z inicjatywy rad odbyła się konferencja Open Space pt. „Potrzeby Powiatu Wołowskiego”. Zarówno młodzież, jak i seniorzy byli organizatorami Dnia Międzypokoleniowego.

Gmina m. Wrocław

1. „Program promocji zdrowia psychicznego oraz wsparcia dla osób z problemami zdrowia psychicznego u osób z doświadczeniem choroby psychicznej”. Celem programu było wzmacnianie zdrowia psychicznego u osób z grup wysokiego ryzyka, przeciwdziałanie kryzysom psychicznym oraz wykluczeniu społecznemu osób z doświadczeniem choroby psychicznej, poprawa jakości życia osób z doświadczeniem choroby psychicznej, a także wsparcie dla ich rodzin i opiekunów. W programie uczestniczyło około 180 seniorów.
2. „Program wsparcia osób z zespołami otępiennymi i zaburzeniami psychogeriatrycznymi oraz ich rodzin i opiekunów”. Działaniami korekcyjno – wspierającymi objęto 475 osób po 60 roku życia, u których wystąpiły problemy psychogeriatryczne. W ramach programu prowadzone były grupy wsparcia, warsztaty, zajęcia aktywności ruchowej oraz psychoedukacyjne (indywidualne i grupowe). Ze wsparcia psychologicznego przeznaczonego dla opiekunów osób z zaburzeniami psychogeriatrycznymi skorzystało ponad 130 osób. Przeprowadzono także cykl wykładów dla seniorów pod nazwą „Kiedy zapominanie przeradza się w chorobę”, z których skorzystało 290 osób.
3. Program wsparcia rodzin/opiekunów w opiece nad osobami przewlekle i nieuleczalnie chorymi przebywającymi w środowisku domowym, którego celem było wspieranie procesu leczenia, rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia. Zapewniono 55 osobom niesamodzielnym, przewlekle i nieuleczalnie chorym opiekę pielęgnacyjną w ramach tzw. Łóżek Wytchnienia. W programie wzięło udział 115 osób.
4. Wrocławskie Centrum Seniora - w realizowanych projektach w 2023 r. wzięło udział około 15 tysięcy osób. Zorganizowano m. in.: Dni Babci i Dziadka, Dni Seniora, Akademię Rozwoju Seniora, Szkołę Liderów, Strefa 55+, Radiowy Klub Seniora, Kalejdoskop Seniora, Mistrzostwa Senioralne w nordic walking i biegach o Puchar Komendanta Miejskiego Policji pod Patronatem Honorowym Prezydenta Wrocławia, I Senioralny Festiwal Piosenki Artystycznej, Wrocławskie Filmowe Centrum Seniora, Akademię Dojrzałej Przedsiębiorczości. Kontynuowano współpracę z Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu oraz Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie w ramach projektu CITY & CO „City&Co: Older Adults Co-Creating a Sustainable Age-friendly City”. Międzynarodowy zespół badawczy (Haga, Wrocław, Kraków, Bukareszt) wraz z seniorami stworzył aplikację oraz wypracował standard, jakim powinny charakteryzować się miasta przyjazne wszystkim pokoleniom.

Gmina Polkowice

„Polkowska Żłota Rączka Plus” - w 2023 r. – zadanie skierowane do samotnych mieszkańców gminy Polkowice, niepracujących zawodowo i mających powyżej 65 lat lub prowadzących wspólne gospodarstwo domowe z osobą w wieku powyżej 65 r.ż., dotyczy też osób samotnych, które opiekują się osobą niepełnosprawną, zapewniło bezpłatną pomoc w drobnych pracach i usterkach domowych 102 seniorom. Wykonano 150 usług naprawczych.

Gmina m. Dzierżoniów

Projekt „Seniorzy-Seniorom” – akcja umożliwiła bezpłatne wypożyczenie sprzętu seniorom, którzy na swoje dysfunkcje potrzebują wsparcia w postaci wyposażenia w kule, wózki, balkoniki oraz inny niezbędny sprzęt. Wypożyczalnia sprzętu do rehabilitacji była bezpłatna dla wszystkich osób po 60 roku życia. Projekt został zrealizowany przy Dziennym Domu Senior+ w Dzierżoniowie.

Gmina m. Kłodzko

Czasopismo „Głos Seniora”. Tematyka czasopisma dotyczy mody, zdrowia, rekreacji, miłości po 60-tce, przyrody, bezpieczeństwa, polityki senioralnej, porad zdrowotnych, kulinarnych itp. Są tam także liczne konkursy, w których udział biorą seniorzy. Miesięcznik przekazywany jest do Stowarzyszeń zrzeszających seniorów, Klubów Seniora oraz indywidualnym seniorom zgłaszającym się w celu otrzymania Karty Seniora.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Powiat Głogowski

Projekt: „O godność osób starszych i niepełnosprawnych”, realizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Głogowie – w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” – edycja 2023, współfinansowanego ze środków MRiPS.

Projekt był inicjatywą mającą na celu poprawę życia seniorów ale i podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy stosowanej wobec osób starszych i niepełnosprawnych na terenie Powiatu Głogowskiego.

Jednym z działań była edukacyjna kampania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych w środkach masowego przekazu na terenie Powiatu Głogowskiego (w okresie od września do grudnia 2023 r.) w postaci: 360 odsłon spotu reklamowego w telewizji lokalnej, 40 spotów w lokalnym radio, miesięcznej emisji na telebimie w centrum miasta oraz reklamy w lokalnych gazetach. Opracowano oraz rozpowszechniono ponad 2000 plakatów i ulotek, a także 1000 sztuk poradników i kalendarzy podejmujących tematykę przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, które zostały rozkolportowane na terenie Powiatu Głogowskiego.

Gmina m. Wrocław

Społeczny Instytut Trzeciej Generacji, którego celem było stworzenie przestrzeni do współpracy podmiotów sektora publicznego, prywatnego, pozarządowego na rzecz utrzymania seniorów w dobrej kondycji fizycznej i psychicznej i jak najdłużej we własnym środowisku. Było to także miejsce dla osób zainteresowanych kreowaniem polityki senioralnej, dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem.

Niezwykle innowacyjnym mini projektem była „Cyfrowa przestrzeń bez barier”, w którym podmioty biznesowe w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu wspierały seniorów w zakresie ich kompetencji cyfrowych. W ramach Instytutu realizowane były takie działania jak m. in.: organizacja edukacji dla osób starszych (język angielski, niemiecki, prelekcje zdrowotne, prawne), poradnictwo dla seniorów (prawne, psychologiczne, socjalne, cyfrowe), monitorowanie badań, działań, dobrych praktyk na rzecz seniorów, stworzenie przestrzeni partycypacji seniorów, stworzenie platformy wymiany wiedzy i doświadczeń (środowisko nauki i praktycy) – konferencje, spotkania, seminaria, fora, szkolenia (z udziałem naukowców, praktyków, studentów, przedstawicieli instytucji), współpraca z biznesem. Instytut wspierał także i integruje instytucje i podmioty działające na rzecz seniorów na terenie miasta.

Gmina Świdnica

„Świdnickie Jaskółki” - realizacja projektu została zakończona w dniu 31 marca 2022 r. Jej głównym celem było włączanie osób bezdomnych w wieku senioralnym do uczestnictwa w projekcie

z dofinansowaniem z UE pn. „Świdnickie Jaskółki” – pobyt w mieszkaniu wspieranym, wsparcie specjalistów, udział w treningach: zarządzanie budżetem, zarządzanie gospodarstwem domowym, higiena osobista. Od 1 kwietnia 2022 r. projekt znajduje się w okresie trwałości.

Gmina m. Wałbrzych

Z inicjatywy Rady Seniorów założono na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu nową zakładkę pn. *Aktualności seniorów*, w której zamieszczane są najważniejsze informacje dotyczące wałbrzyskiego środowiska senioralnego oraz wydarzeń dedykowanych najstarszym mieszkańcom.

1.2 Województwo kujawsko-pomorskie

Tabela 2 Karta województwa kujawsko-pomorskiego za 2023 r.³

Tablica 2. Rola i Województwa kujawsko-pomorskiego za 2020 r.

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	144	
	Liczba powiatów	19 powiatów i 4 miasta na prawach powiatów	
	Powierzchnia	17 971 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	2017720	2006876	1996003
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	522951	527289	532539
60–64 lata	140930	134658	128591
65–69	135239	137233	138236
70–74	109186	111967	114166
75–79	56583	62928	70720
80–84	41662	40812	40209
85 lat i więcej	39351	39691	40617
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 71,3	Noworodek płci męskiej – 73,3	Noworodek płci męskiej – 74,1
	Noworodek płci żeńskiej – 78,9	Noworodek płci żeńskiej – 80,2	Noworodek płci żeńskiej – 81,3
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,0	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,5	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,3
	Kobieta w wieku 60 lat – 21,9	Kobieta w wieku 60 lat – 23,0	Kobieta w wieku 60 lat – 23,9
Współczynnik feminizacji	107	107	107
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	28,9	30	31,1
Współczynnik zgonów	14	12	11,2
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	936	
	w tym w wieku 60-89 lat	72	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	900	
	w tym w wieku 60-89 lat	71	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	674	
	w tym w wieku 60-89 lat	435	
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	58,1	

³ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

	w tym w wieku 60-89 lat	14,2
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	55,9
	w tym w wieku 60-89 lat	14
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	314
	osoby nieposzukujące pracy - razem	314
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	288
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	18
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	54,4
	w tym w wieku 60-64 lata	2,9
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	316,2
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	38,5
	Renty rodzinne	65,1
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	52
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	12,2
	Renty rodzinne	2,4

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie kujawsko-pomorskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2534,15 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 52,0% i 33,6%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1631,42 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 26,5% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 19,8%, a na zdrowie - 5,2%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 45,8% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 49,1%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 5,1%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,47. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła

81,3 m2.

Dokumenty i strategie

- Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030
- Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2023-2024 (RPDI)
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (RPO WK-P)

Działania na rzecz osób starszych

„Program zapobiegania upadkom dla seniorów w województwie kujawsko-pomorskim”. Głównym celem programu jest zmniejszenie liczby upadków i urazów wśród osób po 60 roku życia uczestniczących w programie poprzez poprawę sprawności fizycznej oraz wykształcenie nawyków systematycznych ćwiczeń fizycznych wśród uczestników programu, zwiększenie wiedzy uczestników programu dotyczącej wpływu aktywności fizycznej na zdrowie, a także zwiększenie liczby trenerów przygotowanych do pracy z osobami powyżej 60 r.ż. W 2023 r. programem zostało objętych łącznie 911 seniorów.

„Kujawsko-Pomorski Program Badań Przesiewowych w Kierunku Tętniaka Aorty Brzuszej” w zakresie przeprowadzania badań przesiewowych (USG aorty brzusznej). Celem programu jest zwiększenie wczesnej wykrywalności tętniaków aorty brzusznej, zmniejszenie śmiertelności związanej z pękniętym tętniakiem aorty brzusznej oraz zwiększenie wiedzy mieszkańców regionu na temat tętniaka aorty brzusznej i czynników ryzyka. Program skierowany jest do mężczyzn w wieku 65-74 lata, palących papierosy, będących mieszkańcami województwa kujawsko-pomorskiego. W 2023 r. programem objęto 927 osób.

Innowacyjny projekt „Kujawsko-Pomorska Teleopieka”. Projekt realizowany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu i skierowany do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, tj. takich, które ze względu na stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają opieki lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego. Poza tym, „Kujawsko-Pomorska Teleopieka” to system opiekuńczo-ratunkowy, który składa się z tzw. bransoletki życia umożliwiającej szybkie wezwanie pomocy w sytuacji zagrażającej zdrowiu lub życiu (np. upadku) oraz centrum operacyjnego, w którym odbierane są sygnały alarmowe od podopiecznych 7 dni w tygodniu 24 godziny na dobę. Gromadzone przez system dane medyczne o podopiecznych – informacje o przebytych i przewlekłych chorobach oraz przyjmowanych lekach – mogą być pomocne lekarzom i ratownikom, niosącym im pomoc w sytuacjach nagłego pogorszenia się stanu zdrowia.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Gmina Świecie

W 2023 r. uruchomiono 14 mieszkań wspomaganych, dysponujących 36 miejscami w nowo wybudowanym bloku. W mieszkaniach tych świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych, celem utrzymania lub rozwijania niezależności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości. Architektura mieszkań została dostosowana do potrzeb osób starszych oraz z niepełnosprawnościami. Mieszkania zostały również wyposażone w niezbędne meble oraz sprzęty.

W II połowie 2023 r. gmina otworzyła kolejny ośrodek wsparcia dla seniorów tj. Dzienny Dom Pomocy znajdujący się na parterze budynku Mieszkań Wspomaganych. Wsparcie kierowane jest do grupy około 30 osób. Jest to miejsce zapewniające mieszkańcom zarówno mieszkań wspomaganych jak i mieszkańcom gminy poczucie bezpieczeństwa, organizację czasu wolnego i możliwość rozwoju własnych

zainteresowań. Placówka oferuje m.in.: wyżywienie (codzienne śniadania i obiady), terapię zajęciową – zajęcia plastyczne, informatyczne, kulinarne, rękodzielnicze, gimnastykę. W ośrodkach wsparcia odbywają się różnorodne imprezy kulturalne, uroczystości oraz spotkania okolicznościowe, np. z okazji świąt. Mieszkańcy mieszkań wspomaganych oraz osoby korzystające z Dziennego Domu Pomocy mogą liczyć na pomoc wykwalifikowanej kadry (medycznej, terapeutycznej, psychologicznej).

Gmina Lubicz

Centrum Opiekuńczo – Mieszkalne w Gronowie w Gminie Lubiczu powstało w ramach ogłoszonego przez MRPiPS Programu „Centra opiekuńczo-mieszkalne”, finansowanego z Funduszu Solidarnościowego. Oferta COM adresowana jest do mieszkańców z terenu całej gminy. Jest to pierwszy na terenie gminy obiekt dedykowany ściśle osobom niepełnosprawnym, w tym osobom z demencją i chorobą Alzheimera. Placówka dysponuje 20 miejscami dla dorosłych osób z niepełnosprawnościami ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (lub orzeczeniem równoważnym), stwarzającego im warunki do pobytu dziennego (10 miejsc) lub całodobowego (10 miejsc) oraz służącego stymulowaniu kompetencji społecznych, wpływowi na procesy uspołecznienia i nawiązywanie relacji interpersonalnych.

Gmina Łabiszyn

„Poranki dla Seniorów” organizowane w ramach działalności Łabiszyńskiego Domu Kultury. To działania, których głównym celem jest aktywizacja społeczna i organizacja czasu wolnego mieszkańcom Gminy Łabiszyn w jesieni życia. W 2023r. odbyły się 64 poranki. Seniorzy biorą udział w różnego rodzaju aktywnościach tematycznych (warsztaty, wyjazdy plenerowe, spotkania z ciekawymi ludźmi, nowe technologie, prezentacja swoich pasji itp.). Działania prowadzą głównie etatowi pracownicy instytucji angażując do tego niewielkie środki finansowe.

Gmina Solec Kujawski

Uniwersytet Trzeciego Wieku. Obecnie grupę soleckich słuchaczy tworzy ponad 150 osób. Działalność uniwersytetu to nie tylko odbywające się w cyklu dwutygodniowym wykłady. To także szeroka oferta kulturalna organizowana przez bibliotekę. Wśród działań kulturalno-towarzyskich są inicjatywy związane ze świętowaniem Dnia Babci i Dziadka, Dnia Kobiet, Dni Seniora i wiele innych okolicznościowych wydarzeń. We współpracy z Soleckim Centrum Kultury biblioteka organizuje wyjścia do kina, udział w spektaklach teatralnych, koncertach itp. Biblioteka współorganizuje także wyjazdy do instytucji kultury w Bydgoszczy np. filharmonii, opery, teatru.

Seniorski Dyskusyjny Klub Książki – działając w obszarze promocji czytelnictwa biblioteka stwarza przestrzeń dla seniorów do dzielenia się swoimi odczuciami związanymi z czytаныmi dziełami. Okazją do tego są comiesięczne spotkania seniorskiego Dyskusyjnego Klubu Książki. Soleccy seniorzy biorą także udział w wydarzeniach organizowanych przez bibliotekę. Są to m.in. spotkania autorskie czy ogólnopolskie akcje czytelnicze m.in. Narodowe Czytanie.

Zajęcia rozwojowe – tworząc przestrzeń przyjazną użytkownikowi w ofercie biblioteki znajdują się także zajęcia dla seniorów. Obecnie realizują zajęcia „Zamyśleni”. W ich ramach seniorzy rozwiązują zagadki logiczne. Działanie to ma zapewnić rozwój funkcji poznawczych oraz ćwiczenie szarych komórek.

Rajd Odjazdowy Bibliotekarz - jest to działanie kierowane do szerokiego grona odbiorców. Rokrocznie w wydarzeniu bierze także udział grupa seniorów. Rajd Odjazdowy Bibliotekarz to inicjatywa dla fanów dwóch kółek, którzy chcą aktywnie spędzić czas i wspólnie z biblioteką poznawać Solec Kujawski i okolice. W ramach tego wydarzenia nawiązana jest współpraca z Muzeum Solca im. Księcia Przemysła oraz Klubem Turystów Rowerowych Torpedo.

Projekty zewnętrzne „Klik w kulturę” – w działaniach bibliotecznych poszukiwano także środków zewnętrznych. W obszarze pracy z seniorami pozyskano środki na realizację projektu Klik w kulturę.

W jego ramach przeszkolono w obszarze obsługi komputera grupę ponad 20 seniorów. W ramach tych zajęć tajniki pracy z komputerem poznało ponad 100 sołeckich seniorów.

Pogotowie książkowe. To inicjatywa polegająca na dostarczaniu książek do osób starszych, chorych, takich, które same nie mogą przyjść do biblioteki i skorzystać z naszej oferty. Tak szeroki zakres działań sprawia, że przeciwdziałamy wykluczeniu społecznemu, edukacyjnemu, kulturalnemu, cyfrowemu seniorów.

Miasto Bydgoszcz

Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Bydgoszczy na lata 2018 – 2025. Założeniem programu jest podniesienie kompetencji społecznych, osobistych Seniorów, przeciwdziałanie ich marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Przykładowe działania środowiskowe:

„Senior się dowie, gdy mu pracownik socjalny podpowie” – przedsięwzięcie ma na celu merytoryczne wyjaśnienie zawiłości, pojawiających się w tematyce spraw socjalnych, zdrowotnych. Niejednokrotnie zostaje wzbogacone obecnością przedstawicieli branży medycznej, instytucji publicznych.

W Dziale Pomocy Środowiskowej Nr 6 założono ogród, prowadzono nasadzenia roślin, które pielęgnowane są przez osoby starsze. Jest to miejsce spotkań integracyjnych, budowania więzi z naturą i drugim człowiekiem, poznawania nowych osób, ale także wykonywania ćwiczeń fizycznych, zajęć plastycznych, spotkań i pogadań między innymi z przedstawicielami służby zdrowia.

Bydgoska karta seniora 60+. Program działający od 2016 r. ma na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu seniorów poprzez aktywizację życiową tej grupy. Łącznie ponad 160 podmiotów oferuje posiadaczom kart zniżki na wybrane usługi oraz produkty. Warto wspomnieć, że od 2018 r. funkcjonuje „Metropolitalna Karta Seniora 60+”, jako projekt analogiczny, realizowany przez gminy zrzeszone w Stowarzyszeniu Metropolia Bydgoszcz.

Bydgoska koperta życia - zainicjowany w 2016 r. program skierowany jest głównie do samotnych osób starszych oraz przewlekle chorych. W 2023 r. wydano około 1 700 kopert życia.

Osiedlowe Centra Seniora „Bydgoszcz Seniorom” - idea tego projektu jest taka, aby aktywizacja seniorów dostępna była jak najbliżej ich miejsca zamieszkania – zaplanowano stałe rozszerzanie tej sieci osiedlowych centrów.

Bydgoskie Dni Seniorów - coroczne obchody z okazji Bydgoskiego Dnia Seniora odbyły się w dniach 20–21 października 2023 r. Organizatorami obchodów są: Miasto Bydgoszcz, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Bydgoszczy, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów oraz Bydgoska Rada Seniorów. W ramach obchodów zaplanowano konferencje i warsztaty pn.: „Senior - menadżer ds. własnego bezpieczeństwa”, a także usług elektronicznych świadczonych przez ZUS oraz zmian w przepisach ubezpieczeniowych. Seniorzy mieli również możliwość wzięcia udziału w lekcji samoobrony, kursie pierwszej pomocy, warsztatach fotograficznych. Na przybyłych gości czekały również punkty konsultacyjne takie jak: indywidualne konsultacje z dietetykiem, biologiem, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Narodowym Funduszem Zdrowia, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Bydgoską Radą Seniorów oraz Biurem Aktywności Społecznej. Obchody zakończyły się uroczystą galą, podczas której wręczono wyróżnienia, dla osób szczególnie zasłużonych w pracy na rzecz bydgoskich seniorów. W wydarzeniu wzięło udział ponad 200 seniorów.

Dział senioralny w gazecie „Bydgoszcz Informuje” - dyrektywa dostępności. W comiesięcznym informatorze miejskim „Bydgoszcz Informuje” wprowadzono dział dla seniorów, a także publikowany jest każdorazowo numer telefonu informacyjnego dla seniorów, obsługiwany przez Biuro Aktywności Społecznej Urzędu Miasta Bydgoszcz.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Gmina Brześć Kujawski

Kąpiele w lesie (realizowane w ramach działalności Klubu Senior+) to prozdrowotna, salutogenna praktyka łącząca z naturą, która ma na celu poprawę samopoczucia, złagodzenie stresu i zachęcenie do relaksu. U jej podstaw leżą: zasady uważności, zachęcające do otwarcia zmysłów na leśną atmosferę, powolny spacer po lesie, wdychanie leśnego powietrza i wspieranie emocjonalnego połączenia z krajobrazem. Regularne kąpiele pozytywnie oddziałują na stan zdrowia np. obniżenie ciśnienia, redukcję poziom stresu, obniżenie poziomu kortyzolu i adrenaliny, wywołanie stan odprężenia, obniżenie poziomu cukru we krwi, pobudzenie układu immunologicznego.

Gmina Solec Kujawski

Biblioteka Publiczna posiada bogate doświadczenie w działaniach z obszaru edukacji ekonomicznej seniorów. Brano udział w 3 edycjach projektu: O finansach... w bibliotece. W jego ramach przeszkolono grupę ponad 70 seniorów z zakresu finansów osobistych oraz bankowości z nakierowaniem na bankowość elektroniczną. Brano także udział w międzynarodowym projekcie edukacji ekonomicznej FINLIT. Placówka była jedną z wiodących bibliotek z Polski. Biblioteka pełniła także rolę instytucji wspierającej działania seniorów w ramach projektu.

1.3 Województwo lubelskie

Tabela 3 Karta województwa lubelskiego za 2023 r.⁴

Tablica 5. Różne województwa lubelskie za 2020 r.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	213	
	Liczba powiatów	20 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	25 122 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	2038299	2024637	2011047
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	542899	546452	551825
60–64 lata	140125	133904	129249
65–69	136484	138337	138355
70–74	108086	111597	115159
75–79	63110	69103	75468
80–84	48596	47127	46356
85 lat i więcej	46498	46384	47238
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 71,3	Noworodek płci męskiej – 73,2	Noworodek płci męskiej – 74,3
	Noworodek płci żeńskiej – 79,5	Noworodek płci żeńskiej – 81,7	Noworodek płci żeńskiej – 82,7
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,1	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,8	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,5
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,4	Kobieta w wieku 60 lat – 24,1	Kobieta w wieku 60 lat – 24,9
Współczynnik feminizacji	107	107	107
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	30,4	31,5	32,6
Współczynnik zgonów	14,9	12,3	11,4
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	917	
	w tym w wieku 60-89 lat	78	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	880	
	w tym w wieku 60-89 lat	76	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	705	
	w tym w wieku 60-89 lat	441	
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	56,5	

⁴ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

	w tym w wieku 60-89 lat	15,0
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	54,3
	w tym w wieku 60-89 lat	14,6
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	303
	osoby nieposzukujące pracy - razem	303
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	275
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	18
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	57,4
	w tym w wieku 60-64 lata	3,3
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	312,1
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	33,4
	Renty rodzinne	52,2
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	97
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	21,9
	Renty rodzinne	5

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie lubelskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2461,44 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 53,1% i 34,6%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1558,16 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 26,7% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 18,2%, a na zdrowie - 5,8%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 50,1% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 44,6%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 5,3%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,53. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 100,8 m².

Dokumenty i strategie

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030
- Wojewódzki Program na Rzecz Osób Starszych na lata 2021-2025

Działania na rzecz osób starszych

Projekt partnerski pn. „Polityka Senioralna EFS+”. Projekt skierowany jest do seniorów, tj. osób w wieku 65 lat i więcej – w tym osób z niepełnosprawnościami oraz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a także do opiekunów faktycznych osób w wieku 65 lat i więcej z województwa lubelskiego. Adresatami projektu jest także kadra bezpośrednio świadcząca usługi na rzecz seniorów w społeczności lokalnej. Głównym celem projektu jest poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych dla seniorów, w szczególności dla osób w niekorzystnej sytuacji oraz dla ich opiekunów z 36 gmin z terenu województwa lubelskiego. W ramach projektu zaplanowano przede wszystkim usługi opiekuńcze świadczone w społeczności lokalnej w formach dziennych, wsparcie opiekunów nieformalnych (m.in. poradnictwo psychologiczne i gerontologiczne), a także szkolenia kadry bezpośrednio świadczącej usługi na rzecz seniorów, pomoc prawną i doradztwo w zakresie dostępności, wypożyczalnię sprzętu rehabilitacyjnego, zakup opasek życia i pakietów bezpieczeństwa.

Współpraca z Wojewódzką Radą ds. Polityki Senioralnej przy Marszałku Województwa Lubelskiego,

Rada cyklicznie współpracuje z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Lublinie w zakresie organizacji obchodów Wojewódzkiego Dnia Rodzin – członkowie Rady pośredniczą w kontaktach z lokalnymi artystami, zgłaszają propozycje tematyki prelekcji itp. Przedstawiciele Rady zasiadają w komisji konkursowej wyłaniającej laureatów konkursów „Gmina przyjazna Seniorom” oraz „Aktywny Senior”. Rada aktywnie włączała się w proces wprowadzania na terenie województwa lubelskiego Ogólnopolskiej Karty Seniora i stale rekomenduje ją w swoim środowisku. W 2023 r. zwołano 2 posiedzenia Rady.

Wspieranie organizacji pozarządowych realizujących projekty na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych – zlecanie zadań w ramach konkursów ofert oraz w trybie pozakonkursowym. W 2023 r. dotacja w wysokości 220 588,87 zł została przekazana 17 organizacjom, które działaniami projektowymi objęły 1 442 seniorów z terenu województwa lubelskiego.

Województwo Lubelskie dofinansowało m.in. poradnictwo psychoprofilaktyczne i psychologiczne, prawne, organizację wycieczek, wyjazdów, pikników integracyjnych oraz różnorodnych warsztatów tj. fotograficznych, fizjoterapeutycznych, muzycznych, plastycznych, ogrodniczych, florystycznych, teatralnych, rękodzielniczych, kulinarnych, cyfrowych, komunikacji społecznej, obsługi urządzeń komputerowych, nauki języka angielskiego, animacji kulturalnej, gimnastyki wodnej oraz wykładów w 12 Uniwersytetach Trzeciego Wieku.

Realizacja Wojewódzkiego Programu na Rzecz Osób Starszych na lata 2021 – 2025, którego celem jest m.in. poprawa jakości i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej oraz usług społecznych, rozwój aktywności społecznej, zawodowej, kulturalnej i edukacyjnej osób starszych, a także zapobieganie zjawisku przemocy i dyskryminacji wobec osób starszych.

Ogólnopolska Karta Seniora dla mieszkańców województwa lubelskiego. Program przeznaczony jest dla seniorów w wieku 60 lat i więcej zamieszkałych na terenie całej Polski, którzy dzięki posiadaniu karty mogą skorzystać z promocji przygotowanych przez partnerów programu m.in. uzdrowiska, ośrodki zdrowotno-medyczne, instytucje kulturalne, sportowe, rekreacyjne. Karta Seniora wydawana jest bezpłatnie. Ogólnopolską Kartę Seniora wydano dla 8 575 seniorów z województwa lubelskiego, w tym dla 1 268 w 2023 r.

Wojewódzki Dzień Rodzin 2023. W dniu 29 sierpnia 2023 r. zorganizowano „Wojewódzki Dzień Rodzin” w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie dla seniorów, rodzin zastępczych i rodzin adopcyjnych z województwa lubelskiego. Celem wydarzenia jest promowanie wartości rodziny, integracji międzypokoleniowej, promowanie gmin na terenie których prowadzone są cenne inicjatywy na rzecz

osób starszych oraz podkreślenie aktywności seniorów uczestniczących w życiu społeczności lokalnej. Podczas „Wojewódzkiego Dnia Rodzin” uhonorowani zostali laureaci konkursów pt. „Gmina przyjazna Seniorom” oraz „Aktywny Senior”. Spotkanie, w którym wzięło udział ponad 500 osób, uświetniły występy taneczne i muzyczne dzieci i młodzieży, lokalnych kapel i zespołów artystycznych.

Promowanie aktywności samorządów lokalnych oraz aktywności Seniorów w środowisku lokalnym poprzez organizację konkursów. Podobnie jak w latach ubiegłych w 2023 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie ogłosił 2 konkursy: „Gmina przyjazna Seniorom” i „Aktywny Senior”. Celem konkursów jest promowanie innowacyjnych, wielozakresowych działań na rzecz osób starszych przez gminy województwa lubelskiego oraz promowanie seniorów aktywnie uczestniczących w życiu społeczności lokalnej. W kategorii „Gmina przyjazna Seniorom” nagrodzono 5 gmin oraz przyznano wyróżnienia dla 3 gmin, natomiast w kategorii „Aktywny Senior” laureatami konkursu zostały 3 osoby oraz przyznano wyróżnienia dla 4 osób.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Gmina Miejska Lubartów

„Kartka dla Seniora” – przygotowana okolicznościowa kartka z życzeniami świątecznymi dotarła do 45 samotnych osób, korzystających z usług opiekuńczych. W okresie Świąt Wielkanocnych do życzeń dołączony był słodki upominek.

W trakcie „Lubartowskiego Dnia Seniora” pracownicy MOPS w Lubartowie rozdawali przygotowane dla seniorów w poprzednim roku „Recepty na Bezpieczeństwo” – instruktaż postępowania w przypadku próby wyłudzeń finansowych.

W 2023 r. w ramach corocznej współpracy z prywatną osobą realizowano wsparcie w formie spotkania oraz paczek dla seniorów w okresie Świąt Wielkanocnych oraz w okresie Świąt Bożego Narodzenia. Kierowano osoby do PCK w celu odbioru żywności krótkoterminowej, udziału w śniadaniu Wielkanocnym i Wigilii organizowanych w Dziennym Domu Pomocy Społecznej, przy współpracy z DDPS ułatwiono dostęp do badań profilaktycznych 40+, badań słuchu. Ponadto typowano osoby do udziału w Szlachetnej Paczce, informowano o Karcie Dużej Rodziny, Ogólnopolskiej Karcie Seniora.

Gmina Miejska Tomaszów Lubelski

„Seniorze zmieniaj swoje miasto”. Program ten miał na celu stworzenie spójnej i kompleksowej polityki na rzecz seniorów przez seniorów w obszarze aktywności społecznej, ruchowej, rozwijania umiejętności komunikacji interpersonalnej, budowania dialogu społecznego, budowania samooceny i osiągania zamierzonych celów. Podczas realizacji w/w Programu została opracowana diagnoza. Prezentacja osiągnięć - konferencja odbyła się w grudniu 2023 r. z udziałem seniorów naszego miasta oraz wolontariuszy. Zaprezentowano m.in. opracowanie dokumentów strategicznych Miasta Tomaszów Lubelski. Ponadto w ramach projektu zaplanowano i opracowano Tomaszowską Strategię Polityki Senioralnej na lata 2024-2028. Projekt był dofinansowany ze środków rządowego programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021-2025”.

Spółdzielnia socjalna „Aktywni - Kreatywni”, która m.in. świadczy usługi opiekuńcze dla osób starszych, pomagając im w codziennych czynnościach, opiece higienicznej oraz dbaniu o utrzymywanie czystości w miejscu zamieszkania, robieniu zakupów. Spółdzielnia świadczy również inne usługi, np. w formie sprzątania nagrobków, wypożyczania sprzętu, sprzątanie wnętrz. Spółdzielnia jest podmiotem osób prawnych: Miasta Tomaszów Lubelski oraz Stowarzyszenia „Nowe Miasto”.

„Miejsce Przyjazne Seniorom”. Celem konkursu jest promowanie działań instytucji i organizacji, które poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań architektonicznych oraz oferowanie odpowiednich produktów, usług i zniżek, przyczyniają się do tego, że osoby starsze traktowane są w sposób godny, czują się potrzebne oraz dowartościowane.

Gmina Ułęż

W porozumieniu z Lubelskim Ośrodkiem Samopomocy w Lublinie Gmina Ułęż realizowała projekt pn. „Powiat Puławski Przyjazny Seniorom”, w którym uczestniczyło ponad 90 seniorów. Uczestnicy brali udział w różnorodnych zajęciach tj. trening pamięci, warsztaty z zakresu dbałości o ciało i zdrowie, kurs wizażu, warsztaty florystyczne, warsztaty kulinarne, dietetyka, warsztaty zdrowego żywienia, rękodzieło, zajęcia językowe, zajęcia komputerowe e-senior, spotkania z radcą prawnym, psychologiem, techniki relaksacyjne, zajęcia sportowe, zajęcia ruchowe, nordic walking, warsztaty taneczne, zajęcia z gimnastyką w basenie, masażach, warsztaty i wyjazdy motywacyjno-integracyjne. Seniorzy brali też udział w wyjazdach do miejscowości takich jak: Kraków – Wieliczka, Poznań – Gniezno, Wiatrakowo w okolicach Kazimierza Dolnego, oraz na basen do Nałęczowa.

Projekt pn. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych w Gminie Ułęż”. W ramach projektu uczestnicy korzystali z transportu samochodem specjalnie dostosowanym do potrzeb osób starszych i z różnymi niepełnosprawnościami, w asyście. Z programu skorzystało ponad 100 osób. W ramach dostępności architektonicznej wielorodzinny budynek mieszkalny dwuklatkowy został wyposażony w wideodomofon i bezkluczykowy zamek, a także światło samozapalające i automatyczne domykacze drzwi. Dodatkowo zostały oznaczone kontrastowo poręcze i schody na klatkach schodowych.

Starostwo Powiatowe w Radzynie Podlaskim

W 2023 r. starostwo przeprowadziło cykl programów oferujących seniorom szkolenia i kursy zawodowe. Celem przedsięwzięcia była pomoc seniorom w zdobywaniu nowych umiejętności, zwiększeniu ich konkurencyjności na rynku pracy i przeciwdziałaniu wykluczeniu zawodowemu ze względu na wiek. W ramach działu uwzględniono także promocję elastycznych form zatrudnienia.

Gmina Miejska Hrubieszów

Gimnastyka umysłu dla seniorów - zajęcia usprawniające pamięć i koncentrację, przy zastosowaniu różnych technik doskonalenia umiejętności pamięciowych (w 43 zajęciach uczestniczyło 340 osób);

„Hrubieszów - dzielimy się wspomnieniami” to cykliczne, comiesięczne spotkania polegające na prezentowaniu skanów fotografii, dokumentów i nagranych wspomnień gromadzonych w ramach Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej. Uczestnicy mogli również przynosić własne stare fotografie. Spotkania są okazją do snucia wspomnień o Hrubieszowie oraz o ludziach z nim związanych, rozpoznawania znanych twarzy na fotografiach i opowiadania własnych historii (w 7 spotkaniach uczestniczyło 94 osoby).

Ławka dla seniora – montaż ławek na traktach pieszych, służących seniorom jako miejsce odpoczynku przy przemierzaniu dłuższych tras.

Miasto na prawach powiatu Lublin

Projekt „Razem bezpieczniej - łączymy pokolenia w mieście Lublin” w okresie czerwiec - grudzień 2023. We współpracy z Komendą Miejską Państwowej Straży Pożarnej zorganizowano 3 tury zajęć (28 września, 5 i 10 października) dla trzech 20 osobowych grup seniorów w Interaktywnym Centrum Edukacji Przeciwpożarowej. W sumie wzięło w nich udział ok. 60 seniorów. Kolejnym elementem realizacji projektu były spotkania w siedzibie Wydziału przy ul. Leszczyńskiego 23, współorganizowane przez Centrum Interwencji Kryzysowej. Adresatami byli lubelscy seniorzy, a prelegentami psycholog oraz prawnik z Centrum Interwencji Kryzysowej. Odbyły się 4 spotkania (6, 13, 20 i 27 października), wzięło w nich udział 70 osób. Program spotkań w części psychologicznej dotyczył radzenia sobie w sytuacjach przemocy fizycznej i psychicznej, dbania o swój dobrostan psychiczny, zgłaszania przemocy i korzystania z usług pomocy psychologicznej oferowanej przez CIK. W części prowadzonej przez prawnika omówiono prawa osób pokrzywdzonych przestępstwem, prawa konsumentów, warunki

zawierania umów kupna i odstępowania od umowy, sporządzania ważnego testamentu i różnych innych dokumentów, w tym dotyczących rozporządzania majątkiem. Podczas wszystkich powyższych spotkań uczestnikom rozdawano tzw. koperty życia, oraz opaski odblaskowe.

Powiat Rycki

Turniej Kół Gospodyń Wiejskich, Stowarzyszeń i Zespołów Ludowych Powiatu Ryckiego. Edycja w 2023 r. odbyła się pod nazwą „Biesiada Góralska w Rososzy”. Impreza ma formę pikniku rodzinnego, podczas którego odbywają się m.in. koncerty, konkursy (konkurs na najładniejsze stoisko KGW, konkurs na potrawę z regionalnych produktów itp.). W plebiscycie wzięło udział około 40 kół, stowarzyszeń i zespołów ludowych z regionu, których członkowie to w większości osoby 60+. Impreza ma na celu przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na wiek, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności małych miejscowości i wsi oraz aktywizację osób 60+ do podejmowania działań w zakresie przekazywania historii i kultury młodszemu pokoleniu.

Działania te integrują różne grupy wiekowe oraz umożliwiają przekazywanie wartości i tradycji. Spotkania odbywają się w szkołach, przedszkolach i miejscach publicznych, takich jak biblioteki. Seniorzy dzielą się swoimi umiejętnościami i doświadczeniami, prowadząc warsztaty rękodzieła, opowiadając historie czy ucząc dzieci dawnych gier i zabaw.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Gmina Miejska Hrubieszów

Usługa „Mobilny Urzędnik” – wprowadzona przez Urząd Miasta Hrubieszów, polegająca na obsłudze Klientów poza siedzibą Urzędu. Usługa skierowana jest do osób zamieszkujących na terenie Miasta Hrubieszów, które z powodu niepełnosprawności ruchowej lub z racji starszego wieku mają problemy w poruszaniu się w stopniu uniemożliwiającym im samodzielną wizytę w Urzędzie Miasta Hrubieszów.

Gmina Wołyń

Gmina Wołyń regularnie organizuje z myślą o mieszkańcach, przede wszystkim seniorach, bezpłatne porady i konsultacje lekarzy specjalistów z Samodzielnych Publicznych Szpitali Klinicznych Nr 1 i 4 w Lublinie, tzw. „Białe soboty/niedziele”.

Gmina Jastków

Założenie i prowadzenie w mediach społecznościowych lokalnej grupy pomocowej „Widzialna ręka Jastków”. Grupa skupia mieszkańców Gminy Jastków i najbliższych okolic. W grupie można zaoferować pomoc lub uzyskać wsparcie w rozwiązywaniu konkretnych problemów, np. pomoc dla seniorów w uzyskaniu odpowiedniej pomocy.

1.4 Województwo lubuskie

Tabela 4 Karta województwa lubuskiego za 2023 r.⁵

Tablica 4. Karta województwa lubuskiego za 2020 r.

WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	82	
	Liczba powiatów	12 powiatów i 2 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	13 988 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	985487	979976	975023
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	257091	259139	261463
60–64 lata	70603	66587	62701
65–69	69559	70033	70241
70–74	55242	57356	58507
75–79	25031	28941	33935
80–84	18683	18093	17673
85 lat i więcej	17973	18129	18406
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 70,5	Noworodek płci męskiej – 72,6	Noworodek płci męskiej – 74,1
	Noworodek płci żeńskiej – 79,0	Noworodek płci żeńskiej – 80,3	Noworodek płci żeńskiej – 81,5
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 16,6	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,3	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,0
	Kobieta w wieku 60 lat – 21,9	Kobieta w wieku 60 lat – 23,3	Kobieta w wieku 60 lat – 24,0
Współczynnik feminizacji	106	106	106
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	28,8	30,1	31,4
Współczynnik zgonów	14	11,9	11
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	458	
	w tym w wieku 60-89 lat	43	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	450	
	w tym w wieku 60-89 lat	43	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	335	
	w tym w wieku 60-89 lat	209	

⁵ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. Wartości poniżej 10 tys. zostały zastąpione znakiem kropki („.”), co oznacza, że konkretna wartość nie może być pokazana ze względu na losowy błąd próby. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	57,7
	w tym w wieku 60-89 lat	17,0
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	56,7
	w tym w wieku 60-89 lat	17,0
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	153
	osoby nieposzukujące pracy - razem	153
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	140
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	.
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	15,4
	w tym w wieku 60-64 lata	1,1
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	167,2
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	18,5
	Renty rodzinne	28,8
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	9,5
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	2,7
	Renty rodzinne	0,5

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie lubuskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2745,66 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 55,3% i 33,7%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1600,89 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 28,3% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 20,9%, a na zdrowie - 4,7%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 59,9% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 35,7%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 4,4%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,29. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 81,3 m².

Dokumenty i strategie

- Wojewódzki Plan Transformacji województwa lubuskiego na lata 2022-2026
- Wojewódzki Program na rzecz Osób Starszych
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2021-2030

Działania na rzecz osób starszych

Lubuska Karta Seniora. Karta wydawana jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej od 2019 r. W 2023 r. wydano 515 kart. Dane na 31 grudnia 2023 r. wykazują, że 36 podmiotów zaoferowało 36 zniżek i rabatów dla seniorów.

Lubuska Społeczna Rada Seniorów. Rada jest organem konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym, działającym przy Marszałku Województwa Lubuskiego na rzecz wzmocnienia i rozwoju regionalnej polityki senioralnej. Powołanie Rady przyczynia się do zwiększenia zaangażowania starszych mieszkańców województwa w życie społeczne regionu, zapewnia seniorom wpływ na sprawy dotyczące jakości ich życia, wzmacnia więzi międzypokoleniowe, a w szerszym zakresie – podejmując różne inicjatywy, przeciwdziała wykluczeniu społecznemu osób starszych. W 2023 r. odbyły się 4 posiedzenia.

W lubuskich gminach funkcjonują zorganizowane lub nieformalne grupy wsparcia dla osób starszych, np.:

- W województwie Lubuskim funkcjonują Uniwersytety Trzeciego Wieku oraz ich filie.. Celem działalności UTW jest stworzenie możliwości zdobycia wiedzy przez osoby w podeszłym wieku, które chciałyby dalej kontynuować naukę. Seniorzy mają możliwość samokształcenia, poznawania środowiska, poszerzania wiedzy i umiejętności, wykonywania społecznie użytecznych działań, wypełnienia wolnego czasu, utrzymywania więzi towarzyskich oraz stymulacji psychicznej i fizycznej.
- Rady Seniorów, które są zespołami o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym, współpracującymi z organami samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego w obszarze spraw lokalnych, w szczególności dotyczących planowania i realizacji polityki senioralnej. W skład rad wchodzi zwykle przedstawiciele osób starszych oraz przedstawiciele podmiotów działających na rzecz seniorów, organizacji pozarządowych oraz podmiotów prowadzących uniwersytety trzeciego wieku, w szczególności przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz podmiotów prowadzących uniwersytety trzeciego wieku. Na terenie województwa lubuskiego funkcjonują: wojewódzka rada seniorów – Lubuska Rada Seniorów, 2 powiatowe rady seniorów oraz 12 gminnych rad seniorów.

W województwie lubuskim prężnie funkcjonują liczne koła gospodyń wiejskich i lokalne grupy działania.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Gmina Babimost

„Senior z kulturą”. Projekt miał na celu podnoszenie kompetencji artystycznych, prozdrowotnych, budowanie własnej wartości, wzrost aktywności społecznej, a także integrację społeczną dla seniorów w wieku 60+.

Miasto Zielona Góra

Zgrani Zielonogórzanie 50+. Jest to miejski program lojalnościowo rabatowy, którego celem jest aktywizacja osób po 50 roku życia, wspieranie lokalnych przedsiębiorców, promowanie spędzania wolnego czasu przez dziadków z wnukami. W 2023 r. w Programie uczestniczyło 219 partnerów. Od początku trwania programu skorzystało 36 051 osób.

Opieka wytchnieniowa (piąta edycja). Program oferował bezpłatny odpoczynek dla osób opiekujących się niepełnosprawnymi dziećmi oraz osobami z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym poprzez przyznanie usługi opieki wytchnieniowej. 100% kosztów usług z budżetu p. Wsparcie w formach:

- opieka wytchnieniowa, pobyt dzienny w miejscu zam. osoby z niepełnosprawnością 240 godz. na jedną osobę;
- opieka wytchnieniowa, pobyt dzienny 240 godz. na jedną osobę;
- opieka wytchnieniowa pobyt całodobowy z limitem 14 dni na jedną osobę.

Z programu w 2023 r. skorzystało 93 osoby.

„Stop demencji” – inicjatywa skierowana do podopiecznych Zakładu Pielęgnacyjno – Opiekuńczego – Leczniczego w Zielonej Górze. Celem inicjatywy było usprawnienie procesu komunikacji podopiecznych z osobami bliskimi, poprzez propagowanie ćwiczeń usprawniających procesy postrzegania, myślenia i zapamiętywania, powadzonych z udziałem doświadczonych wolontariuszy.

Stare Kurowo

Akcja promocyjna „Stop przemocy domowej – nie bądź obojętny, reaguj”. W ramach inicjatywy zespół interdyscyplinarny przygotował „Gminny informator dotyczący przeciwdziałania przemocy domowej” wraz z wersją do umieszczenia na stronie internetowej. Informator zawiera dane instytucji udzielających pomocy na rzecz osób doznających przemocy domowej.

Babimost

Biblioteka Publiczna w Babimostie organizuje spotkania seniorów w ramach "Dyskusyjnego Klubu Książki dla Dorosłych"⁶. Cykliczne spotkania z literaturą zapewniają aktywność kulturalną.

Gorzów Wielkopolski

Mała Akademia Jazzu dla Seniorów. Coroczny projekt realizowany przy współpracy z Jazz Clubem pod Filarami, działającym na terenie miasta. Program obejmował realizację cyklu bezpłatnych koncertów przeznaczonych dla starszej publiczności. Koncerty były zróżnicowane tematycznie, z udziałem znanych osobistości sceny muzycznej.

Zbąszynek

Realizacja programu Domowe S.O.S. Program polega na usuwaniu drobnych usterek domowych, nieodpłatnym wykonywaniu drobnych prac naprawczych. Program kierowany jest do osób w wieku 70+, zwłaszcza samotnych, którzy nie potrafią poradzić sobie z wykonaniem podstawowych czynności technicznych tj. wymiana żarówki, klamki, wbicie gwoździ, etc., niewymagające specjalistycznej wiedzy oraz specjalistycznych uprawnień np. gazowych, hydraulicznych itp. W 2023 roku udzielono 17 usług.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Gmina Sulechów

Dom Dziennego Pobytu Emeryta i Rencisty w Sulechowie w ramach oferty terapeutycznej prowadzi silwoterapię. Metoda ta oparta jest na kontakcie z przyrodą. Przebywanie na łonie natury, pośród zieleni i drzew z dala od ruchu ulicznego wycisza, odpręża, relaksuje poprawiając stan psychofizyczny uczestnika zajęć. W 2023 r. działania te poszerzono o wyjazdy na sulechowską łąkę. Mikroklimat wokół przedmiotowej przestrzeni wykorzystywany jest w profilaktyce i leczeniu schorzeń górnych dróg oddechowych, zapalenia zatok, rozedmy płuc, nadciśnienia tętniczego, alergii, nerwicy wegetatywnej czy

⁶ <https://bpbabimost.naszabiblioteka.com/n,dyskusyjny-klub-ksiazki-dla-doroslych-11>

też w przypadku ogólnego wyczerpania, a wspólny wyjazd grupowy aktywizuje oraz umacnia poczucie więzi.

Gmina Trzciel

Odwrócona asystentura - "Dzieci dla seniora" projekty z dziećmi objętymi wsparciem asystenta rodziny np. „Wysiewanie wiosennych kwiatów”, „Karma dla ptaków”, „Na tropie wielkanocnego zająca”, „Bee fun Dzień dziecka na wesoło”.

1.5 Województwo łódzkie

Tabela 5 Karta województwa łódzkiego za 2023 r.⁷

Tablica 5. Rola i województwa łódzkiego 2020-2021.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	177	
	Liczba powiatów	21 powiatów i 3 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	18 219 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	2394946	2378483	2362519
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	678487	679139	681458
60–64 lata	170391	161166	152675
65–69	173487	173570	172344
70–74	142051	144704	147490
75–79	80631	89826	99027
80–84	56140	54471	54079
85 lat i więcej	55787	55402	55843
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 70,6	Noworodek płci męskiej – 72,1	Noworodek płci męskiej – 73,2
	Noworodek płci żeńskiej – 79,0	Noworodek płci żeńskiej – 80,0	Noworodek płci żeńskiej – 81,2
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 16,8	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,1	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,9
	Kobieta w wieku 60 lat – 21,9	Kobieta w wieku 60 lat – 23,0	Kobieta w wieku 60 lat – 23,8
Współczynnik feminizacji	110	110	110
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	33	34,1	35,2
Współczynnik zgonów	15,8	14	12,8
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 140	
	w tym w wieku 60-89 lat	97	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 096	
	w tym w wieku 60-89 lat	96	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	813	
	w tym w wieku 60-89 lat	552	

⁷ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	58,4
	w tym w wieku 60-89 lat	14,9
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	56,1
	w tym w wieku 60-89 lat	14,8
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	375
	osoby nieposzukujące pracy - razem	375
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	352
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	15
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	53,2
	w tym w wieku 60-64 lata	3,8
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	443,2
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	31,9
	Renty rodzinne	73,5
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	69,4
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	10,1
	Renty rodzinne	3

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie łódzkim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2555,46 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 57,5% i 31,9%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1774,58 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 25,5% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 19,2%, a na zdrowie - 5,6%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 48,2% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 45,7%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 6,1%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,42. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 86,2 m².

Dokumenty i strategię

- Strategia w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030
- Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Łódzkiego na lata 2023-2025

Działania na rzecz osób starszych

W województwie łódzkim na poziomie regionalnym w roku 2023 Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi podjęło następujące działania na rzecz osób starszych ogłoszono otwarte konkursy ofert, w ramach których przyznano dotacje na realizację zadań dedykowanych seniorom:

- na wsparcie realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób - **działania na rzecz osób starszych**. Przyznano dotacje 13 organizacjom pozarządowym na łączną kwotę 260 000,00 zł. W ramach realizowanych projektów prowadzone były m.in.: warsztaty tematyczne (np. sportowe, zdrowotne, psychologiczne, manualne, plastyczne, muzyczne, kulinarne, ogrodnicze, komputerowe, nabywania kompetencji społecznych); spotkania seniorów z młodzieżą o charakterze historycznym; wyjazdy do kina, teatru i filharmonii; jednodniowe wyjazdy krajoznawcze; imprezy integracyjne i okolicznościowe.
- na powierzenie realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób - **działania na rzecz osób starszych w ramach Budżetu Obywatelskiego Województwa Łódzkiego „ŁÓDZKIE NA PLUS”**. Przyznano dotację w wysokości 32 375,00 zł na realizację zadania Ekologia i aktywność – wieruszowski Senior, w zakresie którego odbyły się m.in. warsztaty rękodzielnicze, ogrodnicze i kulinarne, spływ kajakowy, rajd rowerowy, wycieczka do arboretum, plenerowa wystawa fotograficzna, zajęcia ruchowe z Zumba-Gold i z jogi oraz piknik integracyjny. W projekcie wzięło udział 100 seniorów z terenu powiatu wieruszowskiego.
- na realizację zadań publicznych Województwa Łódzkiego mających na celu aktywizowanie mieszkańców regionu w ramach Wojewódzkiego Programu pn. **Moce nadŁódzkie** na wsparcie oddolnych inicjatyw obywatelskich zgłaszanych przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w ramach którego przyznano dotację w wysokości 25 000,00 zł na zadanie „Pora na aktywnego seniora!”, w ramach którego przeprowadzono warsztaty taneczne, kulinarne i dwa wyjazdy integracyjne połączone z warsztatami sztuki ludowej oraz tańca ludowego. Beneficjentami było 50 seniorów z terenu województwa łódzkiego.

Zorganizowano także szkolenia dla przedstawicieli podmiotów senioralnych z terenu województwa łódzkiego, w tym:

- szkolenia on-line – w zakresie składania ofert, realizacji i rozliczania zadań publicznych w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie dla przedstawicieli organizacji pozarządowych;
- szkolenie pn. **”Bezpieczny i zdrowy Senior”** dla podmiotów realizujących zadania na rzecz osób starszych, w których uczestniczyło łącznie 60 przedstawicieli podmiotów i organizacji pozarządowych, grup, związków prowadzących działania na rzecz seniorów oraz przedstawiciele władz. W ramach tych szkoleń poruszone zostały kwestie bezpieczeństwa seniorów w kontekście cyberzagrożeń oraz zdrowego trybu życia, w szczególności w obszarze zdrowego odżywiania;
- warsztaty wizerunkowe pn. **„Silver Power, bo dobry styl zawsze jest dobry”**. W trakcie

warsztatów zaprezentowano 4 bloki tematyczne: *Dobry wizerunek to Twój klucz do sukcesu; Wyróżniać się to nie grzech; Szafa Silver Power; Wizerunkowe supermoce*, czyli styl wyzwalający pewność siebie. W warsztatach uczestniczyły 33 osoby.

Zorganizowano następujące konferencje, w tym: „Współczesne zagrożenia i przemoc wobec osób starszych”, „Seniorzy w województwie łódzkim”, „Nowe kierunki polityki społecznej województwa łódzkiego – strategie, plany, źródła finansowania”.

Przegląd Twórczości Artystycznej Seniorów „Co nam w duszy gra...”. Celem wydarzenia był rozwój pasji i prezentacja osiągnięć artystycznych osób starszych, aktywizacja i kreowanie pozytywnego wizerunku osób starszych w regionie. Do konkursu przystąpiło 10 solistów, 7 zespołów wokalnych i 7 chórów funkcjonujących przy organizacjach pozarządowych działających na rzecz osób starszych w województwie łódzkim.

Gala „**Senior Plus 2023**” to cykliczne przedsięwzięcie w ramach Wojewódzkich Obchodów Dnia Seniora, którego głównym celem była integracja i aktywizacja seniorów, wymiana doświadczeń pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz osób starszych oraz ukazanie potencjału osób starszych. W Gali wzięło udział 1037 osób. Realizacja programu pod nazwą „**Karta seniora województwa łódzkiego**”

Karta Seniora Województwa Łódzkiego. Celem programu jest m.in. promowanie aktywności społecznej i poprawa jakości życia seniorów; umożliwienie seniorom rozwoju swoich pasji i zainteresowań oraz promowanie aktywnego spędzania wolnego czasu. W 2023 r. wydano 3 016 Kart (od początku programu, tj. od 2 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2023 r. wydano 29 848 Kart). Według stanu na dzień 31.12.2023 r. w programie uczestniczyło 82 partnerów dysponujących 146 punktami usługowymi i handlowymi.

Wojewódzki Telefon Wsparcia dla Seniorów. W ramach tej inicjatywy osoby starsze z terenu województwa łódzkiego mogą skorzystać ze wsparcia specjalistów: psychologa, prawnika i pracownika pomocy społecznej. W 2023 r. przeprowadzono ogółem 463 rozmowy, w tym: 71 z psychologiem, 250 z prawnikiem oraz 142 z pracownikiem pomocy społecznej.

Od 14 kwietnia 2023 r. województwo łódzkie ma swoją delegaturę w **Obywatelskim Parlamencie Seniorów**. Łódzka delegatura OPS ma 25 członków. To przedstawiciele środowisk senioralnych z całego województwa: klubów i akademii seniora, stowarzyszeń, Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, rad senioralnych czy Uniwersytetów Trzeciego Wieku.

XXIV edycja Przeglądu Twórczości Plastycznej Osób Chorych, Starszych i Niepełnosprawnych „Sztuka jak Balsam”. Projekt obejmował zorganizowanie i przeprowadzenie, wspólnie z Wojewódzką Biblioteką Publiczną im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi, XXIV edycji Przeglądu Twórczości Plastycznej Osób Chorych, Starszych i Niepełnosprawnych „Sztuka jak Balsam” dla podopiecznych warsztatów terapii zajęciowej i środowiskowych domów samopomocy z terenu województwa łódzkiego. Do Przeglądu zgłoszono 281 prac.

XVI Wojewódzka Olimpiada Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie. Celem działania jest wspieranie osób niepełnosprawnych w sportowych formach rehabilitacji stanowiących fundament w przygotowaniu tych osób do jak najpełniejszego uczestnictwa w różnych obszarach życia społecznego. Olimpiadę zorganizowano w dniu 29 maja 2023 r. W Olimpiadzie wzięło udział 498 niepełnosprawnych zawodników, w tym 13 poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Od 2012 r. Wojewoda Łódzki ogłaszał otwarty konkurs ofert dla organizacji pozarządowych na realizację zadania z zakresu pomocy społecznej „Wsparcie społeczne dla osób z niepełnosprawnością oraz osób w wieku emerytalnym”. Konkurs ogłaszany jest na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹. Celem zadania publicznego była szeroko rozumiana reintegracja oraz poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnością i osób w wieku emerytalnym – mieszkańców województwa łódzkiego znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Konkurs skierowany był do podmiotów działających na rzecz osób z niepełnosprawnością i/lub na rzecz osób w wieku emerytalnym (na potrzeby konkursu przyjęto, że osoba w wieku emerytalnym to osoba powyżej 60 roku życia, niezależnie od jej statusu zawodowego, znajdująca się w trudnej sytuacji życiowej). W 2023 r. przyznano dotacje w łącznej wysokości **60 000 zł** na realizację 8 projektów.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Łódź – Miasto na prawach powiatu

Centra Zdrowego i Aktywnego Seniora CZAS. Ideą projektu, który powstał w 2018 r. jest tworzenie w miejskich przychodniach punktów, które pełnią równocześnie funkcje miejsc spotkań edukacyjnych, rekreacyjnych, kulturalnych oraz towarzyskich, jak i kawiarenek internetowych oraz świetlic. Głównym celem projektu jest edukacja zdrowotna, promowanie zdrowego i aktywnego starzenia się. Obecnie w Łodzi funkcjonuje 7 Centrów Zdrowego i Aktywnego Seniora. CZAS działają 5 dni w tygodniu w oparciu o ustalony harmonogram cyklicznych zajęć edukacyjnych, zdrowotnych oraz rekreacyjnych. W wybranych terminach odbywają się w nich wykłady, prelekcje, spotkania z „ciekawymi ludźmi” oraz kursy komputerowe. Z oferty Centrów Zdrowego i Aktywnego Seniora w 2023 r. skorzystało 41 992 osób.

Wsparcie oddolnych inicjatyw seniorskich. Mikrogranty dla Seniorów to projekt finansowany z budżetu Miasta Łodzi zapewniający bezzwrotne wsparcie finansowe do 5 000 zł na realizację działań dedykowanych osobom 60+, funkcjonujący w Urzędzie Miasta Łodzi od 2017 r. Projekt ma na celu udzielenie wsparcia finansowego organizacjom pozarządowym oraz grupom nieformalnym i samopomocowym działającym na terenie miasta Łodzi w zakresie edukacji osób starszych, aktywności społecznej promującej integrację wewnątrz i międzypokoleniową, aktywności sportowo-rekreacyjnej osób starszych, organizacji wydarzeń kulturalnych o charakterze integracyjnym, służących rozwojowi wolontariatu i samopomocy sąsiedzkiej oraz podnoszeniu poziomu świadomości społecznej i rozwijaniu wrażliwości na potrzeby osób starszych. To jeden z nielicznych programów, w którym o środki mogą się ubiegać poza, formalnie zarejestrowanymi organizacjami pozarządowymi, także grupy działające nieformalnie (kluby seniora, grupy sąsiedzkie, koła gospodyń wiejskich, grupy młodzieżowe, rady sołeckie, hobbyści, członkowie wspólnot mieszkańców itp.). W 2023 r. wsparcie finansowe w ramach projektu otrzymało 25 podmiotów.

Powiat Poddębicki

Aktywny senior to szczęśliwy człowiek. Dzięki realizacji Projektu (dofinansowanego ze środków Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego - Regionalnego Centrum Polityki Społecznej) stworzone zostały warunki do integracji osób starszych, a także odbudowania czy też zacieśnienia więzi międzyludzkich. Głównym celem zadania była poprawa jakości życia osób w wieku emerytalnym znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, szeroko pojęta reintegracja i motywacja osób starszych do większej aktywności. Projekt pozwolił uczestnikom na rozwijanie oraz realizację własnych pasji i umiejętności. W projekcie wzięła udział 55-osobowa grupa złożona z osób w wieku emerytalnym (powyżej 60 roku życia), zamieszkujących Powiat Poddębicki.

Gmina – Miasto Tomaszów Mazowiecki

Prelekcje z zakresu zdrowia i bezpieczeństwa seniorów – cykl prelekcji z zakresu profilaktyki zdrowia i bezpieczeństwa dla osób powyżej 60. Roku życia zamieszkujących na terenie miasta Tomaszowa Mazowieckiego. Na spotkaniach poruszono następujące tematy: „Spadek – to błogosławieństwo czy przekleństwo?”, „Zdrowe odżywianie”, „Bezpieczeństwo w domu”, „Co za dużo to niezdrowo – suplementacja”. Łącznie w prelekcjach udział wzięło 140 seniorów.

Spotkanie ze specjalistami dla seniorów – cykl dwugodzinnych spotkań ze specjalistami z następujących dziedzin: kardiologia, chirurgia ogólna, podologia, fizykoterapia, psychoterapia, neurologia, choroby wewnętrzne, choroby oczu. Łącznie w 16 spotkaniach wzięło udział 320 seniorów.

Gmina Ujazd

W 2023 r. w trybie małych zleceń z budżetu Gminy Ujazd udzielono wsparcia na realizację zadania publicznego z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym pn. „W zdrowym ciele, zdrowy duch czyli lato w Akademii Sportu”. Grupą docelową były osoby w wieku 60+, łącznie 50 osób. Realizacja zadania polegała na organizacji pogadarek o charakterze profilaktycznym z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom w związku ze zdrowym stylem życia oraz zajęć sportowych w Akademii Sportu w Ujeździe w postaci: nordic walking, basen, tętnie.

Miasto Bełchatów

Biały Tydzień dla mieszkańców Bełchatowa, inicjatywa, w ramach której przygotowano zostały prelekcje, konsultacje i porady w zakresie promowania postaw prozdrowotnych. Beneficjentami zadania byli mieszkańcy Bełchatowa, głównie osoby w wieku senioralnym. Zadanie realizował zespół wykwalifikowanych specjalistów ze szpitali klinicznych i wojewódzkich. Przez cały tydzień mieszkańcy Bełchatowa korzystali z bezpłatnych porad dermatologicznych, okulistycznych, alergologicznych, ginekologicznych, kardiologicznych i podologicznych. Swoją panel mieli także psychiatrę, psycholog oraz edukator zdrowia. Ponadto zainteresowani wysłuchali prelekcji o mitach i faktach żywieniowych związanych z chorobami metabolicznymi, w tym cukrzycą.

Mikrogranty w ramach „Lokalnego Programu Mikrograntów Bełchatów 2023”. W ramach Programu grupy nieformalne i organizacje pozarządowe działające na rzecz seniorów z terenu Bełchatowa, mogły starać się o środki w wysokości od 2 000,00 zł do 5 000,00 zł na realizację inicjatyw skierowanych do aktywnych seniorów w wieku 60+ i promujących zdrowy styl życia, wspierających działania na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom oraz przemocy domowej. W ramach Programu zostało zrealizowanych 8 projektów na łączną kwotę 37 000,00 zł.

Gmina Tuszyn

Z okazji Dnia Seniora organizowane spotkania z pracownikami ZUS - uczestnicy mogli skorzystać z porad specjalistów instytucji partnerskich oraz ekspertów ZUS, którzy odpowiadali m.in. na pytania dotyczące rent i emerytur, waloryzacji oraz innych ważnych dla seniorów kwestii. Spotkania odbywały się w siedzibie MOPS.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Łódź – Miasto na prawach powiatu

Projekt "Polska dla początkujących i zaawansowanych". Projekt miał na celu przygotowanie seniorów do pracy z osobami z doświadczeniem uchodźczym i migranckim. Uznanie przez UNICEF projektu jako "dobra praktyka" angażująca osoby 60+ z Polski i osoby z doświadczeniem migranckim i uchodźczym. Rozwój wolontariatu, oraz integracja międzykulturowa, międzypokoleniowa. W projekcie udział wzięło 50 uczestników.

Wdrażanie i rozwój medycznej opieki poza-instytucjonalnej. Projekt Przepis Na Opiekę - wsparcie osób niesamodzielnych z obszaru ŁOM zakładał objęcie opieką długoterminową domową 44 uczestników. Wsparcie kierowane było do osób mieszkających na terenie ŁOM (pow. m. Łódź, łódzki wschodni, zgierski, pabianicki, brzeziński), które ze względu na wiek i stopień niesamodzielności wymagają stałej opieki. Maksymalna długość wsparcia to 12 miesięcy. Zakres wsparcia dla Uczestnika zakładał:

- pielęgniarstwa opiekę długoterminową domową - 4 wizyty tygodniowo; każda wizyta po około 2 godziny (średnio 36 godz./m-c);
- wsparcie realizowane przez opiekunów medycznych – średnio 3 wizyty tygodniowo; każda wizyta po około 2 godziny (średnio 27 godz./ m-c);
- opiekę i prowadzenie diety w zakresie diety osoby niesamodzielnej – średnio 1 wizyta na miesiąc, czas trwania wizyty - około 1 godziny;

- zabiegi fizjoterapeutyczne, w tym opieka rehabilitacyjna, zapobieganie odleżynom, przykurczom –średnio 4 wizyty/ m-c/, czas trwania wizyty - około 1 godziny.

Łącznie ze wsparcia skorzystały 64 osoby.

Miejski Informator dla Seniorów. Miejski Informator dla Seniorów to publikacja, w której mieszkańcy miasta w wieku 60+ mogą znaleźć m.in. kompleksowe informacje na temat różnych form aktywności, wsparcia i opieki oferowanych przez Miasto Łódź oraz podległe mu jednostki. Publikacja stanowi praktyczny "przewodnik" po Łodzi, wskazując miejsca, w których seniorzy mogą nie tylko załatwić ważne sprawy, czy uzyskać pomoc, ale też skorzystać z ciekawych zajęć i rozwijać swoje pasje. W roku 2023 rozdysponowano 3 tys. sztuk Informatora wśród mieszkańców Łodzi.

1.6 Województwo małopolskie

Tabela 6 Karta województwa małopolskiego za 2023 r.⁸

Tablica 6. Różnica województwa małopolskiego za 2020 r.

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	182	
	Liczba powiatów	19 powiatów i 3 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	15 184 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	3430370	3429014	3429632
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	810504	819510	830509
60–64 lata	211823	207082	201557
65–69	198571	200739	202831
70–74	157801	163396	168531
75–79	95215	103830	112517
80–84	75019	71430	70113
85 lat i więcej	72075	73033	74960
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 73,5	Noworodek płci męskiej – 74,9	Noworodek płci męskiej – 76,2
	Noworodek płci żeńskiej – 81,0	Noworodek płci żeńskiej – 82,2	Noworodek płci żeńskiej – 83,1
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,1	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,5	Mężczyzna w wieku 60 lat – 20,4
	Kobieta w wieku 60 lat – 23,3	Kobieta w wieku 60 lat – 24,3	Kobieta w wieku 60 lat – 25,1
Współczynnik feminizacji	106	106	106
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	26,4	27,1	27,9
Współczynnik zgonów	11,9	10,5	9,6
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 558	
	w tym w wieku 60-89 lat	108	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 522	
	w tym w wieku 60-89 lat	106	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 148	
	w tym w wieku 60-89 lat	677	
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	57,6	

⁸ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

	w tym w wieku 60-89 lat	13,8
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	56,2
	w tym w wieku 60-89 lat	13,5
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	466
	osoby nieposzukujące pracy - razem	466
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	415
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	35
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	60,9
	w tym w wieku 60-64 lata	3,8
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	515,9
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	46,7
	Renty rodzinne	100,7
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	58,1
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	23,5
	Renty rodzinne	3,8

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie małopolskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2789,94 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 60,0% i 23,9%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1435,47 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 29,0% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 20,0%, a na zdrowie - 5,0%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 64,5% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 33,0%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 2,5%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,60. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 99,6 m².

Dokumenty i strategię

- Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”
- Program Srebrna Małopolska

Działania na rzecz osób starszych

Źródłem finansowania wielu działań poświęconych osobom starszym w Małopolsce jest nadal Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.

Dotychczasowe efekty wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w w/w obszarach kształtują się następująco:

- wsparcie projektów z zakresu teleopieki - projekt „Małopolski Tele-Anioł”, skierowany do niesamodzielných mieszkańców województwa małopolskiego. Wszystkie osoby włączone do projektu otrzymują bezpłatnie opaskę bezpieczeństwa wyposażoną w przycisk SOS i kartę SIM z możliwością połączenia głosowego z Centrum Teleopieki (24h/7dni w tygodniu). „Małopolski Tele-Anioł” jest największym projektem teleopiekuńczym w Polsce, w którym założono, że z usług teleopieki skorzysta minimum 6 300 osób niesamodzielných, w tym 1 900 osób otrzyma dodatkowe usługi opiekuńcze lub sąsiedzkie, tj. aż 1 500 000 godzin usług sąsiedzkich oraz 230 000 godzin profesjonalnych usług opiekuńczych. Do 31 października 2023 r. z usług teleopiekuńczych w ramach projektu skorzystało 6 321 osób niesamodzielných, z tego 2 029 osób otrzymało dodatkowe usługi sąsiedzkie lub opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania.
- działania wspierające opiekunów nieformalnych osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, poprzez uruchomienie centrów wsparcia opiekunów - wartość projektów objętych umowami (z naborów w 2016 r., 2017 r. i 2019 r.), według zaktualizowanych danych z poziomu wdrażania, wyniosła niemal 36,5 mln zł, z czego wartość dofinansowania UE ponad 30,6 mln zł. Wartość środków wydatkowanych łącznie do końca 2023 r.: ponad 33,6 mln zł, w tym w 2023 r.: niemal 6,2 mln zł. W wyniku realizacji dofinansowanych projektów powstało 11 centrów wsparcia opiekunów rodzinnych osób niesamodzielných, a w 4 wsparcie przyznano na rozszerzenie zakresu działalności. Wsparciem w dofinansowanych projektach końca 2023 r. objęto 11 084 osoby (w tym 2 016 w 2023 r.).
- wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób starszych – dofinansowanie obejmowało wsparcie dla tworzenia i/ lub działalności placówek oferujących oddziaływanie terapeutyczne i inne zapewniające utrzymanie optymalnego stanu psychofizycznego, samodzielności i aktywności uczestników i niedopuszczanie do pogłębiania się dysfunkcji, a także edukację osób niesamodzielných i ich rodzin. Wartość projektów objętych umowami, według zaktualizowanych danych z poziomu wdrażania (z naborów w 2016 r., 2017 r. i 2019 r.) wyniosła ponad 116,9 mln zł, z czego wartość dofinansowania UE wyniosła niemal 99,4 mln zł. Do końca 2023 r. łącznie w projektach wydatkowano niemal 108,2 mln zł, w tym w 2023 r.: prawie 13,6 mln zł. Efektem realizowanych projektów było utworzenie 44 nowych placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielných w Małopolsce i rozszerzenie zakresu działalności 6 kolejnych placówek. Do końca 2023 r. w dofinansowanych projektach wsparciem objęto 3 750 małopolskich seniorów (w tym 281 w 2023 r.).
- dofinansowano 9 projektów (z naborów w 2017 r. i 2019 r.) łączących obie ww. usługi społeczne, czyli prowadzenie placówki opieki dziennej dla seniorów (12 nowych placówek i rozszerzenie działalności 2 miejsc) oraz prowadzenie centrum wsparcia opiekunów rodzinnych osób niesamodzielných (10 nowych, 1 wsparte w dotychczasowej działalności). Łączna wartość tego rodzaju projektów to ponad 39,6 mln zł. Wartość środków wydatkowanych łącznie do końca 2023 r.: ponad 33,7 mln zł, w tym w 2023 r.: prawie 10,5 mln zł. Wsparciem w tego rodzaju projektach do końca 2023 r. objęto kolejnych 3 539 osób (w tym w 2023 r. – 879 osób). Dotychczasowe efekty w regionie szacuje się na 56 nowoutworzonych placówek

zapewniających dzienną opiekę i aktywizację starszych osób niesamodzielnych oraz 21 centrów wsparcia opiekunów rodzinnych.

Małopolska Rada ds. Polityki Senioralnej – została powołana Uchwałą Zarządu Województwa Małopolskiego w 2013 r., jako pierwsza rada o zasięgu regionalnym. W 2023 r. powołano Małopolską Radę ds. Polityki Senioralnej III kadencji.

Otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w zakresie wspierania funkcjonowania społecznego oraz przeciwdziałania wykluczeniu osób starszych – (realizowane od 2012 r.) adresowane do organizacji pozarządowych. W 2023 r. dofinansowano 43 oferty. Projekty najczęściej oferowały: zajęcia edukacyjne, w tym edukację w zakresie aktywności obywatelskiej, wolontariat seniorów, promocję zdrowego stylu życia – warsztaty, wykłady, rekreację i rehabilitację ruchową, naukę obsługi komputera i korzystania z Internetu, integrację międzypokoleniową. Z dofinansowanych projektów korzysta ok. 3 tys. seniorów z całej Małopolski. Całkowita wartość zadania 1,49 mln zł, nakłady poniesione w 2023 r.: 731,5 tys. zł.

Otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym - Zarząd Województwa Małopolskiego wykonując „Program współpracy Województwa Małopolskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2023”, ogłosił otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych na rzecz osób w wieku emerytalnym w latach 2023-2024 pn. „Wiek seniora, a wigor juniora”. Na realizację zadań wybranych w ramach konkursu przeznaczone zostały środki finansowe do łącznej kwoty 1 400 000 zł (2023 r. - 700 000 zł, 2024 r. - 700 000 zł). W ramach konkursu zlecane zostały zadania m.in.: wspieraniu rozwoju aktywności ruchowej i fizycznej seniorów, zwiększeniu stopnia aktywności, atrakcyjności oraz poczucia bezpieczeństwa osób starszych, wzbogaceniu oferty dla osób starszych w zakresie aktywności fizycznej, promocji aktywnego trybu życia. W 2023 r. 23 organizacje realizowały zadania w ramach otwartego konkursu ofert.

Konkurs „Małopolska Gościńska” - rozwój oferty turystyki społecznej w ramach konkursu wspierane są inicjatywy organizacji pozarządowych mające na celu zwiększenie udziału turystyki społecznej, w tym turystyki senioralnej w podróżach turystycznych oraz propagowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego wśród seniorów oraz osób ze szczególnymi potrzebami. W 2023 r. dofinansowano 6 inicjatyw, na które przeznaczono z budżetu Województwa Małopolskiego łączną kwotę 100 000 zł.

XVII Plebiscyt Poza Stereotypem – Seniorka i Senior Roku. Od początku konkursu Województwo Małopolskie nagrodziło 34 aktywnych Małopolan, a 77 wyróżniło. W 2023 r. wyłoniono 2 laureatów, przyznano 12 wyróżnień.

Szkolenia dot. przeciwdziałania przemocy domowej, w tym wobec seniorów. W 2023 r. zrealizowano dwa 24-godzinne szkolenia pn. „Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej – szkolenie wprowadzające” dedykowane przedstawicielom instytucji. W ramach ww. szkolenia realizowany był również blok tematyczny „Przemoc domowa wobec osób starszych i niepełnosprawnych”.

Programy zdrowotne realizowane przez Departament Zdrowia, Rodziny, Równego Traktowania i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego:

- program polityki zdrowotnej w zakresie profilaktyki i wczesnego wykrywania osteoporozy. Program realizowany jest od 2023 r. W ramach programu wykonywana jest ocena ryzyka wystąpienia poważnych złamań osteoporotycznych z użyciem narzędzia FRAX. Osobom, u których wyniki wskażą na ryzyko złamań dokonywany jest pomiar gęstości mineralnej kości z wykorzystaniem badania densytometrycznego DXA wraz z konsultacją lekarską. Działaniami Programu w 2023 r. objęto 1 074 osób, na jego realizację przeznaczono 201 000 zł.

- prozdrowotne oddziaływania edukacyjne na rzecz zmniejszenia umieralności na nowotwory w Małopolsce. Okres realizacji: od 2012 r. w sposób ciągły, na wskazany program w 2023 r. wydatkowano – 155 tys. zł. W 2023 roku Programem objęto 973 uczestników.
- program polityki zdrowotnej pn. „Zapobieganie nadwadze i otyłości wśród mieszkańców województwa małopolskiego”. Program jest realizowany w Małopolsce od 2017 r., na wskazany program w 2023 r. wydatkowano kwotę – 400 035,03 tys. zł. W 2023 r. program ukończyło łącznie 197 osób.

VI Małopolski Kongres Srebrnej Gospodarki. Coroczne wydarzenie od 2015 r. pełniące rolę forum wymiany doświadczeń i przestrzeni przyjaznej dla debaty nad tym, jakie działania powinny zostać podjęte przez samorządy, uczelnie, organizacje pozarządowe oraz biznes, żeby zacząć dynamicznie rozwijać sektor srebrnej gospodarki w Małopolsce.

Wsparcie Wojewody Małopolskiego dla jednostek samorządu terytorialnego w realizacji zadań własnych z zakresu pomocy społecznej. W 2023 r. przekazano dla gmin ok. 4 mln zł. Celem wsparcia było inspirowanie do zmian ukierunkowanych na poprawę dostępności do usług pomocy społecznej, rozwój pracy socjalnej oraz jakości obsługi osób i rodzin wymagających wsparcia ośrodka pomocy społecznej.

W ramach dotacji finansowane mogą być tylko określone obszary, m.in. projekty socjalne mające na celu rozwój lub wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej osób i rodzin, w tym skierowane do seniorów. W 2023 r. zaplanowano realizację projektów skierowanych do seniorów w 34 gminach np. „Radosna Druga Wiosna”; „Seniorzy z tradycją”; „Klub Pomocna Dłoń - aktywizacja i integracja osób starszych”, Seniorze zadbaj o swoje zdrowie i urodę”.

[Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy](#)

Powiat nowosądecki

- zajęcia edukacyjne osób starszych z różnych dziedzin nauki np. medycyny, profilaktyki zdrowia, nauk humanistycznych, kultury i sztuki, nauk społecznych, ekonomicznych i prawnych, nauk technicznych a także nauk o ziemi;
- działania zmierzające do utrzymania, nawiązania, zacieśniania kontaktów osobistych między mieszkańcami regionu, a szczególnie między osobami starszymi i młodym pokoleniem;
- kampanie informacyjno-edukacyjną w mediach społecznościowych „Seniorzy Wirtu@lnie” oraz warsztaty „Senior w świecie Wirtu@lnych mediów”.

Powiat olkuski

Pilotażowy program „Aktywny samorząd”, realizowany ze środków PFRON, mający na celu likwidację barier transportowych, jak i dostępu do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym.

Gmina Szczurowa

- usługa transportową „door-to-door” czyli bezpłatny przewóz osób starszych w celu poprawy jakości życia osób o niskiej mobilności;
- zajęcia organizowane przez Lokalny Ośrodek Wiedzy i Edukacji dla seniorów m.in. warsztaty rękodzielnicze, warsztaty śpiewu, warsztaty kulinarne, warsztaty ze specjalistami, wycieczki krajoznawcze.

Gmina Poronin

Projekt socjalny pn. „Sam nie znaczy samotny- rozszerzenie zakresu i dostępności usług dla seniorów z Gminy Poronin”. W ramach projektu świadczona była zindywidualizowana edukacja domowa polegająca na świadczeniu usługi ćwiczeń ogólnousprawniających/rehabilitacji dla seniorów.

Gmina Zabierzów

Udział seniorów z gminy Zabierzów w badaniach dotyczących chorób oczu - jaskry i zaćmy, możliwość zabiegu usunięcia zaćmy, dobór leków i okularów. Inicjatywa Gminnej Rady Seniorów we współpracy z krakowską Kliniką OCHO.

Gmina Zielonki

„Projekt Mały krok do szczęścia II”. W ramach programu z rehabilitacji, pomocy psychologicznej oraz psychoterapeutycznej skorzystało 7 osób w wieku 60+.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Inkubator Włączenia Społecznego - projekt zrealizowany (2020-2023) ze środków POWER.

Opracowano, przetestowano i zweryfikowano 60 innowacji społecznych zwiększających skuteczność włączenia społecznego, z których 9 zostało upowszechnionych w ramach projektu. Przykładami takich innowacji są: „E-rzecznik konsumenta seniora” – aplikacja mobilna przeprowadzająca przez proces składania reklamacji, „Merkury” - symulator obsługi paczkomatów, bankomatów, parkometrów i kas samoobsługowych, pozwalający w spokojny, bezstresowy sposób przećwiczyć użycie tych urządzeń; „BaWita” - tablica manipulacyjna jako dorosła zabawka terapeutyczna dla seniorów borykających się z demencją.

Małopolskie standardy usług społecznych - opracowano 3 małopolskie modele usług społecznych wraz z 3 listami sprawdzającymi zgodność aplikacji z opracowanym standardem (aktualizacja) na użytek planowanych konkursów Regionalnego Programu FEM 2021-2027, w tym Model prowadzenia centrów wsparcia opiekunów nieformalnych/faktycznych w Małopolsce (Uchwała nr 2034/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 24 października 2023 r.) oraz Model placówek zapewniających dzienną opiekę w Małopolsce (Uchwała nr 2034/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 24 października 2023 r.).

Projekt „Pracownicy – najlepsza inwestycja dla firmy” – efektywne wsparcie pracodawców we wprowadzaniu zarządzania różnorodnością, w tym: wiekiem - realizowany jest przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. I etap projektu został zaplanowany na lata 2023-2025 w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027. W 2023 r. objęto wsparciem doradczym 75 firm. Dla 52 z nich przeprowadzono szkolenia z zarządzania różnorodnością (w tym także wiekiem). Dla 40 firm powstały strategie zarządzania wiekiem, a ideę zarządzania różnorodnością upowszechniono u 2 784 pracodawców z Małopolski.

1.7 Województwo mazowieckie

Tabela 7 Karta województwa mazowieckiego za 2023 r.⁹

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	314	
	Liczba powiatów	37 powiatów i 5 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	35 559 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	5512794	5510612	5510527
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	1348362	1353321	1362530
60–64 lata	336266	318956	305007
65–69	346374	347745	344860
70–74	269372	279156	289188
75–79	154061	169678	186288
80–84	118055	113454	110991
85 lat i więcej	124234	124332	126196
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 71,6	Noworodek płci męskiej – 73,8	Noworodek płci męskiej – 74,8
	Noworodek płci żeńskiej – 80,0	Noworodek płci żeńskiej – 81,5	Noworodek płci żeńskiej – 82,2
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,4	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,0	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,9
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,6	Kobieta w wieku 60 lat – 23,9	Kobieta w wieku 60 lat – 24,5
Współczynnik feminizacji	109	109	109
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	28,2	28,9	29,6
Współczynnik zgonów	13,3	11,4	10,5
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	2 840	
	w tym w wieku 60-89 lat	241	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	2 774	
	w tym w wieku 60-89 lat	235	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 634	
	w tym w wieku 60-89 lat	1 040	

⁹ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	63,5
	w tym w wieku 60-89 lat	18,8
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	62,0
	w tym w wieku 60-89 lat	18,4
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	707
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	707
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	652
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	36
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	110,5
	w tym w wieku 60-64 lata	7,6
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	862,5
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	58,2
	Renty rodzinne	134,1
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	122,4
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	21,3
	Renty rodzinne	6,7

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie mazowieckim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 3208,99 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 58,1% i 22,9%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1849,11 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 24,6% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 19,2%, a na zdrowie - 5,5%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 57,3% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 37,9%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 4,8%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,40. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 83,4 m².

Dokumenty i strategie

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030
- Program Polityki Senioralnej Województwa Mazowieckiego na lata 2022-2026

Działania na rzecz osób starszych

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 r. Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej udzieliło 137 dotacji dla organizacji pozarządowych na łączną kwotę 4 300 000 zł na realizację zadań publicznych, w tym na zadania:

- „Działania na rzecz seniorów w zakresie zwiększania samodzielności i przeciwdziałania zagrożeniu marginalizacją społeczną” – 72 dotacje (w tym 17 „małych dotacji” udzielonych w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) na łączną kwotę 2 763 970 zł;
- „Wsparcie aktywizacji seniorów w ramach działalności kół gospodyń wiejskich” – 52 dotacje (w tym 24 „małe dotacje” udzielone w trybie art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) na łączną kwotę 500 000 zł;
- „Partycypacja seniorów w życiu społecznym” – 1 dotacja na kwotę 72 900 zł (diagnozowanie udziału osób starszych w życiu społecznym);
- „Ścieżką edukacyjną w trzeci wiek” – 1 dotacja na kwotę 300 000 zł;
- „Bony społeczne dla seniorów” – 1 dotacja na kwotę 300 000 zł;
- „Internetowa platforma informacyjno-poradnikowa dla seniorów” – 1 dotacja na kwotę 94 700 zł;
- „Pomoc niemedyczna w zakresie ochrony zdrowia psychicznego seniorów” – 9 dotacji na łączną kwotę 268 430 zł.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Powiat sochaczewski

Udział w ogólnopolskiej akcji *Święty Mikołaj dla Seniora* - mieszkańcy pisali listy do Świętego Mikołaja. Wszystkie listy, prośby zostały wysłuchane i mieszkańcy otrzymali wymarzone prezenty. Prezenty te niejednokrotnie były jedynymi prezentami otrzymanymi kiedykolwiek.

Powiat Żuromiński

Senioralna Rada Powiatu Żuromińskiego - udział w imprezach promujących swoją działalność tj. Dożynkach Województwa Mazowieckiego, X Międzypokoleniowej Sztafecie Turystycznej - Wędruj z Nami! Przygotowanie wniosków o dotacje m. in. do Marszałka Województwa Mazowieckiego w sprawie dofinansowania zadania pn. "SENIORZY POWIATU ŻUROMIŃSKIEGO" dla emerytów i inwalidów z terenu Powiatu Żuromińskiego.

Gmina Legionowo

Lokalna Karta Seniora w Legionowie (program zniżek i rabatów u lokalnych przedsiębiorców).

Gmina Halinów

Wolontariat w gminie Halinów - pomoc w sprzątaniu, pomoc w zrobieniu zakupów, rozmowa, wyście na spacer - działania pomagające w przezwyciężeniu poczucia izolacji i stagnacji;

Gmina Dzierżania

Praca socjalna ukierunkowana na osoby w wieku 60+: pomoc w kompletowaniu dokumentów w celu uzyskania emerytury z ZUS lub KRUS, pomoc w uzyskaniu prawa do świadczenia uzupełniającego oraz świadczenia wspierającego, informowanie o możliwości uzyskania żywności z Banku Żywności, pomoc w transporcie osób starszych na wizytę lekarską jak również pomoc w realizacji recept, zakupie

artykułów spożywczych i środków czystości, informowanie o możliwości skorzystania z pomocy w formie dodatku elektrycznego oraz skompletowaniu niezbędnych dokumentów w celu uzyskania wsparcia finansowego z programu "Czyste powietrze".

Gmina Pruszków

Pruszkowski Miesiąc Aktywnego Seniora (imprezy artystyczne, sportowe, integracyjne, w których udział wzięło łącznie 800 osób), wolontariat (19 osób).

Pruszkowskie Lato Seniora (łącznie 650 osób), spotkania międzypokoleniowe (ok. 180 osób), spacer z kijkami Nordic Walking (ok. 10 osób), zajęcia artystyczne stacjonarne (ok. 20 os.) i on-line (ok. 206 obserwujących), aktywizacja on-line (łamigłówki, dyskusje, średnio 255 reagujących), brydż (12 os.), prelekcje i warsztaty (średnio 20 os. na każdych).

Gmina Mszczonów

Mszczonowski Uniwersytet Trzeciego Wiek (MUTW) jest sekcją edukacyjno-integracyjną dla seniorów, działającą w Mszczonowskim Ośrodku Kultury. MUTW zakłada uczestnictwo osób starszych w różnorodnych formach aktywności takich, jak cykle wykładów i prelekcji medycznych, spotkań literackich, teatralnych, zajęciach sportowo-leczniczych, itp. W ramach MUTW odbywają się m.in.: wykłady, lektorat językowy, zajęcia z promocji zdrowia i zdrowego trybu życia, zajęcia informatyczne, plastyczne, pilates, gimnastyka geriatryczna, aerobik wodny, zajęcia taneczne czy amatorski teatr.

[Przykłady innowacyjnych rozwiązań](#)

Gmina Gliniojeck

Interaktywny "Magiczny dywan - urządzenie projekcyjne" - Interaktywna mata przeznaczona do rehabilitacji osób starszych.

Gmina Nasielsk

Organizacja bezpłatnych szkoleń on-line dla seniorów w zakresie cyberbezpieczeństwa (jak nie dać się okraść w Internecie oraz jak zadbać o bezpieczeństwo swojego telefonu), którego celem było zwiększenie świadomości i uwrażliwienie tej grupy społecznej na zagrożenia występujące w Internecie.

1.8 Województwo opolskie

Tabela 8 Karta województwa opolskiego za 2023 r.¹⁰

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	71	
	Liczba powiatów	11 powiatów i 1 miasto na prawach powiatu	
	Powierzchnia	9 411 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	948583	942441	936725
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	255713	258352	261655
60–64 lata	69265	67730	66120
65–69	63615	64012	64600
70–74	50765	52885	54074
75–79	26215	28752	32143
80–84	24934	23452	22174
85 lat i więcej	20919	21521	22544
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 72,4	Noworodek płci męskiej – 73,6	Noworodek płci męskiej – 75,3
	Noworodek płci żeńskiej – 80,4	Noworodek płci żeńskiej – 81,4	Noworodek płci żeńskiej – 82,3
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,8	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,6	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,6
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,8	Kobieta w wieku 60 lat – 23,7	Kobieta w wieku 60 lat – 24,3
Współczynnik feminizacji	107	107	107
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	29,6	30,7	31,9
Współczynnik zgonów	13,8	12,4	11,3
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat		431
	w tym w wieku 60-89 lat		37

¹⁰ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. Wartości poniżej 10 tys. zostały zastąpione znakiem kropki ("."), co oznacza, że konkretna wartość nie może być pokazana ze względu na losowy błąd próby. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	419
	w tym w wieku 60-89 lat	37
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	319
	w tym w wieku 60-89 lat	209
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	57,5
	w tym w wieku 60-89 lat	15
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	55,9
	w tym w wieku 60-89 lat	15
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	148
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	148
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	135
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	.
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.) ²⁾	Ogółem	20,3
	w tym w wieku 60-64 lata	1,7
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	151
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	7,9
	Renty rodzinne	30,6
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	16,7
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	2
	Renty rodzinne	0,7

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe – dane za 2023 r.

W 2023 r. w województwie opolskim przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1699,17 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 27,1% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 18,3%, a na zdrowie – 5,0%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 62,1% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 34,5%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 3,4%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,39. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 94,1 m².

Dokumenty i strategie

- Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla województwa polskiego na lata 2023-2025

Działania na rzecz osób starszych

Od 2016 r. Samorząd Województwa Opolskiego/Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu w ramach projektów partnerskich, realizowanych od kilku lat ze środków unijnych, utworzył:

- 9 mieszkań dla 26 osób, w tym 2 dla samotnych matek z 2 dzieci w ramach projektu Bliżej rodziny i dziecka – wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo – wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej (RPO 2014-2020);
- 12 mieszkań dla 20 osób dla osób w podeszłym wieku niepełnosprawnych w ramach projektu Nie-Sami-Dzielni – rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne (RPO 2014-2020);
- 3 mieszkania dla 6 osób dla osób z chorobami neurologicznymi, w tym z chorobą Alzheimera i chorobą Parkinsona w ramach projektu Niezalone Życie (PO WER 2014-2020);
- 54 mieszkania dla ok. 180 migrantów wojennych z Ukrainy (do późniejszego zagospodarowania dla innych grup społecznych) w ramach projektu Solidarni z Ukrainą (RPO 2014-2020). Mieszkania zostały utworzone w gminach jako mieszkania komunalne; wyjątkiem są 3 gminy: Biała, Brzeg oraz Nysa, gdzie powstały mieszkania wspomagane.

Gminne Rady Seniorów

Z roku na rok zwiększa się liczba gmin w których funkcjonują gminne rady seniorów. W 2023 r. w województwie opolskim funkcjonowało 25 gminnych rad senioralnych.

Marszałkowski Kurier Społeczny. W ramach projektów Samorządu Województwa Opolskiego, współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, ROPS w Opolu zorganizował m. in. wsparcie dla najbardziej potrzebujących osób i rodzin, w formie dowożenia do miejsca ich zamieszkania posiłków, żywności, leków i innych artykułów pierwszej potrzeby. Usługę pomocy przeprowadzono w ramach tzw. Marszałkowskiego kuriera społecznego i akcji dostarczania posiłków dla osób niesamodzielnych (głównie starszych, z niepełnosprawnościami i chorych), w których uczestniczyły w latach 2020-2023 42 gminy woj. opolskiego (prawie 60% wszystkich gmin województwa). Usługę sfinansowano ze środków RPO WO 2014-2020 (projekt Nie-Sami-Dzielni - rozwój usług społecznych oraz wspierających osoby niesamodzielne), a łączny koszt udzielonej pomocy wyniósł 4 668 850,72 zł. Zatrudniono 121 kurierów społecznych, którzy wsparli ok. 6 000 osób.

Opolska Karta Rodziny i Seniora. Celem wprowadzenia inicjatywy jest przede wszystkim chęć wspólnego działania na rzecz budowy przyjaznego klimatu dla rodzin i seniorów w regionie poprzez wprowadzenie systemu powszechnych zniżek oraz ulg zarówno w instytucjach podległych jednostkom samorządowym, jak również w podmiotach prywatnych. W inicjatywie uczestniczą niemal wszystkie gminy z terenu województwa opolskiego (68 gmin na 71). Partnerami Programu są głównie firmy prywatne oferujące posiadaczom karty atrakcyjne zniżki na usługi i produkty. Wysokość zniżki to najczęściej 10-20%.

Regionalny Dzień Seniora, organizowany co roku w Teatrze im. J. Kochanowskiego w Opolu dla ponad 400 osób.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Miasto Opole

Centrum Informacyjno-Edukacyjne „Senior W Opolu”. Do najważniejszych zadań Centrum należy: podejmowanie działań na rzecz rozwoju i aktywizacji środowisk senioralnych, prowadzenie działalności informacyjno-edukacyjnej w zakresie integracji społecznej i dialogu międzypokoleniowego, prowadzenie poradnictwa i rzecznictwa interesów seniorów i ich rodzin, rozwój sieci wsparcia - klubów seniorów, promocja i wsparcie działań wolontariackich seniorów, realizacja badań i analiz potrzeb społecznych środowiska seniorów, a także wsparcie logistyczne Rady Seniorów Miasta Opola.

Ponadto jednostka ta jest odpowiedzialna za prowadzenie strony internetowej, gdzie zamieszczane są informacje i aktualności dla seniorów, wydawanie Kart „Opolski Senior”, koordynowanie prac związanych z dodatkiem do periodyku „Nowa Trybuna Opolska – „Senior w Opolu”, koordynowanie dystrybucji „Kopert Życia”, prowadzenie Telefonu Życzliwości, realizacja usługi „Złota rączka dla seniora”, a także prowadzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego.

Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego, prowadzona przez Centrum Informacyjno-Edukacyjne „Senior w Opolu”, ma na celu zapewnienie osobom z niepełnosprawnością łatwego i darmowego dostępu do sprzętu umożliwiającego poruszanie się lub zwiększenie aktywności fizycznej (rowerki stacjonarne). Współpracuje także z 30 klubami seniora, które działają w różnych dzielnicach Miasta. Nieformalnie działające kluby seniora mogą liczyć na wsparcie finansowe Miasta.. W *Centrum* prowadzone są zajęcia edukacyjne i rekreacyjne (np. kursy komputerowe, językowe, warsztaty plastyczne, zajęcia taneczne i wolontariat 60+, Nordic Walking, Aqua zumba i Aqua joga dla seniora, zajęcia taneczne Senioritek oraz Golden Girls działających w ramach sekcji bachaty i zumbi przy CS, tańce w kręgu, wolontariat 60+, zdrowy kręgosłup, Mistrzostwa w Kręgle dla Seniorów.).

Powiat Nyski

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nysie w 2023 r. realizowało zadania ze środków PFRON dedykowane dla osób starszych z niepełnosprawnościami na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Dofinansowano działania w obszarze sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych. Wszystkie dotowane instytucje, przeznaczyły pozyskane środki na wyjazdy turystyczno-integracyjne nad morze w góry lub do większych miast. Ponadto osoby starsze z niepełnosprawnością korzystały z dofinansowań ze środków PFRON w innych zadaniach tj: likwidacji barier architektonicznych i technicznych, likwidacji barier komunikacyjnych oraz dofinansowaniu uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych.

Gminy Turawa i Łubniany

„Door to door” to usługa polegająca na zindywidualizowanej pomocy transportowej przeznaczonej dla osób o ograniczonej mobilności m. in. w celu zapewnienia podstawowych potrzeb życiowych (np. dostępu do usług zdrowotnych). Obecnie w województwie z tej usługi korzysta ok. 400 osób (w ramach projektu PFRON „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”).

Gmina Nysa

Książka na telefon - dostarczanie książki do domu seniorów, ponadto Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Nysie zorganizowała wypożyczalnię odtwarzaczy cyfrowej książki mówionej dla osób niewidomych i słabowidzących tzw. czytaków z dostępem do zbioru ponad 1200 cyfrowych książek mówionych oraz wypożyczanie czytników e-booków.

Gmina Dąbrowa

Warsztaty z zielarzem - elem projektu była organizacja warsztatów, podczas których osoby starsze dowiedziały się jak zbierać i przechowywać zioła, poznały właściwości lecznicze ziół.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Gmina Kędzierzyn-Koźle

„Babciu, dziadku naucz mnie” - projekt międzypokoleniowy, łączący dwa światy. Pokolenie seniorów z arsenalem dużego doświadczenia życiowego oraz pokolenie młode aktywne, kreatywne do poznawania i odkrywania nowych zadań.

Gmina Kędzierzyn-Koźle

Projekt „DUGNAD” - skoki spadochronowe w tandemie zostały zrealizowane dla seniorów oraz młodzieży ze Zespołu Szkół nr 1 w Kędzierzynie-Koźlu. Skoki oddało 10 seniorów (6 kobiet i 4 mężczyzn), z czego najstarszy miał 83 lata oraz 10 wolontariuszy.

1.9 Województwo podkarpackie

Tabela 9 Karta województwa podkarpackiego za 2023 r.¹¹

Tablica 7. Rola i województwa podkarpackiego za 2023 r.

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	160	
	Liczba powiatów	21 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	17 845 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	2085932	2079098	2071676
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	509541	516608	525356
60–64 lata	137306	134641	131972
65–69	126525	128015	129403
70–74	98924	103052	106714
75–79	56069	61939	68450
80–84	46602	43986	42630
85 lat i więcej	44115	44975	46187
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 72,7	Noworodek płci męskiej – 74,7	Noworodek płci męskiej – 76,1
	Noworodek płci żeńskiej – 80,6	Noworodek płci żeńskiej – 82,5	Noworodek płci żeńskiej – 83,6
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,9	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,5	Mężczyzna w wieku 60 lat – 20,6
	Kobieta w wieku 60 lat – 23,0	Kobieta w wieku 60 lat – 24,6	Kobieta w wieku 60 lat – 25,5
Współczynnik feminizacji	104	104	104
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	26,9	27,8	28,9
Współczynnik zgonów	12,7	10,5	9,5
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	868	
	w tym w wieku 60-89 lat	60	
	Ogółem 15-89 lat	831	

¹¹ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	w tym w wieku 60-89 lat	60
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	749
	w tym w wieku 60-89 lat	439
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	53,7
	w tym w wieku 60-89 lat	12,0
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	51,4
	w tym w wieku 60-89 lat	12,0
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	306
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	306
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	275
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	15
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	67,7
	w tym w wieku 60-64 lata	3,8
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	315,7
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	33
	Renty rodzinne	61,7
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	41,7
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	11,5
	Renty rodzinne	2,3

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie podkarpackim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2280,97 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 56,6% i 34,5%.

W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1320,27 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 33,8% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 15,4%, a na zdrowie - 4,8%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 58,1% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 39,4%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 2,5%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,67. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 105,2 m².

Dokumenty i strategie

- Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

Działania na rzecz osób starszych

Badanie pt. Kapitał ludzki i społeczny w województwie podkarpackim – kierunki zmian. Badanie dotyczyło również osób starszych

Celem badania była ocena stopnia rozwoju kapitału ludzkiego, społeczeństwa obywatelskiego i budowania kapitału społecznego w województwie podkarpackim, w tym analiza aktywności społecznej.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Gmina Brzozów

„Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych na terenie Gminy Brzozów” – z projektu korzysta 800 osób, w większości seniorzy. Mieszkańcy Gminy Brzozów mogą korzystać z tzw. *taksówki społecznej* w celach zdrowotnych, edukacyjnych, zawodowych oraz aktywizacji społecznej. Z kierowcą może dodatkowo przyjechać asystent, który pomaga osobie wsiąść do pojazdu, a po dotarciu do celu w wejściu do budynku. W przypadku osób poruszających się na wózkach inwalidzkich może pomóc pokonać również schody przy użyciu nowoczesnego schodołazu. W latach 2021- 2022 r. projekt był finansowany ze środków PFRON, następnie do końca 2023 r. Gmina Brzozów kontynuowała realizację projektu ze środków własnych.

„Bezpiecznie we własnym domu-usługi sąsiedzkie i teleopiekuńcze”. Celem projektu było zwiększenie dostępności usług społecznych w szczególności sąsiedzkich usług opiekuńczych dla osób starszych i potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. W 2023 r. wsparciem zostało objętych łącznie 53 seniorów, w tym 26 z nich zostało objętych dodatkowym wsparciem w postaci usług wykorzystujących nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne tzw. opaski ratujące życie.

Gmina Chmielnik

„60tka dookoła świata” to projekt zrealizowany w ramach Programu Działaj Lokalnie, organizowany przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Chmielniku. Uczestniczkami projektu były 24 kobiety w wieku 60+. Projekt obejmował zajęcia kulinarne, kulturalne, muzyczne pozwalające poznać różne kraje świata.

„Czas dla nas czas dla senierek” – to cykl cotygodniowych zajęć dla kobiet w wieku 60+ organizowanych przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Chmielniku. Podczas zajęć uczestniczki korzystały m.in. z zajęć arteterapii.

Gmina Tyczyn

Miejsko - Gminny Ośrodek Kultury organizował różne formy aktywności, w których udział brali seniorzy m.in: Przegląd Kolędowy Chórów „Pójdźmy wszyscy do stajenki”, Obchody Rocznicy Wyzwolenia Tyczyna w ramach Akcji Burza;

W ramach działalności Dyskusyjnych Klubów Książek odbywały się comiesięczne spotkania dla klubowiczów oraz spotkania z twórcami, przeprowadzone zostały konkursy: Mistrz Pięknego Czytania, Dyktando dla dorosłych.

Biblioteka nawiązała współpracę ze Stowarzyszeniem Larix, dzięki czemu biblioteka dysponuje czytnikami, z których korzystają osoby starsze słabowidzące.

Gmina Ropczyce

Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ropczycach zrealizował projekt socjalny SENIOR WIE – profilaktyka zagrożeń wśród osób starszych w Gminie Ropczyce. Odbyły się spotkania tematyczne dla 19 seniorów. Uczestnicy projektu wysłuchali prelekcji funkcjonariuszy Komendy Powiatowej Policji,

pogadanki pn. „Bądź sprytniejszy – nie daj się oszukać”, zaznajomili się z tematyką przestępstw popełnianych na osobach starszych, w tym oszustw „na wnuczka”, „na policjanta”, „na pracownika administracji”. Podczas spotkania poruszone zostały również kwestie związane z zabezpieczeniem mieszkania przed kradzieżami oraz działaniami kieszonkowców. Zaprezentowano założenia kampanii #ZnamTeNumery oraz sposoby powiadamiania służb ratowniczych, użycie numeru alarmowego 112. Spotkanie poświęcone zostało również zagrożeniom rynkowym oraz sposobom radzenia sobie z problemami konsumenckimi. Wykład pn. „Bezpiecznie podczas pokazów” przeprowadziła Powiatowy Rzecznik Konsumentów. Omówiona została tematyka: usługi telekomunikacyjne, finansowe, sprzedaż energii elektrycznej, zakupy podczas pokazów, odstąpienie od zawartej umowy kupna-sprzedaży, zasady składania reklamacji, triki stosowane podczas pokazów, nieuczciwe praktyki i oszustwa na pokazach, jakość towarów kupowanych na pokazach. Ponadto zorganizowano kolejne spotkanie, w trakcie którego pracownicy banku przekazali seniorom wiedzę na temat bezpiecznego korzystania z Internetu i elektronicznych usług bankowych. Pracownik Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej przedstawił zasady i obowiązki wynikające z użytkowania pieców i innych urządzeń grzewczych, zagrożenia powodowane przez tlenek węgla ("czad"). Uczestnicy zapoznani zostali z zasadami działania czujek dymu i tlenu węgla, przekazane zostały zasady bezpiecznego postępowania podczas wykrycia jego obecności. Przekazane zostały również informacje dotyczące minimalizowania ryzyka pożaru w domu.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Gmina Rudnik nad Sanem

Pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach umowy o wolontariat z Caritas Diecezji Sandomierskiej pomagali mieszkańcom gminy, którzy ukończyli 60 lat w ramach programu „Na codzienne zakupy”, polegającym na przyznaniu kart o wartości 185 zł miesięcznie do wykorzystania w sieci sklepów Biedronka. Ponadto osoby, które nie były w stanie same wykonać zakupów mogły liczyć na pomoc wolontariuszy.

Gmina Sędziszów Małopolski:

Projekt społeczny „Sędziszowskie Pudełko Życia” - to projekt mający na celu zapewnienie osobom starszym, mieszkającym samotnie, wsparcia w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia, podczas udzielania pomocy przez służby medyczne, socjalne. Pudełka w ramach projektu są rozdawane bezpłatnie.

Gmina Lesko

Program „Książka na telefon”, w ramach, którego pracownicy biblioteki dostarczali książki do domu czytelników. Usługą objęte byli seniorzy mający problem z samodzielnym poruszaniem się oraz osoby niepełnosprawne.

1.10 Województwo podlaskie

Tabela 10 Karta województwa podlaskiego za 2023 r.¹²

Tablica 16. Karta Województwa podlaskiego za 2020 r.

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	118	
	Liczba powiatów	14 powiatów i 3 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	20 187 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	1148720	1143355	1138216
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	296002	299630	304271
60–64 lata	81696	79513	77433
65–69	70974	73543	75680
70–74	54418	56750	58149
75–79	33303	34609	37641
80–84	27611	27138	26711
85 lat i więcej	28000	28077	28657
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 71,5	Noworodek płci męskiej – 73,7	Noworodek płci męskiej – 74,8
	Noworodek płci żeńskiej – 80,5	Noworodek płci żeńskiej – 82,6	Noworodek płci żeńskiej – 83,4
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,4	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,1	Mężczyzna w wieku 60 lat – 20,2
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,9	Kobieta w wieku 60 lat – 24,7	Kobieta w wieku 60 lat – 25,6
Współczynnik feminizacji	105	106	106
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	28,3	29,4	30,6
Współczynnik zgonów	14,5	11,8	10,6
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	526	
	w tym w wieku 60-89 lat	49	

¹² 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	513
	w tym w wieku 60-89 lat	49
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	373
	w tym w wieku 60-89 lat	231
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	58,6
	w tym w wieku 60-89 lat	17,4
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	57,1
	w tym w wieku 60-89 lat	17,4
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	154
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	154
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	139
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	10
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.) ²⁾	Ogółem	31
	w tym w wieku 60-64 lata	2,2
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	166,1
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	13
	Renty rodzinne	24,1
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	55,6
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	10,9
	Renty rodzinne	2,9

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie podlaskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2681,20 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 39,7% i 31,1%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1324,01 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 32,9% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 17,8%, a na zdrowie - 5,3%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 48,9% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 46,6%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 4,5%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,40. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 97,0 m².

Dokumenty i strategie

- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2030”
- Program na Rzecz Poprawy Warunków Życia Społecznego i Zawodowego Osób z Niepełnosprawnością w Województwie Podlaskim na lata 2019 – 2023
- Program Pomocy Społecznej i Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu w Województwie Podlaskim na lata 2019 – 2023

Działania na rzecz osób starszych

Pełnomocnik Wojewody Podlaskiego do spraw Seniorów.

Do zadań pełnomocnika należy: prowadzenie spraw z zakresu rozpoznawania potrzeb osób starszych w województwie; inicjowanie i koordynowanie działań służących zaspokajaniu potrzeb osób starszych; współpraca i współdziałanie z organami samorządu terytorialnego oraz organizacjami społecznymi działającymi na rzecz seniorów; wspieranie działań w celu tworzenia warunków do solidarności, integracji międzypokoleniowej oraz integracji środowisk senioralnych na terenie województwa; opiniowanie dokumentów, w tym projektów aktów prawnych, mających wpływ na realizację zadań z zakresu polityki senioralnej.

Zespół Wojewody Podlaskiego ds. monitorowania sytuacji osób starszych

Zakres monitorowania sytuacji osób starszych obejmuje m. in.: dostępność i poziom usług socjalnych, w tym opiekuńczych, sytuację osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, aktywność społeczną i obywatelską, aktywność edukacyjną i kulturalną, aktywność sportową i rekreacyjną, równe traktowanie i przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na wiek, ocenę realizacji polityki senioralnej, wnioski i rekomendacje dotyczące przyszłych zadań i inicjatyw, sytuację demograficzną społeczeństwa i strukturę demograficzną według wieku populacji osób starszych, prognozy na kolejne lata oraz implikacje zmian demograficznych dla polityki państwa sytuację dochodową, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe, aktywność zawodową, sytuację dochodową, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe; sytuację rodzinną i strukturę gospodarstw domowych, stan zdrowia i jego uwarunkowania oraz jakość życia związaną ze zdrowiem, w tym dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Rady seniorów. Na dzień 31 grudnia 2023 r. na terenie województwa podlaskiego funkcjonowało 16 gminnych Rad Seniorów oraz Rada Seniorów powołana przy Marszałku Województwa Podlaskiego. W skład gminnych rad seniorów wchodziły: Miejska Rada Seniorów w Bielsku Podlaskim, Rada Seniorów Miasta Augustowa, Rada Seniorów Gminy Choroszcz, Gminna Rada Seniorów w Dobrzyniewie Dużym, Gminna Rada Seniorów w Puńsku, Gminna Rada Seniorów w Kuleszach Kościelnych, Suwalska Rada Seniorów, Miejska Rada Seniorów w Sokółce, Rada Seniorów Gminy Supraśl, Rada Seniorów Gminy Wasilków, Rada Seniorów Gminy Czarna Białostocka, Gminna Rada Seniorów w Łapach, Łomżyńska Rada Seniorów, Gminna Rada Seniorów w Dąbrowie Białostockiej, Miejska Rada Seniorów w Sejnach oraz Białostocka Rada Seniorów.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Gmina Wiżajny

Organizacja warsztatów dla dzieci i młodzieży dotyczących różnych tradycji, gdzie angażowano osoby starsze, które uczyły różnego rzemiosła oraz opowiadały o tradycjach i zwyczajach młodemu pokoleniu, tj. malowanie pisanek, hafty, malowanie obrazów różną techniką, wycinanki, warsztaty kulinarne, itp.

Prowadzenie zespołu ludowego „Jezioranki”, w skład którego wchodziły osoby starsze, które pamiętały teksty piosenek ludowych śpiewanych w naszym regionie, pozyskują teksty od osób starszych i regionalistów i kultywują muzykę regionu.

Gminna Biblioteka w Wiżajnach od lat kontynuuje „spotkania czwartkowe”, w których uczestniczą seniorzy. Pierwsze spotkania były organizowane głównie dla seniorów. Obecnie grono powiększa się i spotykają się różne grupy wiekowe.

Gmina Turośl

Biblioteka Publiczna Gminy Turośl zorganizowała seniorom:

- „Randka w ciemno z książką”,
- Dzień Kobiet pod hasłem „Babeczka dla Babeczki” - w tym dniu każda czytelniczka, która odwiedziła bibliotekę otrzymała słodką babeczkę oraz własnoręcznie robione zakładki do książek,
- Warsztaty dla dorosłych i seniorów, które poprowadziła autorka książek regionalnych oraz właścicielka Muzeum Kurpiowskiego w Wachu. Tematyka obejmowała zielarstwo i frywolitkę,
- Warsztaty, w Filii Bibliotecznej w Lemanie, – właścicielka zagrody edukacyjnej „Na patyku zakręcone”, poprowadziła warsztaty rękodzieła ludowego „Kwiaty na cały rok”,
- Biblioteka w ramach projektu zorganizowała spotkanie autorskie. Autorka zdradziła sekrety powstawania swoich bardzo dobrze przyjętych, książek: „Lekarka nazistów” i „Złodziejka listów”,
- kolejna edycja Narodowego Czytania - wydarzenia kulturalnego promującego czytelnictwo i klasykę polskiej literatury - przeczytany został fragment powieści Elizy Orzeszkowej „Nad Niemnem”. Odczytaniu utworu w wykonaniu naszych lektorów towarzyszyła oprawa muzyczna w wykonaniu Natalii Lisickiej i Marcina Drabika.

Miasto Łomża

Kulturalna Integracja 60+ - projekt realizowany przez Miasto Łomża, finansowany z budżetu Województwa Podlaskiego w ramach zadania pn. „Współpraca z Podlaskimi Radami Seniorów”. Projekt obejmował zakup 600 biletów dla seniorów na koncerty łomżyńskich filharmoników, organizację trzech spotkań szkoleniowo – integracyjnych Łomżyńskiej Rady Seniorów z radami seniorów z innych miejscowości, a także wyjazd studyjny Łomżyńskiej Rady Seniorów.

Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku

Program profilaktyczny pn. „Świadomy Senior = Bezpieczny Senior”. Celem programu jest podniesienie poziomu szeroko rozumianego bezpieczeństwa seniorów poprzez ich edukację w zakresie występujących zagrożeń oraz przestępstw popełnianych na ich szkodę, jak również kreowanie postaw społecznych, sprzyjających zapobieganiu ww. zagrożeniom. W ramach ww. programu, w 2023 r. na terenie garnizonu podlaskiego funkcjonariusze i pracownicy Policji zorganizowali i przeprowadzili szereg konferencji, spotkań, wykładów, szkoleń, prelekcji, warsztatów, kampanii, stoisk oraz pikników profilaktycznych dedykowanych seniorom, podczas których informowano osoby starsze w jaki sposób chronić się przed oszustwami, jakimi metodami działają oszuści, gdzie szukać pomocy w razie stania się ofiarą przestępstwa lub przemocy wobec seniorów oraz jak zapobiegać i co zrobić w razie zaginięcia osoby starszej.

Miasto Białystok

Uniwersytet Zdrowego Seniora (UZS) - Stowarzyszenie Pro Salute - projekt prozdrowotny skierowany do mieszkańców Białegostoku w wieku 60 lat i więcej, realizowany przez Stowarzyszenie "Pro Salute" we współpracy z Wydziałem Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku przy wsparciu finansowym Miasta Białystok. Uczestnikami UZS było 50 seniorów. Zajęcia odbywały się 2 razy w miesiącu przez cały rok akademicki.

Miasto Suwałki

Program „Złota Rączka dla seniora”. Głównym celem projektu jest rozwój usług społecznych na rzecz osób starszych. Świadczone bezpłatne usługi tj.: wymiana żarówek, gniazdek elektrycznych, uszczelnianie przecieków za pomocą silikonu, odpowietrzenie kaloryferów, wymiana lub montaż zamków w drzwiach oraz klamek, jak również naprawa mebli i montaż elementów wyposażenia wnętrz. Naprawy wykonywane są wyłącznie w lokalu zamieszkiwanym przez osobę ubiegającą się o pomoc. Program dedykowany jest mieszkańcom Suwałk samotnie zamieszkującym w wieku powyżej 70 lat lub w wieku powyżej 60 lat z orzeczeniem, umiarkowanym lub znacznym stopniem niepełnosprawności bez względu na liczbę osób ze wskazaną niepełnosprawnością w gospodarstwie domowym, z zastrzeżeniem, że w gospodarstwie domowym nie ma innych dorosłych osób. W 2023 roku z usług „Złotej Rączki” skorzystały 186 osób, wykonano 1009 usług, przyjęto 268 zgłoszeń.

Program Suwalska Karta Mieszkańca – program funkcjonuje od 2018 r. i ma na celu poprawę warunków życia mieszkańców Miasta, w tym seniorów poprzez zwolnienie lub bonifikaty w dostępie do usług publicznych w zakresie kultury, sportu, rekreacji i komunikacji miejskiej. Celem Programu jest poprawa warunków życia mieszkańców, poprzez zmniejszenie obciążeń finansowych, umacnianie poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców czy też promocja korzystania ze środków komunikacji miejskiej. Karta seniora przyznawana jest bezterminowo. 30 podmiotów udziela ulg dla seniorów.

Gmina Choroszcz

Program polityki zdrowotnej „GRYPOODPORNİ 65+”. W ramach programu przeprowadzono otwarty konkurs ofert, wyłaniając realizatora szczepień przeciwko grypie. Adresatami programu GRYPOODPORNİ 65+ były osoby po 65 roku życia, zamieszkujące gminę Choroszcz. Do programu zostali zakwalifikowani mieszkańcy gminy Choroszcz, którzy najpóźniej w dniu szczepienia ukończyli 65 lat, wyrazili chęć uczestnictwa w programie, a ich stan zdrowia ustalony po uprzednich badaniach kwalifikujących, pozwolił na podanie szczepionki przeciwko grypie sezonowej. Łącznie zaszczepiono 277 osób.

Gmina Michałowo

Projekt „Centrum Wsparcia Mieszkańca” – mieszkańcy gminy otrzymali wsparcie socjalne, psychologa, terapeutę uzależnień i prawnika (w tym osoby starsze), w listopadzie 2023 r. zorganizowano skierowane do Seniorów bezpłatne warsztaty z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych, które przeprowadziła Fundacja Projekt Starsi z Warszawy. Omówione zostały zagadnienia z powyższego zakresu, min. charakterystyka zjawiska przemocy wobec osób starszych, czynniki wystąpienia ryzyka przemocy, jak i trudności i bariery w zgłaszaniu przemocy przez Seniorów. Ponadto, w siedzibie Urzędu Miejskiego w Michałowie równolegle odbyło się szkolenie członków Zespołu Interdyscyplinarnego i grup diagnostyczno-pomocowych, w szkoleniu uczestniczyli również przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej dwóch ościennych gmin Gródka i Zabłudowa. Spotkanie to miało na celu wzmocnienie współpracy, a także możliwość podzielenia się tzw. dobrymi praktykami w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych.

Gmina Krynki

Projekt „Eko-świadomi Krynkowianie” - warsztaty zielarskie, gotowania z resztek, eko- fakty i mity, eko-planowanie przestrzeni.

Projekt „Jak rozmawiać? Wspieranie umiejętności informacyjnych jako podstawowej kompetencji świadomego obywatelstwa w demokracji uczestniczącej”, tematyka: czy czujesz, że Krynki to twój dom, skąd się biorą plotki, kobiety i mężczyźni i ich pasje, czy pandemia zmieniła kryńskie społeczeństwo, porozmawiajmy o sztuce starzenia się, jak sobie poradzić ze stresem, czy wpływają na nas media (tv, reklamy, wiadomości), jak dbamy o nasze zdrowie, zdrowie darem natury.

Miasto Siemiatycze

Uniwersytet Trzeciego Wieku - placówka dydaktyczna dla osób dojrzałych. Głównym celem jej działalności jest aktywizacja i integracja poprzez działania edukacyjne, wykłady, warsztaty, kursy, grupowe wyjścia i wyjazdy - zrzesza 245 słuchaczy. W 2023 r. słuchacze UTW skorzystali z szerokiej oferty zajęć fakultatywnych, min. gimnastyka na basenie, zajęć ze śpiewu, zajęć kulinarnych, gimnastyki usprawniającej, terapii zajęciowej. Ponadto brali udział w zajęciach komputerowych i nauki języka angielskiego. Uczestniczyli w warsztatach: zielarskich „Zioła dla seniora”, rękodzieła metodą decoupage, kulinarnych i plastycznych oraz w wykładach obejmujących zagadnienia min. z historii, medycyny, prawa, psychologii, geriatry, kultury, bezpieczeństwa, ekologii. Przy Uniwersytecie Trzeciego Wieku działa zespół wokalny-recytatorski oraz zespół kabaretowy.

Gmina Łapy

Centrum Aktywności Społecznej zrealizowało na rzecz osób starszych następujące działania:

- Zumba Gold - program sportowy skierowany do osób starszych, którzy długo nie praktykowali żadnej aktywności fizycznej lub ze względu na problemy z nadwagą, stawami czy kręgosłupem mają ograniczone możliwości treningów - ok. 25 osób w każdym miesiącu.
- Grupa wsparcia seniorów – Metoda poliwagalna – wsparcie seniorów w dbaniu o zdrowie i dobre samopoczucie - uczestniczyło 14 osób.
- Pilates - program skierowany również do osób starszych. Ćwiczenia pilates rozciągały i wzmacniały wszystkie partie mięśniowe, poprawiały krążenie krwi i zwalczały ból pleców—ok. 25 osób każdego miesiąca.
- Metoda Feldenkraisa - program skierowany głównie do osób starszych, jest procesem uczenia się, nabywania nowych możliwości ruchowych i poznawania świadomości własnego ciała i usprawniania funkcji organizmu – ok. 15 osób każdego miesiąca.
- Warsztaty - Kabaret - warsztaty teatralne z udziałem seniorów. Podczas zajęć seniorzy rozwijali w sobie kreatywność zdobyli doświadczenie w pracy nad tekstem oraz pracy w grupie, ćwiczyli techniki mowy. Warsztaty miały na celu zachęcenie do poszukiwania własnej autentyczności i nowych form ekspresji - ok. 11 osób.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Miasto Białystok

W ramach Karty Aktywnego Seniora osoby, które ukończyły 60 lat i osiągały dochodów wysokości niższej od kryterium dochodowego obowiązującego przy udzielaniu świadczeń z pomocy społecznej, mogły ubiegać się o bilet specjalny seniora. W okresie od 01.01.2023 r. do 31.12.2023 r. wydano 85 zaświadczeń w celu uzyskania ww. biletu.

Osoby niepełnosprawne zamieszkałe w Białymstoku w wieku 60 lat i więcej mogły ubiegać się o dofinansowanie ze środków PFRON w ramach realizacji pilotażowego programu „Aktywny samorząd” ukierunkowanego na wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób

niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym i uzyskały pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego i oprogramowania, pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne oraz pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego.

Gmina Nowogród

„Teleopieka i usługi sąsiedzkie dla seniorów”. Celem projektu było uzupełnienie systemu wsparcia gmin w powiecie łomżyńskim na rzecz osób 60+ w postaci usług opiekuńczych świadczonych lokalnej społeczności w formie usług sąsiedzkich i zdalnej opieki wykorzystując opaski telemetryczne. Każdy z uczestników otrzymał dodatkową pomoc w formie: usługi teleopieki, pomocy doradcy życiowego, psychologa, fizjoterapeuty/ diabetyka/ rehabilitanta. Opiekunowie świadczyli pomoc w codziennym życiu, np. pomoc w utrzymaniu higieny osobistej, karmieniu, podawaniu leków, w utrzymaniu mieszkania w czystości, w kontaktach z lekarzem itp.

Gmina Mielnik

Książka na telefon. Gminna Biblioteka Publiczna realizuje usługę polegającą na dostarczaniu książek do domów osób starszych, schorowanych, niepełnosprawnych.

Gmina Jedwabne

Projekt „Usługi indywidualnego transportu door to door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”. Głównym celem projektu było ułatwienie integracji społeczno-zawodowej osób z potrzebami wsparcia w zakresie mobilności poprzez zapewnienie przez OPS w Jedwabnem usługi indywidualnego transportu door to door. Osoby starsze korzystały z transportu bezpłatnie, dojeżdżały na wizyty lekarskie do lekarzy specjalistów oraz były dowożone na rehabilitację.

Gmina Filipów

Gminna Biblioteka Publiczna w Filipowie podpisała umowę użyczenia odtwarzacza cyfrowej książki mówionej ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „LARIX”, co pozwala osobom starszym z dysfunkcją wzroku korzystać z czytelnika.

1.11 Województwo pomorskie

Tabela 11 Karta województwa pomorskiego za 2023 r.¹³

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	123	
	Liczba powiatów	16 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	19 547 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	2358726	2358307	2359573
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	563039	567746	574948
60–64 lata	147779	141481	136363
65–69	147018	147674	147784
70–74	119185	122853	125747
75–79	59093	66222	74890
80–84	45769	44819	44196
85 lat i więcej	44195	44697	45968
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 72,7	Noworodek płci męskiej – 73,8	Noworodek płci męskiej – 75,2
	Noworodek płci żeńskiej – 80,1	Noworodek płci żeńskiej – 80,9	Noworodek płci żeńskiej – 82,0
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,7	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,8	Mężczyzna w wieku 60 lat – 20,0
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,7	Kobieta w wieku 60 lat – 23,5	Kobieta w wieku 60 lat – 24,4
Współczynnik feminizacji	106	106	106
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	26,8	27,7	28,5
Współczynnik zgonów	11,9	10,8	9,7
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 133	
	w tym w wieku 60-89 lat	86	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 111	
	w tym w wieku 60-89 lat	86	

¹³ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	737
	w tym w wieku 60-89 lat	443
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	60,6
	w tym w wieku 60-89 lat	16,2
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	59,4
	w tym w wieku 60-89 lat	16,2
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	305
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	305
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	279
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	16
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.) ²⁾	Ogółem	42,8
	w tym w wieku 60-64 lata	2,4
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	354,8
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	29,9
	Renty rodzinne	69,6
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	24,1
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	6,5
	Renty rodzinne	1,5

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie pomorskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2291,82 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 59,3% i 29,7%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1776,65 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 26,8% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 21,1%, a na zdrowie - 4,9%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 54,6% gospodarstw domowych.

Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 38,9%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 6,5%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,39. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 75,7 m².

Dokumenty i strategie

- Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030,
- dokument „Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027

Działania na rzecz osób starszych

Pomorska Rada ds. Polityki Senioralnej

Do zadań Pomorskiej Rady ds. Polityki Senioralnej należy:

- współtworzenie głównych kierunków polityki senioralnej w Województwie Pomorskim;
- inicjowanie, opiniowanie propozycji rozwiązań na rzecz środowiska seniorów oraz wymiany i komunikacji międzypokoleniowej Województwa Pomorskiego, w tym programów działań dotyczących osób starszych;
- wspieranie rozwoju, współpraca i aktywizacja środowisk działających na rzecz osób starszych w celu zwiększenia efektywności ich działań;
- tworzenie płaszczyzny wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w obszarze polityki senioralnej;
- promowanie starzenia się w dobrym zdrowiu.

W 2023 r. w województwie pomorskim liczba gminnych rad seniorów wynosiła 44 (35,77% gmin). Podobnie jak w latach ubiegłych, na dzień 31.12.2023 roku największy odsetek rad seniorów posiadają gminy miejskie (82%), natomiast najmniejszy – gminy wiejskie (20%).

Uniwersytety Trzeciego Wieku

Celem działalności UTW jest aktywizacja ludzi starszych, a także „wykorzystanie potencjału osób starszych, wiedzy, umiejętności i doświadczenia życiowego dla rozwoju gospodarczego i społecznego kraju”. Uczelnie są dla nich także miejscem spotkań z podobnymi do nich osobami, które muszą stawiać czoła wielu problemom w tym jednemu, głównemu – problemowi braku akceptacji ze strony młodych. W województwie pomorskim powołano 24 UTW.

Program Promocja aktywnego starzenia się - Trzecia edycja programu „Trzeci wiek w zdrowiu”

Program ma na celu zwiększenie wiedzy na temat behawioralnych czynników wpływających na zdrowie człowieka oraz procesu starzenia się organizmu i sposobów opóźniania jego przebiegu, zwiększenie poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych oraz zwiększenie motywacji do prowadzenia zdrowego stylu życia, utrwalanie zachowań służących zdrowiu oraz eliminowanie behawioralnych czynników ryzyka rozwoju chorób, a także zwiększenie poczucia bezpieczeństwa poprzez przyswojenie procedur i schematów postępowania w sytuacjach nagłego zagrożenia zdrowia. W 2023 r. z programu skorzystało 199 osób.

Gdański Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2016-2023

Gdański Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2016-2023 (GPOZP) ma na celu tworzenie lokalnego systemu zapewniającego optymalne warunki i szanse rozwoju psychicznego mieszkańców Gdańska oraz poprawę jakości życia osób w trudnościach i kryzysach psychicznych oraz z zaburzeniami psychicznymi, ich rodzin, opiekunów i otoczenia społecznego w Gdańsku. W ramach programu realizowane były 2 projekty:

1. **Kung Fu Senior** - zajęcia aktywizujące i wspierające zdrowie psychiczne dla osób 55+. Efektem zajęć było wzmocnienie więzi społecznych, poprawa jakości komunikacji ze sobą i innymi, lepsze rozumienie odczuwanych stanów emocjonalnych i radzenie sobie z nimi, szczególnie w sytuacjach stresowych. W ramach projektu odbyło się 24 seminariów dla seniora (udział wzięło 352 beneficjentów), 45 spotkań wstępnych celem klasyfikacji do grupy warsztatowej, a także 192 spotkania grupy warsztatowej z elementami psychoedukacji i grupy wsparcia i choreoterapeutycznej (udział wzięło 76 osób – choreoterapia – 37 osób, warsztaty – 39 osób). Ogólnie w 2023 r. z projektu skorzystało 397 beneficjentów.
2. **Sklej się Senior!** - działania motywacyjne oraz wspierające zdrowie psychiczne dla osób 60+. W ramach projektu przeprowadzono 40 warsztatów motywacyjnych z elementami psychodramy (udział wzięło 60 osób), 44 warsztaty z ceramiki użytkowej - działanie interwencyjne (udział wzięło 60 osób), a także 60 konsultacji interwencyjnych z psychoterapeutą/psychologiem (dla 16 osób. W projekcie wzięło udział 60 osób.

Program Zapobiegania Niepełnosprawności Osób w Podeszłym Wieku

Program realizowany jest poprzez 10 dniowe turnusy rehabilitacyjne w systemie dziennym. Program miał na celu opóźnienie skutków starzenia się, szczególnie w zakresie przywracania zdolności do samoobsługi. Każdy pacjent, poddawany był codziennemu badaniu lekarskiemu. W zależności od stanu zdrowia pacjent otrzymywał dziennie minimum dwa zabiegi fizjoterapeutyczne dziennie oraz uczestniczył w zajęciach grupowych ogólnousprawniających na tężni. W trakcie pobytu pacjent otrzymywał jeden trzydaniowy posiłek. Organizowane były spotkania z lekarzami różnych specjalności, gdzie uczestnicy mogli otrzymać odpowiedzi na nurtujące pytania dotyczące ich stanu zdrowia. W 2023 r. programem zostało objętych tylko 238 mieszkańców Sopotu, którzy ukończyli 70 rok życia.

Projekt „Inkubator Sąsiedzkiej Energii na Dolnym Mieście”

Gdański Samorządowy Model Systemu Teleopieki Domowej to innowacyjna i specjalistyczna metoda mająca na celu podnoszenie jakości życia osób starszych oraz zwiększenie bezpieczeństwa i komfortu osób niesamodzielnych z wykorzystaniem usługi elektronicznego całodobowego monitoringu w miejscu przebywania, zwana Teleopieką Domową. Teleopieka Domowa w 2023 r. dostarczyła beneficjentom programu system alarmowo-przywoławczy oraz usługi asystenta mieszkańca, inaczej zwanego Teleopiekunem. Każdy uczestnik był wyposażony w tzw. opaskę życia. Na tarczy opaski znajdują się 3 przyciski: do przywołania pomocy medycznej (system alarmowo-przywoławczy), do połączenia z asystentem mieszkańca (usługi asystenta mieszkańca) oraz do odbierania połączeń i pozostałej obsługi urządzenia. Bezpośrednią opieką całodobowego systemu alarmowo-przywoławczego oraz opieką teleopiekuna zostało 367 uczestników. W realizację projektu zaangażowanych było 15 organizacji pozarządowych.

Program Promocji Zdrowia i Przeciwdziałania Chorobom Cywilizacyjnym

Gdański Program Promocji Zdrowia i Przeciwdziałania Chorobom Cywilizacyjnym na lata 2021-2025 ma na celu wydłużenie życia w zdrowiu oraz ograniczenie skali zachorowań na choroby cywilizacyjne poprzez zmniejszenie ryzyka występowania schorzeń, poszerzenie wiedzy i umiejętności w zakresie wpływu stylu życia i warunków środowiskowych na zdrowie, w tym promocja zdrowego odżywiania i aktywności fizycznej, rozwój kompetencji zdrowotnych na wszystkich etapach życia i we wszystkich odgrywanych rolach (zdrowa matka, zdrowe dziecko, zdrowy człowiek w wieku produkcyjnym, zdrowy senior), a także podniesienie efektywności i skuteczności programu przeciwdziałania chorobom cywilizacyjnym. Akcją objęto 599 osób w wieku 65+, zamieszkujących w Gdańsku.

Na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Sztumie: <https://powiatsztumski.pl> w roku 2023 ukazywały się informacje skierowane do seniorów. Wśród tematów wymienić można: zaproszenie do udziału w Konferencji „Pokolenia Razem 2023”, kampanię „Planuję długie życie”, zaproszenie

Pomorskiego Zrzeszenie LZS dla seniorów i przyjaciół seniorów na wydarzenia rekreacyjne w regionie, tematy prozdrowotne, przydatne także dla osób starszych.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Miasto Słupsk

„Fachman dla seniora” - zadanie realizowane cyklicznie od ponad 6 lat przez organizacje pozarządowe, w ramach którego wykonywane są bezpłatnie, drobne naprawy konserwatorsko-techniczne w domach seniorów.

Prowadzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Słupsku. Seniorzy mają możliwość nieodpłatnego korzystania z łóżek specjalistycznych, wózków inwalidzkich, chodzików, balkoników, kul łokciowych oraz pachowych, nakładek na wannę i toaletę, krzeseł kąpielowych, materacy przeciwoleżynowych, koncentratorów tlenu.

Miasto Rumia

„Rumska Karta Seniora” – celem tego programu jest podniesienie jakości życia rumskich seniorów i zachęcenie ich do podejmowania aktywności w życiu społecznym. Rumia oferuje seniorom, oprócz zniżek jakie uwzględnia karta, zniżki na odbywające się na terenie miasta koncerty, gimnastykę dla seniorów oraz zajęcia na basenie.

„Pudełko Życia” – program dedykowany seniorom powyżej 65 roku życia i osobom niepełnosprawnym. Zestaw, który jest bezpłatnie przekazywany zainteresowanemu, składa się z plastikowego pudełka oznaczonego specjalnym nadrukiem, karty informacyjnej, dwóch naklejek do umieszczenia na lodówce i wewnętrznej stronie drzwi wejściowych do mieszkania. Oznaczenie pozwala służbom zlokalizować pudełko. Najważniejsze, by wypełnioną kartę informacyjną włożyć do pudełka, a pudełko do lodówki. Przejrzysty system przechowania informacji pozwala na szybsze i łatwiejsze udzielenie pomocy.

Miasto Gmina Czersk

Centrum Usług Społecznych realizuje wiele usług przeznaczonych dla osób starszych, w tym choćby door-to-door – przewóz osób mających ograniczony dostęp bądź będących wykluczonymi komunikacyjnie, celem np. wizyt lekarskich. Auto jest w pełni przystosowane do przewozu osób z niepełnosprawnością (poruszających się na wózku inwalidzkim). Dzięki współpracy z powiatem CUS gwarantuje także porady prawne czy obywatelskie (w tym dla osób starszych); zapewnia stałe dyżury psychologów.

Gmina Pelplin

W Gminie Pelplin w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na wiek powstało zadanie „Seniorze ciesz się życiem, dziel radością” gdzie odbywają się spotkania integracyjne z dziećmi i młodzieżą, wspólne wyjazdy oraz Dzień Seniora organizowany przez Gminę.

Oferta rekreacyjno-sportowa dla seniorów realizowana przez Gdański Ośrodek Sportu – jednostkę miejską oferującą liczne zajęcia sportowo-rekreacyjne. Dla seniorów dedykowane były zajęcia w ramach programu „Aktywuj się!”: gimnastyka dla seniora, Zumba gold, Nordic walking, Joga, Zumba.

W wielu gminach i powiatach seniorzy mają możliwość ze skorzystania z form wsparcia z zakresu prawa, edukacji i sportu: porady prawne dla seniorów, możliwość uczestniczenia w zajęciach na UTW, nauka języków obcych, zajęcia wspierające aktywność sportową, zajęcia ruchowe z rehabilitacji ogólnej, warsztaty komputerowe i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, wycieczki.

Miasto Gdańsk

Oferta rekreacyjno-sportowa dla seniorów realizowana przez Gdański Ośrodek Sportu – jednostkę miejską oferującą liczne zajęcia sportowo-rekreacyjne. Dla seniorów dedykowane były zajęcia w ramach programu „Aktywuj się!”: gimnastyka dla seniora, Zumba gold, Nordic walking, Joga, Zumba.

W wielu gminach i powiatach seniorzy mają możliwość ze skorzystania z form wsparcia z zakresu prawa, edukacji i sportu: porady prawne dla seniorów, możliwość uczestniczenia w zajęciach na UTW, nauka języków obcych, zajęcia wspierające aktywność sportową, zajęcia ruchowe z rehabilitacji ogólnej, warsztaty komputerowe i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, wycieczki.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Miasto Bytów

Biblioteka Miejska w Bytowie - realizowała m.in. różnorodne projekty senioralne: Bytowski Uniwersytet Trzeciego Wieku; „Akademia Umiejętności Cyfrowych – przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu” – warsztaty kompetencji cyfrowych dla osób 50+; „Warsztaty kompetencji cyfrowych dla seniorów” – Programowanie i kodowanie – zajęcia z programowania i kodowania z wykorzystaniem robotów edukacyjnych.

Gmina Żukowo

Seniorzy mają do dyspozycji **dyżurny numer telefonu**, pomoc przy umawianiu wizyt lekarskich, realizacji recept, załatwianiu formalności urzędowych itp.

Systemy teleopieki – zarówno w ramach programu rządowego „Korpus Wsparcia Seniorów”, jak i własne systemy opracowane i wdrażane w gminach.

1.12 Województwo śląskie

Tabela 12 Karta województwa śląskiego za 2023 r.¹⁴

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	167	
	Liczba powiatów	17 powiatów i 19 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	12 334 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	4375947	4346702	4320130
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	1193527	1200107	1209642
60–64 lata	315339	302301	288810
65–69	302639	304167	305666
70–74	239155	248180	256088
75–79	137319	145790	156954
80–84	111345	109802	108572
85 lat i więcej	87730	89867	93552
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 71,3	Noworodek płci męskiej – 72,8	Noworodek płci męskiej – 74,3
	Noworodek płci żeńskiej – 78,9	Noworodek płci żeńskiej – 80,2	Noworodek płci żeńskiej – 81,1
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 16,9	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,3	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,2
	Kobieta w wieku 60 lat – 21,9	Kobieta w wieku 60 lat – 23,0	Kobieta w wieku 60 lat – 23,7
Współczynnik feminizacji	108	108	108
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	30,8	31,9	33,1
Współczynnik zgonów	15,1	13	11,9
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	2 008	
	w tym w wieku 60-89 lat	142	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 958	
	w tym w wieku 60-89 lat	141	

¹⁴ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 536
	w tym w wieku 60-89 lat	1 001
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	56,7
	w tym w wieku 60-89 lat	12,4
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	55,2
	w tym w wieku 60-89 lat	12,3
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	714
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	714
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	635
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	38
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.) ²⁾	Ogółem	62,4
	w tym w wieku 60-64 lata	4,1
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	845,4
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	81,2
	Renty rodzinne	211,7
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	21,9
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	4,4
	Renty rodzinne	1

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie śląskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający

na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2892,04 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 56,2% i 31,9%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1702,49 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 28,1% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 20,8%, a na zdrowie - 5,1%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 53,1% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 41,8%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 5,1%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,36. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 86,0 m².

Dokumenty i strategie

- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030
- Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2018-2023

Działania na rzecz osób starszych

Projekt „Śląskie dla Seniora – Śląska Karta Seniora”

Jest to oferta specjalnych usług, ulg oraz szczególnych uprawnień pozwalających na udostępnienie zasobów instytucji kultury, rekreacji i edukacji na terenie Województwa Śląskiego w celu dodatkowego wsparcia osób, które ukończyły 60 roku życia. Usługi realizowane w ramach Śląskiej Karty Seniora są oferowane przez partnerów projektu m. in. podmioty powiązane strukturalnie i kapitałowo z Województwem Śląskim, partnerów z sektora prywatnego i jednostek samorządu terytorialnego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. liczba partnerów wynosiła 144. Z danych zgromadzonych przez ROPS wynika, że w 2023 roku z projektu skorzystało łącznie 86 434 seniorów. Największym zainteresowaniem seniorów cieszyła się oferta Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu, Instytucji Filmowej SILESIA FILM w Katowicach, Muzeum Śląskiego w Katowicach, Zamku Cieszyń, Teatru Rozrywki w Chorzowie, Filharmonii Śląskiej im. Henryka Mikołaja Góreckiego w Katowicach, Śląskiego Ogrodu Zoologicznego w Chorzowie oraz Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej. Dokumentem legitymacyjnym umożliwiającym skorzystanie z uprawnień oferowanych w projekcie jest dowód osobisty.

Program tzw. „małych grantów” dla organizacji senioralnych i działających na rzecz seniorów

Program jest realizowany nieprzerwalnie od 2019 r. w celu dofinansowania w trybie art. 19a¹⁵ działań mających na celu wsparcie środowisk seniorskich z terenu województwa śląskiego. W 2023 r. dofinansowano 38 podmiotów realizujących zadania z zakresu aktywizacji i integracji seniorów oraz wzmocnienia potencjału środowisk seniorskich z terenu województwa śląskiego na łączną kwotę 327 419,97 zł.

Śląska Rada Seniorów II kadencji

Rada jest organem opiniotwórczym i doradczym składający się z 19 członków, przedstawicieli środowisk senioralnych, działających społecznie przy Marszałku Województwa Śląskiego w celu wzmocnienia i rozwoju regionalnej polityki senioralnej. Jej działania zmierzają do integrowania środowisk osób starszych, tworzenia płaszczyzny wymiany dobrych praktyk, informowania i wspierania środowisk seniorów oraz budowania przestrzeni społecznej przyjaznej najstarszym mieszkańcom. W 2023 r. odbyły się cztery posiedzenia Rady.

Inicjatywa „Koperta Życia”

Działanie stałe, którego celem jest ułatwienie ratownikom medycznym, pracownikom pomocy społecznej i innym służbom interwencyjnym dostępu do ważnych informacji medycznych mogących uratować życie osoby w podeszłym wieku. Na stronie internetowej seniorzy.slaskie.pl udostępniono wzór karty do uzupełnienia oraz naklejki, a ponadto ulotkę informacyjną i prezentację do wykorzystania

¹⁵ ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

przez osoby/podmioty zainteresowane przedsięwzięciem. Ponadto pakiety Koperty Życia były dystrybuowane wśród seniorów podczas wydarzeń organizowanych przez Samorząd Województwa Śląskiego.

Wojewódzkie Targi i Konferencja Senioralna SILVER SILESIA

Wydarzenie organizowane było przez Województwo Śląskie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej oraz Miasto Tychy. Targi Senioralne są inicjatywą Samorządu Województwa Śląskiego, której celem jest promocja form przedsiębiorczości w srebrnej gospodarce, które kierują się zasadami etyki i uczciwości wobec seniorów, jako istotnej grupy Konsumentów. Podczas Targów zaprezentowano produkty i usługi skierowane do Seniorów, zorganizowano tzw. Miasteczko Zdrowia, gdzie możliwe było skorzystanie z oferty bezpłatnych badań lekarskich i laboratoryjnych przez uczestników Targów. Ponadto odbyła się konferencja, która była okazją do spotkania środowisk naukowych, polityków oraz profesjonalistów realizujących w praktyce politykę senioralną w środowiskach lokalnych, a także zorganizowana została strefa kulturalna z występami i pokazami twórczości artystycznej seniorów.

Seminarium senioralne pn. „Miasta przyjazne starzeniu” oraz konferencja „Poczuj, żeby rozumieć”

W dniu 8 września 2023 r. w Sali Sejmu Śląskiego Urzędu Marszałkowskiego w Katowicach odbyło się seminarium senioralne pn. „Miasta przyjazne starzeniu”. W trakcie spotkania omówiono m. in. dostosowanie środowiska miejskiego do potrzeb srebrnego pokolenia. W wydarzeniu wzięło udział ok. 120 seniorów. W dniu 23 października 2023 roku w Muzeum Śląskim w Katowicach odbyła się I Śląska Konferencja „Poczuj, żeby zrozumieć”. Była to okazja do wymiany doświadczeń i refleksji na temat budowania mostów międzypokoleniowych.

Konkurs „Ambasador Srebrnego Pokolenia Województwa Śląskiego”

Zarząd Województwa Śląskiego po raz czwarty zorganizował konkurs mający na celu wyróżnienie osób starszych mogących stanowić godny do naśladowania wzór dla innych seniorów, wyróżniających się wybitną działalnością i postawą w życiu społecznym. Seniorzy zostali wyróżnieni w trzech kategoriach: Ambasador Srebrnego Pokolenia z Sercem na Dłoni, Ambasador Srebrnego Pokolenia – Mistrz dla Młodych oraz Ambasador Pracującego Srebrnego Pokolenia.

Forum Jednostek Organizacyjnych Pomocy Społecznej

Cykliczne wydarzenie realizowane od 2019 r. W Szczyrku zorganizowano spotkanie skierowane do dyrektorów i kierowników ośrodków pomocy społecznej oraz domów pomocy społecznej z terenu województwa śląskiego. Podczas Forum omówione zostały kwestie związane z funkcjonowaniem instytucji w obliczu zmian systemowych, w tym procesu deinstytucjonalizacji, obszarów rozwoju usług społecznych przy współpracy różnych podmiotów działających w środowisku lokalnym. Przedstawione zostały także możliwości wykorzystania środków finansowych z nowej perspektywy funduszy unijnych na zadania realizowane przez instytucje pomocy społecznej. W wydarzeniu łącznie udział wzięło ok. 120 przedstawicieli systemu pomocy społecznej.

Konkurs „Śląski Prometeusz 2023”

W 2023 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zorganizował IV edycję konkursu, którego celem było uhonorowanie wybitnych pracowników systemu pomocy i integracji społecznej, jak również promocja zawodów pomocowych. Rozstrzygnięcie konkursu oraz wręczenie nagród 51 laureatom miało miejsce podczas uroczystej Gali Konkursowej w dniu 15 listopada 2023 r., w która odbyła się w Sali Koncertowej Filharmonii Śląskiej im. Henryka Mikołaja Góreckiego w Katowicach. Po raz pierwszy nagrody wręczone zostały aż w 6 kategoriach, tj.: pracownik socjalny; opiekun\pielęgniarka; terapeuta\specjalista reintegracji; pracownik obsługi; asystent rodziny; innowator (po raz pierwszy). Podczas Gali uhonorowano również samorządy, które na co dzień organizują i realizują zadania z zakresu polityki społecznej, wręczając wyróżnienie „Samorząd z Otwartym Sercem” dla 7 gmin województwa śląskiego.

W 2023 r. wspierano merytorycznie stronę seniorzy.slaskie.pl oraz administrowano stronę seniorzy.rops-katowice.pl Strony zawierają m.in.: najważniejsze aktualności o wydarzeniach w regionie, poradniki dla seniorów, ofertę partnerów Śląskiej Karty Seniora, materiały składające się na pakiet Koperty Życia, informacje o Śląskiej Radzie Seniorów. Ponadto w celu poszerzenia grona odbiorców prowadzono również fanpage projektu Śląskie dla Seniora na Facebook 'u.

Różnorodne działania informacyjno-promocyjne w zakresie wspierania seniorów

Zrealizowano cykl audycji radiowych poświęconych polityce senioralnej oraz opublikowano materiał nt. seniorów w magazynie „Pacjent i zdrowie” oraz wykonano „Informator dla Seniorów”. Ponadto, wspólnie z innymi przedstawicielami samorządu województwa śląskiego promowano akcje i programy wojewódzkie, takie jak: „Śląskie. Zmieniamy powietrze na dobre”, „Śląskie. Dla Seniora” czy „Marszałkowski Budżet Obywatelski.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Powiat będziński

System Powiadamiania SMS - SMS dla Seniora w Czeladzi. Celem działania jest ułatwienie osobom starszym dostępu do informacji o wydarzeniach sportowych, kulturalnych, edukacyjnych itp. odbywających się na terenie Czeladzi, organizowanych bądź wspieranych przez Miasto Czeladź i adresowanych do seniorów. Liczba wysłanych wiadomości sms: 44 293.

Miasto Bielsko-Biała

Urząd Miejski przeprowadził 2 otwarte konkursy dla NGO na rzecz os. starszych. 11 organizacji otrzymało wsparcie w łącznej kwocie 115000 zł; 1 NGO otrzymał mały grant na aktywizację seniorów (2000 zł). Łącznie skorzystało ok. 1200 seniorów.

Urząd Miejski kontynuował realizację Programu Miejsce przyjazne dla seniorów (dla mieszkańców powyżej 65 r.ż.). Uzyskana w ramach programu Karta Seniora, upoważnia do korzystania z systemu ulg, zwolnień i preferencji oferowanych przez Miasto oraz 41 Partnerów Programu. Od początku realizacji programu złożono 11679 wniosków (w tym 2578 w 2023). Wydano 11512 kart (w tym 2543 w 2023). Rozpoczęcie działalności Centrum Seniora - - skorzystało 150 osób.

Realizacja przez MOPS (od 2009) Programu Giełda Wolontariatu w MOPS w Bielsku-Białej. Szerzenie idei wolontariatu w środowisku lokalnym poprzez pomoc na rzecz os. potrzebujących. Z pomocy 61 wolontariuszy skorzystało 38 osób starszych.

Współpraca OWOS w MOPS z Fundacją Edukacji Pozaformalnej w Bielsku-Białej. Uczestnictwo 17 Podopiecznych OWOS w projekcie Europejska Akademia Seniora rozwój kompetencji cyfrowych, technologicznych i zdrowotnych poprzez wymianę doświadczeń i mobilność Erasmus+ (zorganizowano warsztaty edukacyjne i 3 dniowy wyjazd do Ostrawy/Czechy).

Powiat cieszyński

Projekt "Eliksir Młodości" w ramach Programu "Aktywni+" na lata 2021-2025. Edycja 2023. Projekt objął 60 seniorów. Oferta dla seniorów w ramach projektu była mocno urozmaicona i obejmowała: warsztaty artystyczne, fotograficzne, komputerowe, z social mediów, etnograficzne, florystyczne, wykłady fizjoterapeuty i dietetyka. Porozumienie partnerskie Gminy Strumień ze Stowarzyszeniem "Zostań Aniołem" działającym przy DPS w Strumieniu. Miejsce realizacji Gmina Strumień.

Miasto Dąbrowa Górnicza

Dąbrowski Bus dla Seniora. Seniorzy, którzy ukończyli 60. rok życia (także poruszający się na wózkach inwalidzkich), w dni robocze od 7 do 20 mogą skorzystać z przewozu do placówek służby zdrowia oraz urzędu. Przewóz należy zamawiać od 8 do 12 przynajmniej z jednodniowym wyprzedzeniem. Posiadacze Karty Seniora za dojazd we wskazane miejsce na terenie miasta zapłacą 5 zł a bez karty 7 zł. Poza

granicami Dąbrowy Górniczej to dodatkowo 1 zł za każdy kilometr. W 2023 r. z oferty skorzystało 1371 osób.

Projekt edukacji kulturalnej seniorów pod nazwą *Pałac Kultury Seniora* adresowany jest do osób w wieku 60+. W ramach tego projektu seniorzy mogą uczestniczyć w: zajęciach ruchowych, lokalnych wycieczkach, zajęciach wokalnych, sekcji malarstwa i rysunku, KinoSzkola Seniora. Od nowego sezonu oferta została natomiast wzbogacona o: spotkania autorskie z osobami związanymi z kulturą, prezentacje zasobów kultury w internecie, spotkania z Młodzieżową Radą Miejską, warsztaty teatralne, fotograficzne i kabaretowe, wycieczki, wyjścia w ramach wykładów studyjnych (muzeum, teatr), koncerty "Tajniki i muzyki", wydarzenia okolicznościowe. We wszystkich wydarzeniach zrealizowanych przez PSK w 2023 roku wzięło udział 296 uczestników.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Miasto Bielsko-Biała

Usługa teleopieki objęto 400 mieszkańców miasta Bielska - Białej, którzy ukończyli 65 lat¹⁶.

Powiat wodzisławski

W ramach projektu „W cieniu Szarloty - jak wydobyć potencjał miasta Rydułtowy”, który finansowany jest ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021 Kompleksowa usługa świadczenia teleopieki wraz z zapewnieniem niezbędnego sprzętu i oprogramowania do tego celu dla 50 seniorów

"Genialny senior w bibliotece"¹⁷ dofinansowany z Fundacja BGK z projektu Generacja 6.0 adresowany dla 50 seniorów zrealizowano łącznie 60 h w zakresie podnoszenia kompetencji cyfrowych oraz spotkanie z policjantem na temat bezpieczeństwa w sieci osób starszych

Miasto Żory

Mobilny urzędnik to usługa skierowana dla osób, które z uwagi na stan zdrowia (lub niepełnosprawność) czy podeszły wiek nie mają możliwości osobistego dotarcia do urzędu i załatwienia sprawy. Te osoby mogą liczyć na pomoc urzędnika, który dotrze do ich miejsca zamieszkania na terenie Żor.

Miasto Rybnik

Rybnicki Telefon Seniora - Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku uruchomił infolinię udzielającą informacji o wsparciu senioralnym. W 2023 r. przeprowadzono około 600 rozmów telefonicznych, podczas których udzielano informacji zarówno seniorom jak i członkom ich rodzin. Telefon prowadzony jest przez seniorów wolontariuszy. Celem jest wzmocnienie aktywności społecznej osób starszych, utrzymywanie ich w dobrej kondycji psychicznej, włączenie do życia społecznego oraz udzielanie pomocy przez seniorów innym osobom starszym i ich rodzinom.

Powiat będziński

Organizacja zajęć z zakresu edukacji prawnej przez nauczyciela akademickiego z Fundacji Pro Bono w ramach prowadzenia Punktu Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego.

Miasto Chorzów

Budowanie pozytywnych relacji międzypokoleniowych poprzez angażowanie osób starszych w życie społeczności w ramach organizowanych warsztatów z uwzględnieniem wszystkich grup wiekowych. Warsztaty prowadzi Stowarzyszenie Twórców Sztuki i Rękodzieła Artystycznego Wspomagające Misję "Nazaret" w Centrum Inicjatyw Społecznych w Chorzowie. Liczba uczestników: 12.

¹⁶ <https://mops.bielsko.pl/strona/program-korpus-wsparcia-seniora-na-rok-2023>

¹⁷ <https://biblioteka.rydultowy.pl/>

Czerwionka-Leszczyny Zespół ds. Organizowania Społeczności Lokalnej zajmuje się społecznością seniorów, m. in. poprzez organizowanie grupy seniorów, tworzenie wspólnoty lokalnej seniorów z dzielnicy Leszczyn, realizowanie projektów socjalnych mających na celu wzmocnienie i odbudowę więzi rodzinnych oraz rozwijanie różnych zainteresowań i stymulowanie twórczych działań osób starszych. Grupa liczy ok. 32 osoby. W 2023 r. zrealizowano 14 projektów socjalnych.

Miasto Dąbrowa Górnicza

Dąbrowski Dzień Seniora ustalony Uchwałą Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej na dzień 15 czerwca. Obchodzony jest w mieście od 2016 r. Celem obchodów Dnia Seniora jest integracja środowiska osób starszych. Dąbrowski Dzień Seniora to święto zainicjowane przez Radę Seniorów Miasta Dąbrowa Górnicza.

Powiat zawierciański

*Książka na telefon*¹⁸ - usługa prowadzona przez Bibliotekę Publiczną w Łazach. Działanie skierowane do osób starszych, chorych, niepełnosprawnych ruchowo, mających problem z dotarciem do biblioteki, a chcących skorzystać z jej zasobów. Usługa polega na telefonicznym zamówieniu wybranej pozycji czytelniczej i dostarczeniu jej do miejsca zamieszkania czytelnika przez pracownika biblioteki. W 2023r. skorzystało z tej oferty 48 osób.

Miasto Katowice

Program prowadzony przez Terenowy Punkt Pomocy Społecznej nr 8 "Radość Życia - Wszystko Mogę" przeznaczony był dla osób powyżej 50 roku życia. Celem głównym programu jest poprawa i wzmacnianie sprawności funkcjonowania i jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych. Zapewnienie potrzeb towarzyskich i kulturalnych poprzez ich aktywizację w tworzeniu sposobów spędzania czasu wolnego. Miejsce realizacji - Miejski Dom Kultury "Południe" w Katowicach przy ul. Boya-Żeleńskiego 83 (liczba uczestników - 50) oraz Terenowy Punkt Pomocy Społecznej nr 9 w Miejskim Domu Kultury przy ul. Koodzieja 42 (liczba uczestników - 25).

Powiat bielski

Gminny Program Wspierania Aktywności i Zapobiegania Wykluczeniu Społecznemu Seniorów - edycja III 2023r. realizowany w partnerstwie ze Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym RAZEM. Program jest realizowany od 2021r. Liczba osób objętych programem w roku 2023 to 32 osoby. Zajęcia warsztatowe: kulinarne, stolarskie, ruchowe, rehabilitacyjne, turystyczno-rekreacyjne..

Miasto Bielsko-Biała

Miejski Program na rzecz Osób Starszych do 2030 r.

Jedno z zadań to organizacja Dni Seniora (25.09. do 04.10.23) uczestniczyło ok. 750 os.

Miasto Chorzów

„Program Chorzów 60+”¹⁹ program rabatów i zniżek dla osób w wieku od 60 roku życia. W 2023 r. wydano 318 kart. Porozumienia zawarto z 30 partnerami programu (przedsiębiorcy i podmioty publiczne).

Powiat będziński

Program Czeladzki Senior 60+; w ramach którego czeladzcy seniorzy mogą ubiegać się o wydanie karty uprawniającej do zniżek/rabatów u Partnerów programu: jednostki organizacyjne Miasta Czeladź, a także do towarów i usług oferowanych przez inne instytucje, organizacje pozarządowe oraz podmioty

¹⁸ <https://www.biblioteka-lazy.pl/ksiazka-na-telefon/>

¹⁹ <https://cimchorzow.pl/chorzow-60plus/>.

gospodarcze zainteresowane udziałem w Programie. Liczba wydanych kart: 2169 Liczba aktywnych Partnerów: 19.

System Powiadamiania SMS / dla Seniora w Czeladzi Adresaci: czeladzcy seniorzy; Cel: ułatwienie osobom starszym dostępu do informacji o wydarzeniach sportowych, kulturalnych, edukacyjnych itp. odbywających się na terenie Czeladzi, organizowanych bądź wspieranych przez Miasto Czeladź i adresowanych do Seniorów. Liczba wysłanych wiadomości sms: 44 293.

Miasto Katowice

Program wolontaryjny "Słonecznik". Adresatami programu były m.in. osoby starsze, które z powodu swojego wieku i swych ograniczeń wymagają wsparcia ze strony Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Katowicach. Główny cel pomocy w ramach programu to utrzymanie więzi społecznych i bezpieczeństwa w środowisku zamieszkania w odniesieniu do osób starszych, poszerzenie kontaktów społecznych i aktywizacja osób starszych oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa. Usługi wolontariuszy realizowane były w miejscu zamieszkania osoby starszej, wymagającej pomocy i wsparcia. Do zadań wolontariuszy należało m.in.: spędzanie czasu wolnego z osobą starszą (spacery, rozmowy), pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, medycznych, pomoc w robieniu zakupów. W 2023 r. objętych pomocą wolontariusza zostało 30 osób starszych.

Powiat żywiecki

W ramach środków pozyskanych z Programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych Aktywni + na lata 2021-2025 - edycja 2023 Gmina Łękawica wspólnie z LKS Orzeł Łękawica realizowała projekt pn. *Aktywni Seniorzy 2.* W ramach zadania zrealizowane zostały warsztaty na temat zdrowego stylu życia, automasażu, historyczno-kulturalne, spotkania integracyjne. Seniorzy brali udział w wyjazdach na basen na Termy Choczołowskie, zwiedzali Cieszyn, Pustynię Błędowską, Ogrodzieniec, Kopalnię Soli w Bochni, Karpacz i Wrocław. Wartość zadania opiewała na kwotę 89 375 zł.. Z oferty projektu skorzystało ponad 100 seniorów z naszej Gminy. Zrealizowano ponad 80 godzin zajęć.

1.13 Województwo świętokrzyskie

Tabela 13 Karta województwa świętokrzyskiego za 2023 r.²⁰

tabela 15 Karta województwa świętokrzyskiego za 2023 r.

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	102	
	Liczba powiatów	13 powiatów i 1 miasto na prawach powiatu	
	Powierzchnia	11 709 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	1187693	1178164	1168499
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	338493	340123	342461
60–64 lata	87531	83489	79549
65–69	86077	86572	86475
70–74	68811	70775	72801
75–79	37515	42436	47009
80–84	29237	27596	26917
85 lat i więcej	29322	29255	29710
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 71,6	Noworodek płci męskiej – 72,9	Noworodek płci męskiej – 73,9
	Noworodek płci żeńskiej – 80,0	Noworodek płci żeńskiej – 81,5	Noworodek płci żeńskiej – 82,4
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,2	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,5	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,3
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,6	Kobieta w wieku 60 lat – 24,0	Kobieta w wieku 60 lat – 24,7
Współczynnik feminizacji	105	106	106
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	32,7	33,9	35,2
Współczynnik zgonów	15,4	13,4	12,3
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	524	
	w tym w wieku 60-89 lat	46	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	504	
	w tym w wieku 60-89 lat	46	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	423	
	w tym w wieku 60-89 lat	271	

²⁰ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. Wartości poniżej 10 tys. zostały zastąpione znakiem kropki („.”), co oznacza, że konkretna wartość nie może być pokazana ze względu na losowy błąd próby. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	55,3
	w tym w wieku 60-89 lat	14,5
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	53,2
	w tym w wieku 60-89 lat	14,5
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	187
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	187
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	171
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	.
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	33,7
	w tym w wieku 60-64 lata	2,1
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	201,4
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	15,5
	Renty rodzinne	39,6
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	42,1
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	8,4
	Renty rodzinne	2,3

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie świętokrzyskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2418,76 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 52,4% i 34,2%.

W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1457,42 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 29,2% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 19,0%, a na zdrowie - 6,0%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 49,6% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 46,1%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 4,3%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,54. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 102,9 m².

Dokumenty i strategie

- Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2025
- Program Współpracy Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z Organizacjami Pozarządowymi na 2023 r.

Działania na rzecz osób starszych

Wojewoda Świętokrzyski

Senioralia – coroczna impreza plenerowa realizowana nieprzerwanie od 2017 r. w ramach promocji Programu Wieloletniego Senior+, integrująca seniorów będących uczestnikami Dziennych Domów i Klubów Senior+. W ramach imprezy uczestnicy mają możliwość uzyskania informacji w obszarze zdrowia, bezpieczeństwa, dostępności świadczeń, uprawnień emerytalno-rentowych, praw konsumenckich (stoiska informacyjne instytucji będących partnerami wydarzenia), jak również zapoznania się z twórczością artystyczną placówek Senior+. Zrzeszeni w Klubach i Domach Senior+ seniorzy prezentują swój dorobek artystyczny na scenie oraz w ramach organizowanych stoisk rękodzieła. Wydarzenie to przyciąga co roku tysiące osób.

Marszałek Województwa Świętokrzyskiego

„Świętokrzyskie Forum Seniora Online” - wydarzenie miało charakter regionalny, zaś jego celem była aktywizacja społeczna seniorów, zwiększenie udziału osób starszych w życiu publicznym oraz udzielenie odpowiedzi na podstawowe problemy i pytania nurtujące tę grupę społeczną. Podczas forum poruszane były najważniejsze dla seniorów tematy dotyczące zdrowia, zdrowego trybu życia i profilaktyki, czasu wolnego. Wydarzenie organizowane było w formule on-line dzięki czemu grono odbiorców było zdecydowanie większe niż w przypadku konferencji stacjonarnej.

Lokalne rady seniorów

W 2023 r. w województwie świętokrzyskim funkcjonowały 22 gminne rady seniorów (w 2022 r. – 16 GRS), 3 powiatowe (powiaty: starachowicki, skarżyski, kielecki) oraz Świętokrzyska Rada Seniorów przy Marszałku Województwa Świętokrzyskiego.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Miasto i Gmina Daleszyce

Wsparcie psychologiczne i społeczne osób starszych i niepełnosprawnych, w tym z zaburzeniami psychicznymi oraz doskonalenie systemu pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym, w tym z zaburzeniami psychicznymi, poczucie bezpieczeństwa oraz możliwości samodzielnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania seniorów w wieku 65 lat i powyżej wynikających z rozeznaczonych potrzeb na terenie gminy, przez dostęp do tzw. "opieki na odległość". Wsparciem zostało objętych 345 osób.

Miasto Skarżysko-Kamienna

Skarżyski Program Seniora - aktywizacja Seniorów, poprzez stworzenie oraz rozwijanie systemu ulg, zwolnień, rabatów umożliwiających większy dostęp do ofert przygotowanych przez instytucje kultury, sportu i rekreacji, zakłady opieki zdrowotnej, punktu usługowe, handlowe i gastronomiczne. Z Programu skorzystało 570 osób.

Gmina Ożarów

Projekt: Deinstytucjonalizacja opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w gminie Ożarów. Fundacja Restart do lipca 2023 r. w partnerstwie z gminą Ożarów realizowała projekt

polegający rozwój alternatywnych form opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia- usługi opiekuńcze w formie opieki stacjonarnej dziennej (kluby seniora) oraz usługi społecznej dla mieszkańców gminy (mieszkanie wspomagane treningowe). Realizatorem jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Ożarowie. Liczba osób objętych wsparciem w 2023r. - 74.

Gmina Starachowice

Forum Rad Seniorów. CUS wraz ze Starachowicką Radą Seniorów zorganizował pierwsze w województwie świętokrzyskim Forum Rad Seniorów, w którym wzięło udział 65 przedstawicieli działających na terenie województwa m.in.: Rad Seniorów, UTW, organizacji skupiających osoby starsze i działających na ich rzecz. Wydarzenie odbyło się przy współpracy z Gminą Starachowice, Kielecko-Ostrowieckim Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej oraz Powiatową Spółdzielnią Socjalną "Integracja". Tematem spotkania była rola rad seniorów w umocowaniu prawnym struktur miasta, powiatu oraz kraju. Celem spotkania było stworzenie sieci współpracy Rad Seniorów, UTW i innych organizacji skupiających seniorów i działających na ich rzecz. Zwieńczeniem Forum było podpisanie przez delegatów Listu Intencyjnego.

Badanie ankietowe wśród osób starszych dot. niedogodności, jakie bezpośrednio wpływają na pogorszenie komfortu życia seniorów. Badanie prowadzono we współpracy Starachowickiej Rady Seniorów słuchaczy UTW wśród członków klubów seniora.

Starachowicki Dzień Seniora - rozpoczęto polonezem w wykonaniu kilkudziesięciu seniorów. Podczas wydarzenia rozdawane były Starachowickie Koperty Życia.

Gmina Włoszczowa

Działalność Uniwersytetu Trzeciego Wieku, wdrożenie Gminnej Karty Seniora, powołanie Gminnej Rady Seniorów.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

- organizacja **Wojewódzkiej Inauguracji Roku Akademickiego Uniwersytetów III Wieku.** Uroczystość była wyrazem wdzięczności władz województwa świętokrzyskiego za działalność i wkład UTW w aktywizację, integrację oraz edukację osób starszych. W uroczystości udział wzięli przedstawiciele wszystkich UTW działających w regionie. Uczestnicy wysłuchali wykładu „Więcej nadziei. O stresie i nowych szansach na zdrowie” – prof. dr hab. n. med. Jadwigi Joško-Ochojskiej. W wydarzeniu udział wzięło łącznie 500 osób;
- opracowanie „**Diagnozy dostępności oraz zapotrzebowania na wybrane usługi społeczne i zdrowotne adresowane do osób starszych w województwie świętokrzyskim**” przyjęty przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego 17 stycznia 2024 r. Celem opracowania było zbadanie sytuacji społeczno-ekonomicznej osób starszych, jak również oszacowanie zapotrzebowania na usługi społeczne i zdrowotne;
- organizacja **II Forum Seniora.** W ramach Forum świętokrzyscy seniorzy mogli skorzystać z porad: lekarzy specjalistów, przedstawicieli samorządu i organizacji, którzy przekazywali im cenne informacje i zachęcali do aktywności i zdrowego stylu życia. W 2023 r. zostały zorganizowane dwa wydarzenia: w kwietniu pod hasłem „**Aktywnie przez życie**” oraz listopadzie pod hasłem „**Druga młodość seniora**”. Przyjęta formuła Forum Seniora dostępna w trybie „ON LINE” pozwoliła, dotrzeć do jak największej liczby zainteresowanych odbiorców;
- organizacja wydarzenia pn. „**Sieciowanie organizacji pozarządowych z terenu województwa świętokrzyskiego**”. Jego celem była promocja i prezentacja działalności świętokrzyskich NGO w zakresie społecznym, kulturalnym i edukacyjnym oraz stworzenie im płaszczyzny do współpracy także w zakresie wsparcia seniorów. Przedsięwzięcie zorganizowane zostało we współpracy ROPS z Polskim Związkiem Kół Gospodyń Wiejskich;

- organizacja **II posiedzeń Świętokrzyskiej Rady Seniorów**. Członkowie Rady oraz przedstawiciele organizacji senioralnych dyskutowali na temat aktywności, możliwości pozyskiwania środków finansowych zarówno dla aktywnych seniorów ale też chorych i z niepełnosprawnościami.

Powiat kielecki

Senioriada - organizowano II Przegląd Senioralnej Działalności Kulturalnej Powiatu Kieleckiego ZDROWIE NA LATA SENIORIADA 2023 w Rudkach. Organizatorami spotkania było Starostwo Powiatowe w Kielcach oraz Urząd Miasta i Gminy Nowa Słupia. Podczas Przeglądu Seniorzy na dedykowanych stoiskach mogli zapoznać się z ofertą: Oddziału Wojewódzkiego NFZ; Szpitala Powiatowego w Chmielniku; Powiatowego Centrum Usług Medycznych w Kielcach; Sanatorium Busko-Zdrój. Na dodatkowych stoiskach odbywały się warsztaty z fitoterapii - eko-herbatki dla seniora oraz z apitoterapii- leczenie miodem. Dodatkowo zorganizowano konkurs z nagrodami, w którym seniorzy odpowiadali na pytania z zakresu zdrowego żywienia i zdrowego trybu życia.

Gmina Końskie

Senioralia 2023 - występy artystyczne, namioty profilaktyczne, poradnicze, a także mammobus, gdzie wykonywane były bezpłatne badania, prezentacja regionalnych potraw przygotowanych przez koła gospodyń wiejskich. Współorganizatorami Senioraliów 2023 oprócz Urzędu Miasta i Gminy to: Rady Seniorów i Domu Kultury: Uniwersytet Trzeciego Wieku, Stowarzyszenie Amazonki, Sekcja Emerytów Związku Nauczycielstwa Polskiego, Dom Dziennego Pobytu w Miejsko Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej, Związek Emerytów i Rencistów Kolorowa Jesień. Zaproszenie dedykowane było wszystkim seniorom, mieszkańcom miasta i gminy Końskie oraz gościom przyjezdnym.

Gmina Bodzechów

Program "Rehabilitacja i profilaktyka w grupie wiekowej 65+ dla mieszkańców Gminy Bodzechów" polegający na usługach pełnej rehabilitacji w warunkach ambulatoryjnych. Liczba osób korzystających w 2023r. - 101. Realizatorem działania jest Gabinet Rehabilitacji "Reha-Med".

Gmina Łączna

- Projekt pn. "Nordic Walking - sposobem na aktywność" - zadanie publiczne w ramach działalności pożytku publicznego i wolontariatu;
- Integracja z dziećmi i młodzieżą "Międzypokoleniowe turnieje sportowe" - zadanie publiczne w ramach kultury fizycznej współfinansowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego; "Seniorzy Razem z Kulturą" - zadanie publiczne; Letni piknik "Senioralny".

Gmina Skarżysko – Kamienna

Program Dostępność Plus "Norway Grants" - rozgrywki integracyjne w BULE (BOCCIA) organizowane w ramach działań Programu Rozwój Lokalny ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014 – 2021, skierowane do mieszkańców gminy Skarżysko-Kamienna, w szczególności do osób z niepełnosprawnością oraz seniorów.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Gmina Kielce

Taksówka dla seniora - bezpłatna usługa transportowa przeznaczona dla mieszkańców Kielc, którzy ukończyli 70 rok życia, mają problemy z samodzielnym funkcjonowaniem ze względu na stan zdrowia, prowadzą samodzielne gospodarstwo domowe lub mieszkają z osobami bliskimi, które nie są w stanie zapewnić im wystarczającego wsparcia. Przejazdy na terenie Kielc mogą odbywać się do urzędu, banku lub placówki medycznej. Przewozy odbywają się od poniedziałku do piątku w godzinach 8.00–20.00. Z usługi transportowej można korzystać 1 razy w miesiącu i maksymalnie 8 razy w roku.

Gmina Jędrzejów, Gmina Końskie

Koperta Życia - w 2023 r. w ramach ochrony zdrowia realizowana była rozpoczęta w 2017 r. Kopertę dostarczano do jędrzejowskich seniorów.

Gmina Kielce

- spotkania z przedstawicielami Policji i Straży Miejskiej na temat pierwszej pomocy oraz bezpieczeństwa seniorów pt. "Bezpieczny Senior" - 191 seniorów;
- szkolenie pt. „Chroni Cię prawo przeprowadzone przez stowarzyszenie Fidei Defensor—35 seniorów;
- inicjatywa ZUS cykl spotkań o tematyce "Bezpiecznie, zdrowo, bezgotówkowo"—85 seniorów;
- udział w audycjach "Senioradio" Radio Kielce—30 seniorów;
- spotkanie z pracownikami II Urzędu Skarbowego dotyczące ulg podatkowych i nauka korzystania z różnych aplikacji cyfrowych;
- spotkanie z pracownikiem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych dotyczące legitymacji Emeryta i Rencisty—łącznie 915 seniorów.

Gmina Ćmielów

- pogadanki terapeutyczne pod nazwą "Bezpieczne życie seniora". Przestrzegano przed telefonicznymi wyłudzeniami metodą "Na wnuczka" oraz cyberprzestępczością. Partnerem był Komisarjat Policji w Ćmielowie;
- profilaktyka dotycząca bezpieczeństwa - zatrucie gazem, tlenkiem węgla itp. Partnerem była Komenda Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej oraz OSP w Ćmielowie. Grupa docelowa seniorów 30 osób.

Gmina Starachowice:

Projekt pn. Kierunek Przyszłość-Starachowicki Program Rozwoju Lokalnego zorganizowano warsztaty, które zostały przeprowadzone przez przedstawicieli partnera projektu z miasta Bergen w Norwegii. Część spotkania poświęcona była prezentacji dobrych praktyk w Skandynawii - rozwiązań, które z powodzeniem i pozytywnym skutkiem wprowadzono w życie. Rozmawiano na temat likwidacji barier architektonicznych, wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz działań prowadzonych w ramach polityki senioralnej i pomocy społecznej;

Pilotażowe szkolenie z udzielania **pierwszej pomocy przedmedycznej** wśród grupy starachowickich seniorów (liczba beneficjentów: 48 osób).

Gmina Małogoszcz

Regularne prelekcje prowadzone przez funkcjonariuszy Policji, Ośrodka Zdrowia oraz MGOPS skierowane do osób starszych jak również dzieci i młodzieży o tematyce tolerancji, przeciwdziałania dyskryminacji ze względu, ochrony osób starszych przed przemocą (beneficjenci: 60 seniorów).

1.14 Województwo warmińsko-mazurskie

Tabela 14 Karta województwa warmińsko-mazurskiego za 2023 r.²¹

tabela 14 Karta województwa warmińsko-mazurskiego za 2023 r.

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	116	
	Liczba powiatów	19 powiatów i 2 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	24 174 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	1374699	1366430	1357910
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	349194	353711	359013
60–64 lata	100439	96856	93276
65–69	92749	94534	96027
70–74	70117	73370	75849
75–79	33341	36961	42373
80–84	26633	25989	25005
85 lat i więcej	25915	26001	26483
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 70,8	Noworodek płci męskiej – 72,5	Noworodek płci męskiej – 74,0
	Noworodek płci żeńskiej – 79,4	Noworodek płci żeńskiej – 80,7	Noworodek płci żeńskiej – 81,7
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 16,6	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,2	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,2
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,2	Kobieta w wieku 60 lat – 23,4	Kobieta w wieku 60 lat – 24,3
Współczynnik feminizacji	105	105	105
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	27,2	28,5	29,8
Współczynnik zgonów	13,7	11,8	10,7
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	597	
	w tym w wieku 60-89 lat	45	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	582	
	w tym w wieku 60-89 lat	45	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	484	

²¹ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

	w tym w wieku 60-89 lat	291
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	55,2
	w tym w wieku 60-89 lat	13,4
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	53,8
	w tym w wieku 60-89 lat	13,4
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	211
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	211
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	189
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	13
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	39,3
	w tym w wieku 60-64 lata	2,8
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	216
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	21,3
	Renty rodzinne	39,4
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	27,2
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	6,6
	Renty rodzinne	1,8

Zródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie warmińsko-mazurskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2428,06 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 49,6% i 33,4%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1340,05 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 31,3% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 21,3%, a na zdrowie - 5,9%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 53,7% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 40,8%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 5,5%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,36. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 76,9 m².

Dokumenty i strategię

Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

- Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030
- Program „Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2027
- Program współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy na rok 2023

Działania na rzecz osób starszych

Rzecznik Praw Osób Starszych

Fundamentalne znaczenie dla środowisk seniorskich i ich otoczenia ma m.in. rzecznictwo interesów tej grupy społecznej. W naszym regionie w 2023 r. kontynuowane ono było m.in. poprzez działalność, jedyne dotąd w Polsce, działającego od 2010 roku w naszym województwie, Rzecznika Praw Osób Starszych. Działalność ta prowadzona jest przy wsparciu finansowym Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz funduszy norweskich. Misją pracy Rzecznika jest przeświadczenie, że trzeba robić wszystko, żeby potrzeby i problemy środowiska seniorek i seniorów były słyszalne, a zagrożenia rozpoznane. Rzecznik wykorzystuje każdą okazję do spotkań, by mówić o prawach seniorów, piętnować przypadki dyskryminacji, walczyć ze stereotypami. Drugim zadaniem rzecznika, są interwencje w przypadku łamania praw seniorów. Biuro Rzecznika wraz z ekspertami, Partnerem, przedstawicielami ngo i instytucji wypracowało ważne narzędzie edukacji w postaci *Ścieżki pracy z osobami uwięzłymi w przemoc*, która upowszechniana jest w trakcie prowadzonych szkoleń, warsztatów i spotkań.

Gminne Rady Seniorów

Ponadto, lokalne interesy środowisk osób starszych w naszym regionie reprezentowały 34 gminne rady seniorów.

W ramach Działania 10.7 "Aktywne i zdrowe starzenie się" Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, w 2022 roku wsparciem objęto 277 aktywnych zawodowo mieszkańców województwa, ze szczególnym uwzględnieniem osób powyżej 50 r.ż. Wsparcie realizowane było poprzez objęcie ww. osób programami zdrowotnymi.

Działania Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2023 r. na rzecz osób starszych podejmowane w ramach programu: „Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2027”.

Spółeczna Rada Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Odbyły się cztery posiedzenia Społecznej Rady Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego II kadencji, w tym jedno posiedzenie wyjazdowe w Nidzicy, podczas którego członkowie Rady odwiedzili pierwszy w naszym regionie Oddział Geriatryczny w Szpitalu Powiatowym w Nidzicy. Obecnie rada liczy 31 członków. Głównymi priorytetami Rady są: promowanie tworzenia gminnych rad seniorów, rozwój geriatry w regionie oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych dla osób starszych w środowisku lokalnym.

Warmińsko-Mazurska Karta Seniora. Projekt ten spotkał się z pozytywnym odbiorem mieszkańców województwa w wieku powyżej 60 r.ż. W jego promocję aktywnie włączyły się organizacje seniorskie. Do końca 2023 r. wydanych zostało 14 233 karty. Do projektu przystąpiły 44 firmy i instytucje. Obecnie w ramach projektu zniżek seniorom udziela 35 firm, w zakresie rozpowszechniania kart z samorządem województwa współpracuje 8 samorządów gminnych i 3 powiaty.

Seminarium dotyczące zjawiska samobójstw w środowisku osób starszych

W wydarzeniu udział wzięło około 70 osób, w tym: przedstawiciele władz samorządowych i gminnych, kierownictwo ośrodków pomocy społecznej, centrów usług społecznych, powiatowych centrów pomocy rodzinie, domów pomocy społecznej oraz przedstawiciele środowisk seniorskich. Na seminarium przedstawiono statystyki policyjne w ww. zakresie oraz przybliżono zachowania samobójcze wśród osób starszych. Ponadto zaprezentowano film pt. „W tym wieku można być szczęśliwym”, po którym odbyła się dyskusja z bohaterkami filmu.

Spotkanie z cyklu Emeryci mundurowi – emerytom cywilnym pn. „Świadomy senior – bezpieczny senior”

W czerwcu 2023 r. w sali sesyjnej Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego odbyło się spotkanie z cyklu Emeryci mundurowi – emerytom cywilnym pn. „Świadomy senior – bezpieczny senior”, zainicjowane przez Zakład Emerytalno-Rentowy MSWiA i zorganizowane we współpracy z Samorządem Województwa oraz Społeczną Radą Seniorów Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Spotkanie dotyczyło bezpieczeństwa Seniorów i było dedykowane mieszkańcom regionu, w szczególności osobom starszym. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA oraz emerytowani funkcjonariusze służb mundurowych z Warszawy, którzy przybliżyli zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa Seniorów.

Raport z monitoringu wdrażania w latach 2021-2022 programu „Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2027”. Raport opracowano na podstawie informacji otrzymanych z urzędów i instytucji różnych polityk sektorowych w regionie. Ponadto został powołany Zespół ds. monitorowania ww. programu.

Obchody Międzynarodowego Dnia Osób Starszych

Tematem przewodnim konferencji były działania międzypokoleniowe. Gośćmi konferencji byli przedstawiciele Młodzieżowego Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego, którzy opowiedzieli o sobie oraz o swoich działaniach międzypokoleniowych podejmowanych wspólnie z seniorami z regionu. W drugiej części konferencji rozstrzygnięto konkurs na „Aktywnego Seniora/Seniorkę oraz Najlepszą Inicjatywę Seniorską Warmii i Mazur”. Uczestnikami konferencji byli przedstawiciele władz lokalnych, ośrodków pomocy społecznej, centrów usług społecznych, organizacji pozarządowych oraz środowiska senioralnego. Łącznie w konferencji uczestniczyło ok. 150 osób.

Program współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy²² na rok 2023.

Zagadnienia dotyczące aktywizacji osób starszych uwzględnione zostały także w *Priorytecie XIV Działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym* rocznego Programu współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy²³ na rok 2023. Prezentuje on zadania skierowane do osób w wieku emerytalnym, mieszkańców naszego regionu, które szczegółowo opisane są w innych priorytetach współpracy. Celem ogólnym realizowanych w powyższym zakresie zadań było: zwiększenie aktywnego udziału osób w wieku emerytalnym w życiu społecznym, kulturalnym oraz edukacyjnym.

Osiągnięte wskaźniki dot. działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym:

- w zakresie rozwoju kultury fizycznej zlecono realizację 6 zadań na rzecz seniorów, m.in. w zakresie propagowania i promowania aktywności fizycznej osób starszych, organizacji wojewódzkich imprez sportowo-rekreacyjnych dla seniorów, oraz wspierania przygotowań

²² Z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

²³ Z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

i udziału wybitnych reprezentantów województwa przygotowujących się do mistrzostw świata i Europy w zawodach typu Masters i Weterani, w których uczestniczyło łącznie 373 osoby (łączna kwota przekazanych dotacji to: 55 000 zł).

- w zakresie edukacji, profilaktyki i promocji zdrowia publicznego zrealizowano 5 zadań skierowanych do seniorów. Uczestniczyło w nich łącznie 330 osób (łączna kwota przekazanych dotacji to: 30 800 zł).
- w zakresie pomocy społecznej zlecono 5 zadań, w których uczestniczyło 330 osób (łączna kwota dotacji: 65 000 zł).
- w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego zlecono 6 zadań angażujących seniorów, w których uczestniczyło łącznie 947 osób (łączna kwota przekazanych dotacji: 47 000 zł).
- w zakresie rozwoju sektora pozarządowego województwa warmińsko-mazurskiego zlecono 1 zadanie, w którym uczestniczyło 37 seniorów (kwota przekazanych dotacji to 8 000 zł).

Łącznie zlecono 23 zadania bezpośrednio dedykowane seniorom, w których wzięło udział 2 017 osób. Kwota udzielonych dotacji to: 205 800 zł. Należy przy tym podkreślić, że seniorzy brali udział również w innych zadaniach zleczanych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego kierowanych do mieszkańców regionu.

Współpraca Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji i przeciwdziałania marginalizacji osób starszych

Wojewoda Warmińsko-Mazurski co roku udziela wsparcia dla organizacji pozarządowych w drodze otwartych konkursów ofert, na zasadach określonych w art. 25 ustawy²⁴, art. 13 ustawy²⁵, art. 151 ustawy²⁶ oraz zgodnie z corocznie ustalonym Programem Współpracy Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz uprawnionymi podmiotami, prowadzącymi działalność w zakresie pomocy społecznej.

Zgodnie z przyjętym Programem Współpracy w 2023 r. w budżecie wojewody jak w latach ubiegłych zaplanowano środki w łącznej wysokości 1 200 000 zł na realizację zadań w ramach wszystkich otwartych konkursów z zakresu pomocy społecznej.

Jednym z priorytetowych obszarów zadań publicznych realizowanych w ramach Programu Współpracy wojewody z organizacjami pozarządowymi jest aktywizacja i przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych. Każdego roku ogłaszane są odrębne konkursy w tym zakresie. W 2023 r. na realizację przedmiotowego zadania konkursowego przeznaczono 250 000 zł.

Zgodnie z przyjętymi kryteriami konkursów, wnioskowana dotacja zgłoszonego projektu oferty nie mogła być wyższa niż 35 000 zł.

Do objęcia dofinansowaniem zakwalifikowano 9 projektów na łączną kwotę 262 615,00 zł. Z uwagi na wysokość środków przeznaczonych przez wojewodę na wykonanie zadań objętych konkursem kwoty dotacji zostały pomniejszone proporcjonalnie do limitu zaplanowanego w budżecie, pokrywając ~95,20 % zakwalifikowanych kosztów zadań. Łącznie rozdysponowana kwota 250 000,00 zł, którą organizacje wykorzystały w całości, wnosząc dodatkowy finansowy wkład własny w wysokości 31 306,36 zł oraz osobowy wyceniony na kwotę 13 725 zł.

Głównymi założeniami zadań realizowanych w zakresie aktywizacji i przeciwdziałania marginalizacji osób starszych było:

- zmniejszenie stopnia marginalizacji seniorów w sferze społecznej, integracja międzypokoleniowa, przełamywanie stereotypów dotyczących starości,

²⁴ z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

²⁵ z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

²⁶ z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych

- podniesienie aktywności i świadomości społecznej osób starszych, zawieranie nowych znajomości i tworzenie się przyjaźni między uczestnikami, przeciwdziałanie osamotnieniu,
- włączenie osób starszych w działania na rzecz środowiska lokalnego,
- budowanie poczucia własnej wartości, aspiracji, lepsze rozpoznawanie własnych możliwości rozwojowych przez seniorów.

Przedmiotowe cele w wymiarze określonym w złożonych ofertach zostały osiągnięte poprzez m.in.:

- tworzenie grup samopomocowych dla osób starszych, niepełnosprawnych,
- organizowanie zajęć ruchowo-aktywizujących,
- zajęcia rozwijające zainteresowania, warsztaty kulinarne (żywieniowe i dietetyczne), rękodzielnicze, psychoedukacyjne, aktywności społecznej, z edukacji cyfrowej, spotkania i wyjazdy integracyjne,
- aktywizację kulturalną tj. wyjścia do kina, teatru,
- integracja z lokalną społecznością, międzypokoleniowa z dziećmi i młodzieżą szkolną, organizacja spotkań prelekcji, dzielenie się wiedzą i doświadczeniem poprzez organizowanie wspólnych warsztatów,
- zajęcia edukacyjne, dyskusje - prelekcja kosmetyczki, lekarza, dietetyka, muzyka, literatura polecana,
- organizację zajęć manualnych, tj. florystyka, dziewiarstwo i krawiectwo, decoupage, zajęcia mające na celu poprawienie kondycji fizycznej, poprawienie kondycji psychicznej, rozwinięcie umiejętności w zakresie rękodzieła artystycznego, udział w warsztatach kosmetycznych spowoduje wyższe poczucie przynależności.

Pełnomocnik Wojewody Warmińsko-Mazurskiego ds. Seniorów w roku 2023

Pełnomocnik Wojewody Warmińsko-Mazurskiego ds. Seniorów w roku 2023 współpracował z Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej, organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie spraw dotyczących seniorów a także reprezentował Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego w kontaktach z instytucjami, stowarzyszeniami i organizacjami działającymi na rzecz seniorów. Do zadań Pełnomocnika należy m.in.

- reprezentowanie Wojewody w kontaktach z instytucjami, stowarzyszeniami i organizacjami działającymi w zakresie spraw dotyczących seniorów,
- współpraca m.in. z Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej oraz z innymi Pełnomocnikami ds. Seniorów,
- inicjowanie działań zmierzających do poprawy warunków życia seniorów na terenie województwa warmińsko-mazurskiego,
- opiniowanie i udział w opracowywaniu projektów działań mających na celu poprawę warunków życia seniorów na terenie województwa warmińskomazurskiego,
- spotkania z interesantami w zakresie spraw dotyczących osób starszych.

Federacja Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur

W minionym roku sprawozdawczym Federacja liczyła 23 członków stałych, w tym 5 członków wspierających przedstawicieli Uniwersytetów Trzeciego Wieku Warmii i Mazur skupiającej ogółem 2 363 seniorów. W ramach działalności federacji Uniwersytetu Trzeciego Wieku organizowane były zajęcia edukacyjne w postaci „Szkoły Liderów” kursy, wykłady i warsztaty. Tematyka była różnorodna: od problematyki aktualnych wydarzeń społeczno-politycznych, socjologię społeczną, informatyzację życia czy bieżące wydarzenia społeczne. Spotkania, warsztaty oraz prelekcje cieszyły się dużym zainteresowaniem i były prowadzone przez wykwalifikowanych prelegentów. Stowarzyszenie angażuje się również w działalność społeczną. Członkowie Zarządu pełnią szaczone obowiązki w Wojewódzkiej Radzie organizacji pozarządowych, w Społecznej Radzie Senioralnej na różnych płaszczyznach tej organizacji.

Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy

Gmina Kętrzyn

Kętrzyńskie Centrum Spotkań Seniora

Centrum powstało na początku 2022 r. ze środków własnych gminy. Centrum działa w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kętrzynie. Jest to miejsce spotkań dla mieszkańców Kętrzyna powyżej 60. roku życia. Seniorzy mogą w Centrum wspólnie spędzić czas uczestnicząc m.in. w spotkaniach autorskich, tanecznych, prezentacjach kulinarnych, warsztatach, wycieczkach itp. Ponadto w Centrum znajduje się sala do ćwiczeń i rehabilitacji. Centrum dostępne jest dla mieszkańców codziennie od poniedziałku do piątku w godzinach od 8 – 16.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Gmina Barciany

Program Profilaktyka 40 Plus w miejscu zamieszkania

Efektem akcji było przeprowadzenie badań profilaktycznych dla 460 mieszkańców gminy Barciany, w tym bardzo wielu osób starszych. Część osób podjęła już leczenie, które nie byłoby możliwe bez wcześniejszych badań i diagnozy. W związku z akcją nastąpiła ogromna aktywizacja osób starszych. Świadczone wzajemną pomoc w dostarczaniu ankiet i wyjaśnianiu zasad programu.

1.15 Województwo wielkopolskie

Tabela 15 Karta województwa wielkopolskiego za 2023 r.²⁷

WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	226	
	Liczba powiatów	31 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	29 827 km2	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	3500030	3493577	3487973
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	839902	847483	858041
60–64 lata	223682	213396	205897
65–69	217179	219755	220239
70–74	179504	183213	186074
75–79	93231	106309	121437
80–84	64955	63132	61258
85 lat i więcej	61351	61678	63136
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 72,1	Noworodek płci męskiej – 73,6	Noworodek płci męskiej – 74,8
	Noworodek płci żeńskiej – 79,6	Noworodek płci żeńskiej – 81,0	Noworodek płci żeńskiej – 81,7
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,3	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,7	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,5
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,2	Kobieta w wieku 60 lat – 23,4	Kobieta w wieku 60 lat – 24,1
Współczynnik feminizacji	106	106	106
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	26,8	27,7	28,7
Współczynnik zgonów	12,3	10,9	10,1
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 701	
	w tym w wieku 60-89 lat	129	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 654	
	w tym w wieku 60-89 lat	128	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	1 112	
	w tym w wieku 60-89 lat	705	
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	60,5	
	w tym w wieku 60-89 lat	15,5	
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	58,8	
	w tym w wieku 60-89 lat	15,3	

²⁷ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	497
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	497
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	444
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	38
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.) ²⁾	Ogółem	46,5
	w tym w wieku 60-64 lata	2,7
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	524,6
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	61,4
	Renty rodzinne	111,2
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	80,8
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	19,4
	Renty rodzinne	4,6

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie wielkopolskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2495,02 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 56,4% i 28,4%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1597,97 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 26,3% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 23,2%, a na zdrowie - 4,9%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 47,0% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 47,4%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 5,6%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,50. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 90,3 m².

Dokumenty i strategie

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Wielkopolskiego do roku 2030
- Wielkopolski Program Wspierania Osób Starszych na lata 2021-2025.

Działania na rzecz osób starszych

Programowanie polityki Samorządu Województwa Wielkopolskiego w obszarze wsparcia osób starszych

Koordinacja Wielkopolskiego Programu Wspierania Osób Starszych na lata 2021-2025

Program wypracowywano zgodnie z nowymi założeniami systemu zarządzania strategicznego w ROPS przedstawionymi w Strategii Polityki Społecznej do 2030 roku. Program jest uszczegółowieniem Strategii Polityki Społecznej do 2030 roku, jest również zgodny ze Strategią Rozwoju Województwa oraz założeniami nowej perspektywy finansowej dla FEW 2021+. W Programie zaprezentowano szereg działań, których celem jest poprawa sytuacji osób starszych i ich opiekunów. Prezentowane działania prowadzić mają przede wszystkim do wzmocnienia aktywności osób starszych, zabezpieczenia osób niesamodzielnych w codziennym funkcjonowaniu i utrzymaniu jak najdłużej w środowisku rodzinnym, oraz przeciwdziałaniu wypaleniu opiekunów wśród opiekunów. Ponadto ważnym elementem są działania koordynacyjne ROPS w Poznaniu skupione przede wszystkim na wsparciu gmin i powiatów w organizacji, koordynacji i realizacji usług w obszarze wsparcia osób starszych, a także realizacji zaplanowanych działań strategicznych m.in. utworzenie Wielkopolskiego Telecentrum Opieki.

Wspieranie organizacji pozarządowych w realizacji zadań w obszarze wsparcia osób starszych

Organizacja otwartego konkursu ofert na realizację w formie wspierania zadań publicznych Województwa Wielkopolskiego z dziedziny pomocy społecznej w obszarze działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym w 2023 r.

Zgodnie z założeniami Programu współpracy Samorządu Województwa Wielkopolskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2023, organizacje pozarządowe miały możliwość ubiegania się o dotacje na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej. Otwarty konkurs ofert umożliwił wyłonienie innowacyjnych, modelowych lub systemowych projektów organizacji pozarządowych, których realizacja przyczyni się do rozwiązywania problemów m.in. osób starszych i ich opiekunów. Łącznie w 2023r. zrealizowano 10 projektów wspierających osoby starsze w ramach 4 zadań pn.: 1) Pobudzanie aktywności osób starszych, z uwzględnieniem integracji międzypokoleniowej – 5 projektów, 2) Realizacja działań na rzecz osób starszych wymagających wsparcia – 2 projekty, 3) Realizacja działań na rzecz przeciwdziałania wypaleniu opiekunów osób starszych – 2 projekty, 4) Wypracowanie i przetestowanie modelu wsparcia osób starszych w zakresie utrzymania samodzielności i bezpieczeństwa w ruchu drogowym na podstawie innowacji "Senior to samodzielny i bezpieczny kierowca" - wypracowanej w ramach projektu "Przepis na wielkopolską innowację społeczną - usługi opiekuńcze dla osób zależnych" – 1 projekt. Łączna kwota przyznana na realizację zadań wynosiła: 300 000,00 zł.

Wspieranie współpracy między instytucjami działającymi w obszarze wsparcia osób starszych

Wspieranie współpracy między instytucjami działającymi w obszarze wsparcia osób starszych, w tym teleopieki

Jednym z elementów budowanego regionalnego systemu teleopieki jest sieć instytucji zaangażowanych we wdrażanie pilotażowego modelu. Celem sieci ma być podnoszenie wiedzy i kompetencji oraz wymiana doświadczeń w zakresie prowadzenia pilotażu oraz w zakresie innych zagadnień związanych ze wspieraniem osób starszych w społecznościach lokalnych. W 2023r. zorganizowano 2 spotkania sieciujące przy okazji szkoleń dla koordynatorów teleopieki oraz jedną wizytę studyjną. Ponadto zorganizowano:

- szkolenie dla wielkopolskich Rad Seniorów, które odbyło się w terminie 13-15 września 2023 r. W szkoleniu wzięli udział przedstawiciele z 27 rad, natomiast zaproszenie zostało wystosowane do wszystkich 41 rad,

- szkolenie dla wielkopolskich Uniwersytetów Trzeciego Wieku, które odbyło się 19-21 czerwca 2023 r. Zaproszenie zostało wysłane do wszystkich Uniwersytetów (67), a w samym wydarzeniu wzięli udział przedstawiciele 37 UTW.

Wspieranie dostępu Wielkopolan/instytucji realizujących zadania na rzecz osób starszych do informacji.

- Pakiet seniora – to zestaw materiałów edukacyjnoinformacyjnych w formie publikacji (broszury, plakaty) oraz w formie multimedialnej (filmy, prezentacje) kierowany przede wszystkim do uniwersytetów trzeciego wieku (UTW) oraz Rad Seniorów w celu dalszego przekazywania seniorom. W 2023r. rozszerzono treści pakietu seniora o materiały:
 - 1) „Emerytura – odpocznij od pracy, ale nie od życia” 2) „Psychoseksualność osób w wieku senioralnym”. Wybór zagadnień został dostosowany do potrzeb osób starszych, które zostały zdiagnozowane na podstawie analizy potrzeb seniorów.
- Kampanie informacyjne dotyczące projektów z zakresu teleopieki oraz Pakietu seniora. Materiały przekazywano przy okazji spotkań z bezpośrednimi odbiorcami usług np. podczas szkoleń z organizatorami systemu opieki seniora, dyrektorami domów pomocy społecznej, wielkopolskimi radami seniorów, uniwersytetami trzeciego wieku.
- Targi Viva Seniorzy – w 2023 r. Targi odwiedziło ponad 3 000 osób zwiedzających, bezpłatnie udostępniono ponad 6000 m2 powierzchni organizacjom pozarządowym, na której wystawiło się około 90 Wystawców. Na stoisku ROPS/SWW można było skorzystać z: - porad dietetyka; - kursu udzielenia pierwszej pomocy; - fotobudki, w której można było wykonać sobie pamiątkowe zdjęcie.

Organizacja konkursu Viva Wielkopolski Senior

W 2023r. zrealizowano kolejną edycję konkursu Viva! Wielkopolski Senior. Konkurs ma na celu uhonorowanie i wyróżnienie ponadprzeciętnych postaw wielkopolskich seniorów, którzy swoją działalnością w różnych cenionych społecznie dziedzinach, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz środowiska senioralnego, wyróżnili się na tle innych. Odbyło się już 7 edycji tego konkursu. W konkursie nagrodzonych zostało 5 seniorów, którzy otrzymali statuetkę i tytuł: "Viva! Wielkopolski Senior - Wielkopolska Otwarta na Osoby Starsze", nagrody, w tym nagrodę pieniężną oraz udział w indywidualnej sesji fotograficznej. Wręczenie nagród i dyplomów odbyło się podczas uroczystej gali w trakcie trwania targów Viva! Seniorzy.

Projekt „Wielkopolski System Opieki Seniora na lata 2023- 2024”

Projekt finansowany był ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego w latach 2023-2024, realizowany był przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu w partnerstwie z 30 gminami z województwa wielkopolskiego. Łącznie wsparciem objęto 500 osób. Realizacja i cele projektu:

- Świadczenie usługi teleopieki w wybranych gminach w Wielkopolsce poprzez prowadzenie całodobowego telecentrum obsługiwanego przez ratowników medycznych i monitorowanie stanu osób z terenu Wielkopolski z wykorzystaniem opasek do teleopieki.
- Wsparcie gmin w realizacji zadań związanych z rozwijaniem nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb osób starszych.
- Utrzymanie osób starszych w ich dotychczasowym środowisku zamieszkania, poprzez wprowadzenie zdalnych usług (w ramach działań wpisujących się w proces deinstytucjonalizacji).
- Teleopieka jako forma profilaktyki w celu utrzymania samodzielności seniora.
- Teleopieka jako usługa wzmacniająca samodzielność osoby starszej w naturalnym środowisku oraz wsparcie dla opiekunów nieformalnych.

Całkowity czas realizacji: 04.2023-12.2024

Wspieranie gmin w realizacji usług na rzecz osób starszych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii poprzez wdrożenie: - projektu z zakresu teleopieki pn. „Wielkopolski System Opieki Seniora na lata 2023-2024” finansowanego ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego.

Jednym z kluczowych elementów opisanego wyżej regionalnego systemu teleopieki jest wsparcie wielkopolskich gmin w rozwoju systemu usług skierowanych do osób starszych oraz wykorzystanie potencjału lokalnych społeczności. W ramach działań przygotowujących do wdrożenia systemu teleopieki nawiązano współpracę z 30 gminami. W ramach współpracy zorganizowano 3 formy szkoleniowe dla koordynatorów SOS w gminach:

- „Działalność Telecentrum i funkcjonalność opasek”,
- wizyta studyjna, której celem było zaprezentowanie najnowszych rozwiązań dla osób starszych, w tym teleopieki,
- szkolenie dla organizatorów wielkopolskiego systemu opieki seniora (Trzebaw).

Wspieranie gmin w realizacji usług na rzecz osób starszych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii poprzez wdrożenie: - projektu „Wielkopolskie telecentrum opieki” w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027 – Działanie FEWP.06.13 Usługi społeczne i zdrowotne. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS+ oraz ze środków budżetu państwa.

W ramach przygotowania do wdrożenia systemu teleopieki, rozpoczęto inicjowanie działań związanych z nawiązywaniem współpracy z gminami oraz utworzeniem Centrum Społecznego. Spotkano się z przedstawicielami m.in. następujących gmin: miasto Czarnków, gmina Czarnków, Tarnowo Podgórne, Buk, Murowana Goślina, Damasławek, Opalenica, gmina Gniezno, Kórnik, Dopiewo, Luboń. Ponadto zorganizowano spotkanie online dla przedstawicieli wielkopolskich gmin nt. założeń projektu.

[Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy](#)

Miasto Poznań

Cyfrowe konsultacje indywidualne

Centrum Inicjatyw Senioralnych w Poznaniu prowadzi indywidualne konsultacje cyfrowe. Bezpłatne konsultacje odbywają się od poniedziałku do piątku w godz. 10.00-16.00.

- Spotkania indywidualne prowadzone są przez wolontariuszy lub pracowników CIS.
- Konsultacje dotyczą obsługi komputera, tabletu, telefonu lub smartfonu.
- Spotkania trwają 45 min.

Poznański przewodnik cyfrowy dla seniorki i seniora

Przygotowany przez zespół poznańskiego Centrum Inicjatyw Senioralnych przewodnik poświęcony jest obsłudze smartfona i jest efektem wielu spotkań z seniorkami i seniorami, które miały miejsce w siedzibie Centrum Inicjatyw Senioralnych. Przewodnik przeznaczony jest dla wszystkich tych, którzy chcą włączyć się do cyfrowego świata i odkryć korzyści, jakie daje smartfon. Przewodnik dedykowany jest przede wszystkim osobom, które rozpoczynają swoją przygodę z obsługą tego typu telefonów. Przeprowadza przez wszelkie zawiłości i jednocześnie sprawia, że świat nowych technologii staje się bardziej dostępny, co z kolei zachęca do samodzielnych poszukiwań. W przewodniku omówione zostały, krok po kroku, wszystkie etapy obsługi smartfona m.in. wykonywanie połączeń telefonicznych, zapisywanie nowej osoby do listy kontaktów, obsługa Internetu w smartfonie, odtwarzanie muzyki czy pobieranie aplikacji ze sklepu. Przewodnik liczy 150 stron, zawiera instrukcje obsługi smartfona oraz grafiki poglądowe stanowiące odsyłacz do poszczególnych funkcji. W grudniu wydrukowano 400 egzemplarzy przewodnika.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Projekt pn. „Medycyna leczy a natura uzdrowia. Utworzenie ogrodu sensorycznego dla osób zależnych w Domu Pomocy Społecznej w Pleszewie”. Infrastruktura ogrodu składać się będzie z roślin o różnych formach i typach, ścieżek ogrodowych, ścieżek sensorycznych, kaskady z oczkiem wodnym, blatów do pielęgnacji roślin, które ułatwiają kontakt z roślinami dla osób z ograniczoną sprawnością ruchową, blatów dotykowych, miejsc do spotkań towarzyskich z grillem, zagrody dla królików, kurnika z wolierą, pomieszczenia gospodarczego, karmników i budek lęgowych dla dzikich ptaków, architektury ogrodowej (altanki, ławek, huśtawki z pergolą), wydzielonego miejsca do ćwiczeń gimnastycznych. Przebywanie i praca w tak przygotowanym ogrodzie sensorycznym ma poprawić samopoczucie, zdrowie, sprawność fizyczną i psychiczną, wpłynąć na wzrost samooceny osób korzystających oraz poprawić ich relacje społeczne.

Inicjatywa pn. „Stolik pamięci”. Dbając o podnoszenie standardów opieki dąży się do rozszerzania proponowanych form terapii. W ramach tych działań podjęto starania zmierzające w kierunku wzmocnienia podmiotowości osób zależnych poprzez przygotowanie innowacyjnego urządzenia. Innowacja dotyczy stworzenia stolika pamięci dla osób zależnych, starszych w Domu Pomocy Społecznej w Pleszewie. Stolik pamięci jest urządzeniem zaprojektowanym przede wszystkim po to, by poprawiać zdrowie i samopoczucie osób starszych wspierać ich aktywizację poprzez dostarczanie w przystępny i atrakcyjny sposób różnego rodzaju zasobów wiedzy i kultury. Multimedialne urządzenie z wyglądu przypomina sekretarzyk, forma mebla ma osłabiać lęk osób starszych przed nowoczesną technologią, a przez to zachęcać do korzystania z niej i przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu. Prosta, łatwa obsługa stolika zachęca osoby starsze do korzystania z treści zawartych w stoliku, otwierając przed seniorami wiele możliwości jakie dają nowoczesne technologie informatyczne.

Aplikacja „Stolik pamięci” została zainstalowana na dwóch komputerach. Aplikacja pozwala na oglądanie materiałów video, materiałów graficznych i odsłuchiwanie materiałów audio. Gromadzone materiały mogą być podzielone na kategorie i podkategorie np. według okresu (lata 50, 60, 70 itp.), według miejsca (miasta, województwa itp.) czy też rodzaju materiału (filmy, muzyka, zdjęcia). Poprzez prostą obsługę aplikacji „stolika pamięci” osoby starsze mogą sięgnąć do czasów swojej młodości, przypomnieć sobie minione lata i przy okazji ćwiczyć swoją pamięć.

Stolik pamięci umożliwia seniorom przywoływanie zdarzeń z różnych okresów swojego życia. Przywoływanie wspomnień wpływa na poprawę funkcjonowania psychicznego, zmniejsza poczucie osamotnienia, a także przyczynia się do wzrostu poziomu motywacji poznawczej oraz tendencji do poszukiwania twórczych rozwiązań. Szeroki zakres treści umieszczonych w stoliku pamięci pozwala seniorom na stymulowanie procesów poznawczych, ćwiczenie pamięci, koncentracji, uwagi, rozwijanie nowych zainteresowań, rozszerzanie horyzontów myślowych.

Korzystając ze stolika pamięci osoby starsze ćwiczyły swoją pamięć, ale jednocześnie materiały, które oglądały czy słuchały, stawały się pretekstem do kontaktu z innymi poprzez rozmowy, wymienianie się wspomnieniami. Odwoływanie się do wydarzeń z przeszłości wywołujących pozytywny nastrój przyniosło dobre efekty terapeutyczne u osób starszych. Konieczność dostosowania się do zasad pobytu w placówkach ogranicza możliwość zachowania w obecnym miejscu zamieszkania dawnych mebli, sprzętów pamiątek. Natomiast „stolik pamięci” umożliwia seniorom poprzez wspomnienia powrót do czasów młodości, przywołuje wspomnienia, wzmacnia u starszych ludzi świadomość własnej odrębności, co zwiększa ich samoocenę. Korzystanie ze „stolika pamięci” przyczynia się do poprawy zdrowia, samopoczucia oraz zwiększa aktywność osób starszych.

1.16 Województwo zachodniopomorskie

Tabela 16 Karta województwa zachodniopomorskiego za 2023 r.²⁸

WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE			
Informacje o regionie	Liczba gmin	113	
	Liczba powiatów	18 powiatów i 3 miasta na prawach powiatu	
	Powierzchnia	22 907 km ²	
DEMOGRAFIA			
Treść	2021	2022	2023
Populacja ogółem	1650021	1640622	1631784
w tym			
w wieku 60 lat i więcej	449209	451567	455644
60–64 lata	120697	113277	106862
65–69	121449	121975	122168
70–74	96362	100351	102768
75–79	44491	50771	58831
80–84	33072	31968	31207
85 lat i więcej	33138	33225	33808
Przeciętne dalsze trwanie życia	Noworodek płci męskiej – 71,5	Noworodek płci męskiej – 72,8	Noworodek płci męskiej – 74,1
	Noworodek płci żeńskiej – 79,2	Noworodek płci żeńskiej – 80,7	Noworodek płci żeńskiej – 81,4
	Mężczyzna w wieku 60 lat – 17,2	Mężczyzna w wieku 60 lat – 18,2	Mężczyzna w wieku 60 lat – 19,3
	Kobieta w wieku 60 lat – 22,2	Kobieta w wieku 60 lat – 23,4	Kobieta w wieku 60 lat – 24,1
Współczynnik feminizacji	106	106	106
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	30,4	31,7	33
Współczynnik zgonów	14	12,4	11,4
AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA OSÓB STARSZYCH – DANE ZA 2023 R. ¹⁾			
Podział		Liczba	
Osoby aktywne zawodowo razem (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	762	
	w tym w wieku 60-89 lat	75	
Osoby aktywne zawodowo – pracujący (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	745	
	w tym w wieku 60-89 lat	74	
Osoby bierne zawodowo (w tys.)	Ogółem 15-89 lat	567	

²⁸ 1) Dane uogólniono w oparciu o bilanse ludności rezydującej opracowane na podstawie NSP 2021. Z uwagi na reprezentacyjny charakter badania BAEL, zalecana jest szczególna ostrożność w posługiwaniu się danymi dotyczącymi aktywności ekonomicznej ludności w przypadkach, gdy zastosowano bardziej szczegółowe podziały i występują liczby niskiego rzędu, mniejsze niż 20 tys. 2) Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, jako bezrobotne mogą być zarejestrowane osoby w wieku: kobiety 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lata. Dodatkowo na mocy ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, mogą być zarejestrowani, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy obywatele Ukrainy w wieku 18 lat i więcej, bez względu na płeć.

	w tym w wieku 60-89 lat	365
Współczynnik aktywności zawodowej %	Ogółem 15-89 lat	57,3
	w tym w wieku 60-89 lat	17,0
Wskaźnik zatrudnienia %	Ogółem 15-89 lat	56,0
	w tym w wieku 60-89 lat	16,8
Osoby bierne zawodowo w wieku 60-74 lata według wybranych przyczyn bierności (w tys.)	Ogółem	261
	w tym:	
	osoby nieposzukujące pracy - razem	261
	osoby nieposzukujące pracy - emerytura	238
	osoby nieposzukujące pracy - choroba, niepełnosprawność	14
Osoby bezrobotne zarejestrowane w urzędach pracy (w tys.)²⁾	Ogółem	39,7
	w tym w wieku 60-64 lata	3
Osoby pobierające emerytury i renty	ZUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	288,2
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	23,4
	Renty rodzinne	50,9
	KRUS	
	Rodzaj świadczenia	Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)
	Emerytury	16,5
	Renty z tytułu niezdolności do pracy	3,5
	Renty rodzinne	0,8

Źródło: dane GUS

Sytuacja dochodowa, warunki bytu, w tym warunki mieszkaniowe

W 2023 r. w województwie zachodniopomorskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny przypadający na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniósł 2800,81 zł. Na dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego składają się przede wszystkim dochody z pracy najemnej oraz dochody ze świadczeń społecznych. W 2023 r. ich udział w dochodzie rozporządzalnym wyniósł odpowiednio 56,0% i 34,5%. W 2023 r. przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych wyniosły 1619,92 zł. Na żywność i napoje bezalkoholowe gospodarstwa domowe przeznaczały przeciętnie 28,2% ogólnej kwoty wydatków, na opłaty z tytułu użytkowania mieszkania lub domu i za korzystanie z nośników energii - 22,3%, a na zdrowie - 4,4%.

W 2023 r. swoją sytuację materialną jako dobrą lub raczej dobrą oceniło 49,2% gospodarstw domowych. Udział gospodarstw określających swoją sytuację materialną jako przeciętną wyniósł 45,6%, a raczej złą lub złą ukształtował się na poziomie 5,2%.

W analizowanym roku przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym ukształtowała się na poziomie 2,27. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe wyniosła 76,9 m².

Dokumenty i strategie

- Wojewódzki Program na rzecz Seniorów na lata 2023 - 2027
- Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej „Region Przyjazny Rodzinie” na lata 2021-2027

Działania na rzecz osób starszych

Konferencja międzynarodowa pt. „Regionalne aspekty zmian demograficznych: wyzwania i szanse”. W ramach konferencji przedstawiono najnowsze wyniki prac badawczych w obszarze jakości życia osób starszych w Polsce i w Niemczech – realizowanych w ramach projektu badawczego Fundacji CenEA i naukowców z Technische Universität w Dortmundzie. W konferencji udział wzięło 100 osób zarówno ze środowiska naukowców zajmujących się problematyką starzenia się społeczeństwa jak i osób odpowiedzialnych za regionalną politykę społeczną i przedstawicieli organizacji pozarządowych zaangażowanych w życie osób starszych.

Obchody Dnia Seniora. Wydarzenie zostało połączone z obchodami Narodowego Święta Niepodległości pn. „Spotkanie Pokoleń”. Inicjatywa miała charakter upamiętnienia i podziękowania dla kombatanów, weteranów, seniorów oraz pionierów Ziemi Zachodniopomorskiej, stała się doskonałą okazją do budowania społecznych więzi, umacniania tożsamości regionalnej i kształtowania patriotyzmu. W prawie dwugodzinnym programie spotkania udział wzięło ponad 300 osób.

Projekt „Region Dobrego Wsparcia”. Realizowane działania m.in. na rzecz osób starszych:

- **Szkolenia** dedykowane opiekunom osób niesamodzielnych, w tym z różnymi typami niepełnosprawności wrodzonej lub nabytej dotyczące przestrzegania zasad etycznych, zasad współżycia społecznego, dbałości o dobro osoby potrzebującej wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.
- **Regionalny Punkt Doradczy**, w ramach którego wsparcia udzielali opiekunom faktycznym: Specjalista ds. wsparcia opiekunów osób niesamodzielnych – poradnictwo i szkolenia w zakresie opieki i pielęgnacji osoby niesamodzielnej, rehabilitacji usprawniającej, dietetyki, wsparcie grup samopomocowych; Specjalista ds. wsparcia psychologicznego - wsparcie psychologiczne dla opiekunów osób niesamodzielnych, grup samopomocowych; Specjalista ds. projektowania uniwersalnego - wsparcie doradcze opiekunów osób niesamodzielnych oraz przygotowanie projektów dostosowania mieszkań w celu podniesienia komfortu, autonomii i bezpieczeństwa ON, usprawnienia dla opiekuna faktycznego, sporządzanie projektów architektonicznych; Regionalny Operator Informacji - doradztwo w zakresie obowiązującego systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnością, pomoc w uzyskaniu świadczeń
- **Sąsiedzkie usługi opiekuńcze** (np. pomoc w dokonywaniu zakupów, pomoc przy gotowaniu i podawaniu posiłków, pomoc przy wykonywaniu prac porządkowych, pomoc w praniu odzieży i bielizny).

Opieka wytchnieniowa

Dodatkowo poza projektem „Region Dobrego Wsparcia” (październik-grudzień 2023 r.) zapewniono świadczenie usług opieki wytchnieniowej w mieszkaniu wytchnieniowym w Podgrodziu oraz Stargardzie (zapewnienie doraźnego, czasowego wsparcia zamieszkującym w województwie zachodniopomorskim członkom rodzin lub opiekunom sprawującym bezpośrednią opiekę nad swoimi podopiecznymi) – 2 dotacje z budżetu województwa 2 x 50 000 zł).

Projekt Mały grant

W ramach procedury uproszczonej tzw. „Małego grantu” przyznano dotację 4 organizacjom pozarządowym realizującym zadania na rzecz Seniorów na łączną kwotę: 35.000,00 zł:

- Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Byłych Pracowników Grupy Azoty Zakładów Chemicznych Police S.A, zadanie: **„Seniorze dbaj o zdrowie”**. Zorganizowano dwa wydarzenia plenerowe związane z propagowaniem aktywności ruchowej oraz integracji wśród seniorów podczas których odbyły się dwie prelekcje: z zakresu diety i zdrowego żywienia oraz z zakresu rehabilitacji (zapewniono bezpłatne konsultacje dla grupy 50 osób). W wydarzeniu udział wzięło 100 seniorów z powiatu polickiego, gryfińskiego oraz z Miasta Szczecina.
- Fundacja „Rewelacja” ze Szczecina, zadanie: **„V Zachodniopomorskie Spotkania Artystyczne Seniorów SAS 2023 w Domu Kultury 13 Muz”**. Wydarzenie coroczne związane z przeglądem twórczości artystycznej seniorów, tworzących grupy literackie, malarskie, wokalne, taneczne czy filmowe itp. skupionych w organizacjach senioralnych działających na terenie województwa zachodniopomorskiego. Udział wzięło ok. 500 osób, seniorzy z terenu Szczecina, Chojny, Gryfina, Myśliborza i Stargardu.
- Stowarzyszenie Policki Uniwersytet Trzeciego Wieku, zadanie: **„Organizacja Jubileuszu XV-lecia Polickiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku”**. Podczas organizacji jubileuszu przedstawiono multimedialną prezentację o wieloletniej działalności Stowarzyszenia, odbył się wykład nt. **„Rozwój uniwersytetów trzeciego wieku w województwie zachodniopomorskim – między ideą a praktyką”**. W wydarzeniu udział wzięło ok. 300 osób z powiatów polickiego, stargardzkiego i kamieńskiego.
- Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczecinie, zadanie: organizacja **„X Zachodniopomorskiego Forum Liderów UTW pn. Region przyjazny osobom starszym”**. Celem była popularyzacja działalności organizacji senioralnych, wymiana dobrych praktyk realizowanych w różnych uniwersytetach trzeciego wieku i zachęcanie, wzmacnianie roli seniorów w działalności lokalnych organizacji. Forum połączone zostało w obchodami 45-lecia działalności Stowarzyszenia UTW w Szczecinie. Udział w wydarzeniu wzięło ok. 100 osób zaproszonych ze wszystkich uniwersytetów funkcjonujących w 21 powiatach województwa zachodniopomorskiego.

Program Współpracy Województwa Zachodniopomorskiego z organizacjami pozarządowymi na rok 2023” oraz Wojewódzki Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2021-2027 pn. „Region Przyjazny Rodzinie”. Zarząd Województwa ogłosił otwarty konkurs ofert dotyczący realizacji zadania polegającego m.in. na wsparciu działalności na rzecz osób starszych, osób w wieku emerytalnym. Na realizację zadania przeznaczono środki z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego w wysokości 322 632,00 zł. Dofinansowane zadania obejmowały m.in. działania promujące i rozwijające aktywność seniorów, miały również na celu przeciwdziałanie ich samotności poprzez wspólną integrację (organizacja senioraliów, wyjazdy krajoznawcze, udział w wydarzeniach kulturalnych, zajęcia tematyczne) i nabywanie nowych zainteresowań takich jak fotografia, taniec czy sztuka kulinarna. Projekty skupiały się również na promowaniu postaw prozdrowotnych wśród osób starszych, nie tylko w sferze zdrowia fizycznego, ale obejmowały również szeroko pojętą psychoedukację i rozwój kompetencji miękkich. W efekcie przeprowadzonego konkursu dofinansowano 9 podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego na rzecz seniorów.

[Przykłady dobrych praktyk na poziomie powiatu, gminy](#)

Gmina Świerzno

W 2023 r. zorganizowano kilka inicjatyw, które były efektem współpracy Gminy Świerzno z organizacjami pozarządowymi znajdującymi się na terenie gminy, m. in.:

- KGW w Kaleniu było organizatorem spotkań pn. „**Danie Wspólnych Chwil z Fundacją Biedronki**”, w ramach którego seniorzy mieli okazję do wspólnych spotkań, rozmów i biesiadowania.
- KGW ze Stuchowa, w ramach Programu Społecznik 2022-2024, realizowało projekt pn. „**Sprzątamy – o środowisko i zdrowie dbamy**” oraz warsztaty z nowoczesnych dekoracji potraw pn. „**Stuchowo smacznie, zdrowo, kolorowo**”.
- W ramach projektu Polskiej Fundacji Społeczeństwa Przedsiębiorczego pn. „**Pozytywnie nakręcone Koła Gospodyń Wiejskich**” zorganizowano szkolenie z budowania mocnego zespołu zorientowanego na wspólne cele, efektywnej i asertywnej komunikacji w zespole oraz metod generowania nowatorskich i kreatywnych pomysłów na działania lokalne.
- W ramach projektu Generacja 6.0. - V edycja pn. „**Jaki piękny świat, gdy się ma 60 lat**” seniorzy brali udział w zajęciach przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i technologicznemu. Odbyły się warsztaty komputerowe w grupach dla osób o różnym stopniu zaawansowania i rehabilitacja grupowa. Dla uczestników zorganizowano również wyjazd do teatru, kina i muzeum.

Gmina Sławoborze

Projekt pt. „Aktywni seniorzy w gminie Sławoborze”. Celem projektu było podniesienie aktywności społecznej osób starszych z terenu gminy Sławoborze. W ramach projektu odbywały się spotkania z władzami gminy Sławoborze, podczas których poruszano kwestię ważnych spraw lokalnych i przedstawiano pomysły na realizację następnych projektów. Seniorzy uczestniczyli w spektaklu teatralnym „Moralność Pani Dulskiej” w Koszalinie, w piknikach i targach rolnych. Poza tym organizowano cykliczne spotkania wiosenne, świąteczne i warsztaty, na których seniorzy mogli rozwijać swoje pasje i zainteresowania.

Gmina Przelewice

W 2023 r. zorganizowano kilka inicjatyw, które były efektem współpracy Gminy Przelewice z organizacjami pozarządowymi znajdującymi się na terenie Gminy, m. in.:

- KGW w Przywodziu brał udział w projekcie: „**Danie Wspólnych Chwil z Fundacją Biedronki**” – w ramach którego seniorzy mieli możliwość spotkania się przy wspólnym biesiadowaniu, „*Sposób na jesienne wieczory*” - integracja osób starszych i młodszych polegająca na przekazywaniu umiejętności oraz dawnych przepisów dotyczących pieczenia chleba i słodkości (pączki, faworki itp.) oraz odbyły się warsztaty rękodzielnicze, „*Rodzina to siła*” – polegający na zorganizowaniu festynu rodzinnego dedykowanego wszystkim pokoleniom, w tym seniorom.
- KGW Iskra w Żukowie zorganizował warsztaty rękodzielnicze stroików i ozdób Wielkanocnych oraz Bożonarodzeniowych.
- Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Pyrzycach- Koło Emerytów w Przelewicach realizował projekt „*Kultura i dziedzictwo narodowe dostępne dla seniorów*”, w ramach którego zorganizowano dla seniorów wyjazd do Filharmonii, wycieczki krajoznawcze, warsztaty rękodzielnicze.

Gmina Dębno

W 2023 r. zorganizowano kilka inicjatyw, które były efektem współpracy Gminy Dębno z organizacjami pozarządowymi znajdującymi się na terenie Gminy, m. in.:

- Uniwersytet Trzeciego Wieku prowadzony przez Stowarzyszenie Miłośników Dębna zorganizował następujące wydarzenia: kurs komputerowy dla seniorów, zajęcia taneczne, wyjazd do Edukacyjnego Parku Narodowego „Ujście Warty”, wyjazd do teatru, wyjazd do filharmonii, wyjazd do Teatru Polskiego w Szczecinie, zajęcia fitness dla seniorów, koło poetycko- recytatorskie.
- Dębnowska Rada Seniorów realizowała inicjatywę pn. „**Krzesełko Dla Seniora**” akcja polegająca na wystawianiu przed lokalami gastronomicznymi i sklepami krzesełek dla seniorów.

- Gmina Dębno w swoim zakresie podjęła inicjatywy w zakresie: przeprowadzenia i sfinansowania z budżetu gminy badań medycznych, z których mogły skorzystać osoby starsze. Wykonano przesiewowe badanie wad wzroku oraz badanie w kierunku raka skóry.
- Gmina Dębno przekazała dotacje dla Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów na działalność społeczno- kulturalną i wszelkiego rodzaju imprezy oraz wyjazdy.

Gmina Karlino

Miejska Rada Seniorów. Rada realizuje szereg inicjatyw na rzecz osób starszych oraz współpracuje z organami Gminy i wieloma instytucjami publicznymi z terenu gminy. Na rzecz seniorów realizowano m.in.:

- Projekt „**Aktywni+**”, w ramach którego odbył się cykl warsztatów artystycznych dla seniorów wraz z cyklem spotkań z psychologiem, psychodietetykiem, radcą prawnym.
- Loterię pn. „**Lukrowana Gwizdka**”, podczas 32 Finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.
- Organizacja „**Wigilii Miejskiej**”, w trakcie której seniorzy prowadzili kawiarenkę z gorącymi napojami.

Ponadto seniorzy aktywnie uczestniczyli w obchodach świąt narodowych i uroczystości patriotycznych, obchodach Europejskich Dniach Dziedzictwa, Akcji Narodowego Czytania pod patronatem Pary Prezydenckiej, 20 Europejskim Festiwalu Filmowym Integracji pn. „Ty i Ja” oraz wystawie fotograficznej pn. „Takie jest życie taki jest Świat”.

Gmina Borne Sulinowo, w której Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej prowadzi cykliczne spotkania z seniorami, których tematem jest przemoc domowa wobec osób starszych. Prelegenci szczegółowo omawiają kwestie związane z przemocą domową wobec osób starszych ze strony członków ich rodzin, wyjaśniają jak rozpoznać przemoc domową (np. zaniedbania opiekuńcze ze strony bliskich), jakie są przyczyny i skutki przemocy, gdzie szukać przemocy.

„**Bezpieczny Senior**” - od 4 lat Ośrodek Pomocy Społecznej w **Barlinku** wspólnie z Zespołem Interdyscyplinarnym i Komisariatem Policji w Barlinku w ramach bezpieczeństwa seniorów organizuje w Barlineckim Ośrodku Kultury spotkanie profilaktyczne dla najstarszych mieszkańców gminy. W dniu 18 października 2023 r. podczas spotkania 61 osób zapoznało się z m.in. z aplikacją „Mapa Zagrożeń” oraz poznało sposoby reagowania, zachowania się w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia.

W ramach dbałości o bezpieczeństwo seniorów w gminach odbywają się spotkania z przedstawicielami Policji, dotyczące oszustw popełnianych na szkodę seniorów, np. w Mieście Kołobrzeg.

We współpracy z Krajową Radą Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego organizowane są w Mieście Wałcz warsztaty „Senior na drodze do bezpieczeństwa” - spotkanie z ekspertem bezpieczeństwa ruchu drogowego, z policjantem z Wydziału Ruchu Drogowego, bezpłatny warsztat rowerowy (w tym bezpłatne doposażenie w obowiązkowe oświetlenie), symulator bezpiecznej jazdy.

W wielu gminach zapewniono wsparcie w zakresie pomocy technicznej na rzecz osób starszych. Realizacja Programu „**Złota Rączka**” to bezpłatna pomoc seniorom w drobnych naprawach w lokalu, który zamieszkują. W 2023 r. przykładowo w Mieście Stargard wykonano ponad 40 takich usług.

Samorządy zajmują się również organizacją **transportu dla osób starszych** – osoby starsze mogą korzystać z usługi np. w razie potrzeby dotarcia do lekarza, np. w Gminie Miasto Stargard. Dodatkowo emeryci korzystają z 50% ulgi w zakupie biletów komunikacji miejskiej, a osoby po 70. roku życia korzystają z niej za darmo.

Gmina Suchań

Projekt pn. „Wsparcie rozwoju usług społecznych w Gminie Suchań”. W ramach inicjatywy powstała wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego/pielęgnacyjnego, w której dostępne będą dla mieszkańców

gminy: wózki inwalidzkie, łóżka rehabilitacyjne, materace przeciwoślizgowe, kule łokciowe, krzesła toaletowe i koncentratory tlenu itp.

Kontynuowano programy polityki zdrowotnej, dot. Rehabilitacji dla Seniorów Miasta Kołobrzeg na lata 2019-2023 oraz „Profilaktyki i Wczesnego Wykrywania Osteoporozy dla Mieszkańców Miasta Kołobrzeg na lata 2021-2023 dzięki poparciu Rady Seniorów Gminy Miasta Kołobrzeg.

W ramach porozumienia o współpracy pomiędzy MOPS a Zachodniopomorską Wojewódzką Komendą OHP, młodzież z OHP w Stargardzie pomagała stargardzkim seniorom świadcząc pomoc w posprzątaniu mieszkania, wykonując drobne usługi fryzjerskie oraz towarzysząc seniorom w jego wolnym. Koło wolontariackie OHP wsparło w 2023 r. 10 osób starszych.

Gmina Miasto Koszalin

Lek dla seniora to program osłonowy z uproszczonym postępowaniem administracyjnym. Umożliwia szybkie, częściowe wsparcie dla osób starszych i jest alternatywą dla systemu wsparcia w postaci specjalnych zasiłków celowych. W 2023 r. udzielono wsparcia 64 seniorom na kwotę 13 338 zł. **Program osłonowy w zakresie zmniejszenia wydatków mieszkańców Miasta Koszalina z tytułu opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi.** Osoby uprawnione otrzymały pomoc finansową na częściowe pokrycie opłat za gospodarowanie odpadami. W 2023 r. ze świadczenia skorzystało 761 osób na ogólną kwotę 148 248 zł.

Dzień Weterana, Międzynarodowego Dnia Pokoju oraz Dnia Sybiraka

W ramach aktywności społecznej Starosta Drawski w 2023 r. zorganizował dla kombatantów, sybiraków i inwalidów wojennych, kombatantów misji pokojowych oraz podopiecznych (wdów/wdowców po tych osobach) dwa spotkania, pierwsze odbyło się 31 sierpnia w sołectwie Psie Głowy. Okazją do spotkania były obchody Dnia Weterana, Międzynarodowego Dnia Pokoju oraz Dnia Sybiraka. Drugie spotkanie (opłatkowe) odbyło się 20 grudnia w bursie Powiatowego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Drawsku Pomorskim. Na każde z tych spotkań organizacje kombatanckie mają zapewniony bezpłatny transport oraz otrzymują drobne upominki.

Gmina Postomino

Międzynarodowy Dzień Seniora. W ramach działań na rzecz osób w podeszłym wieku z okazji obchodów **Międzynarodowego Dnia Seniora** na terenie Gminy Postomino co roku organizuje się spotkanie dla 80-latków i więcej. Uroczystość tę obchodzono 5 października 2023 r. rozpoczynając mszą świętą w Kościele pw. św. Floriana w Postominie. Następnie zaproszeni goście wspólnie świętowali w Centrum Kultury i Sportu w Postominie.

Program osłonowy „Rehabilitacja seniorów – mieszkańców Miasta Szczecinek na lata 2021-2024”. Celem programu jest zapobieganie i przeciwdziałanie negatywnym skutkom chorób przewlekłych związanych z narządami ruchu poprzez stworzenie dodatkowych możliwości korzystania z nowoczesnych metod rehabilitacji leczniczej, poprawa dostępności do usług rehabilitacyjnych, zapobieganie długotrwałej niepełnosprawności i jej skutkom oraz zwiększenie komfortu życia osób po 65 roku życia z dysfunkcją narządu ruchu, a także zachęcenie do zwiększenia aktywności fizycznej.

Gminy Bobolice

Projekt socjalny „Bezpieczny senior w gminie Bobolice w latach 2022 -2023”. Projekt, w ramach którego podejmowano działania profilaktyczne w celu zwiększenia świadomości seniorów w zakresie prawidłowych zachowań w sytuacji zagrożenia ich bezpieczeństwa, podniesienie samodzielności, zaradności i umiejętności w kwestii dbania o własne bezpieczeństwo, życie i mienie, podniesienie wiedzy i umiejętności w zakresie niebezpieczeństw płynących z nieumiejętnego rozpoznawania zagrożeń pożarowych, podniesienie poziomu poczucia bezpieczeństwa osób starszych oraz uświadomienie problemu przemocy wobec osób starszych.

Gmina Miasto Świnoujście

„Bon Wyspiarza Seniora”. Bon, którym zostali objęci mieszkańcy Świnoujścia po 65 roku życia. Seniorzy otrzymali środki finansowe w wysokości po 300,00 zł z przeznaczeniem na cele kulturalne oraz zdrowotne, w tym zakup leków. Przyjmowanie wniosków zostało zorganizowane w sposób wygodny i bezpieczny dla seniorów (na terenie Miasta umieszczono specjalnie oznaczone pojemniki).

„Program szczepień ochronnych przeciw grypie dla mieszkańców Miasta Świnoujście w wieku od 60 roku życia”. W ramach programu w 2023 r. zaszczepiono 1 731 seniorów.

Gmina Kalisz Pomorski

Program Polityki Zdrowotnej w zakresie rehabilitacji leczniczej mieszkańców Gminy Kalisz Pomorski w wieku 60 + na lata 2022-2026. Cykl obejmował 10 dni rehabilitacji po 4 zabiegi dla każdego uczestnika.

W programie uczestniczyło 15 seniorów. Cykle rehabilitacji leczniczej mieszkańców Gminy odbywały się na terenie Przychodni Rodzinnej w Kaliszu Pomorskim.

Przykłady innowacyjnych rozwiązań

Teleopieka i opaski życia – w województwie zachodniopomorskim wiele gmin wprowadziło różne formy teleopieki domowej, które pozwalają na szybkie udzielenie osobie potrzebującej pomocy medycznej lub wsparcia np. przez pracowników pomocy społecznej czy wolontariuszy. Rodzajem teleopieki są opaski noszone na przegubie ręki monitorujące lokalizację i funkcje życiowe seniora. Opaski wśród seniorów wprowadzono m. in. w Koszalinie, Golczewie, Nowym Warpnie, Gościnie, Chojnie.

„**Koperta życia**” – akcja promująca wśród osób starszych, chorych i niesamodzielnych specjalną kopertę, zawierającą formularz z krótkim opisem historii choroby, listą zażywanych leków, danymi chorego oraz kontaktem do lekarza prowadzącego i najbliższych członów rodziny. Koperty wprowadzono m.in. w powiecie kołobrzeskim,

Program Koszalińska Karta Mieszkańca pod nazwą „Kocham Koszalin” - zgodnie z programem przygotowano system zniżek, ulg, preferencji i uprawnień dla osób starszych z terenu Miasta Koszalin. Z poszczególnych usług w 2023 r. korzystało 31.717 osób. Zawarto porozumienia o przystąpieniu do Programu ze 123 podmiotami, oferującymi uczestnikom Programu różnego rodzaju benefity.

Chojeńska Karta Mieszkańca stanowiąca formę karty, uprawniającą do korzystania z ulg, zniżek i uprawnień oferowanych przez Gminę Chojna i jej Partnerów. Umożliwia m.in. osobom powyżej 70 roku życia bezpłatny transport publiczny na terenie gminy Chojna.

Na terenie Miasta Świnoujście, Miasta Koszalina dla osób powyżej 70 roku życia wprowadzono darmowe przejazdy autobusami Komunikacji Miejskiej.

Na terenie Miasta Szczecin realizowana jest usługa „Srebrny telefon dla Seniora”, który został uruchomiony pod koniec listopada 2014 r. Czynny jest przez całą dobę, a senior, który dzwoni do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, może również uzyskać informację od przedstawicieli innych instytucji: Straży Miejskiej, Policji, Zarządu Budynków i Lokali Komunalnych, Szczecińskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego, Biura Obsługi Interesantów Urzędu Miasta, Szczecińskiego Centrum Świadczeń.

Zachodniopomorska Karta Seniora - wsparciem tym objęto osoby starsze, zamieszkałe na terenie województwa zachodniopomorskiego. Karta umożliwia korzystanie, na preferencyjnych warunkach, z katalogu ofert: kultury, edukacji, rekreacji, transportu i innych usług oferowanych przez partnerów Programu. Karta wydawana jest bezpłatnie a o jej wydanie mogą ubiegać się osoby, które ukończyły 60 lat.

Spis tabel

Tabela 1 Karta województwa dolnośląskiego za 2023 r.	4
Tabela 2 Karta województwa kujawsko-pomorskiego za 2023 r.	12
Tabela 3 Karta województwa lubelskiego za 2023 r.	18
Tabela 4 Karta województwa lubuskiego za 2023 r.	24
Tabela 5 Karta województwa łódzkiego za 2023 r.	29
Tabela 6 Karta województwa małopolskiego za 2023 r.	36
Tabela 7 Karta województwa mazowieckiego za 2023 r.	42
Tabela 8 Karta województwa opolskiego za 2023 r.	46
Tabela 9 Karta województwa podkarpackiego za 2023 r.	51
Tabela 10 Karta województwa podlaskiego za 2023 r.	55
Tabela 11 Karta województwa pomorskiego za 2023 r.	62
Tabela 12 Karta województwa śląskiego za 2023 r.	68
Tabela 13 Karta województwa świętokrzyskiego za 2023 r.	76
Tabela 14 Karta województwa warmińsko-mazurskiego za 2023 r.	82
Tabela 15 Karta województwa wielkopolskiego za 2023 r.	89
Tabela 16 Karta województwa zachodniopomorskiego za 2023 r.	95